

Srbskohrvatska vadnica za srednje in njim sorodne šole

DRUGI LETNIK

Sestavil

DR. MIRKO RUPEL

s sodelovanjem

IVANA LÈSICE

Kot učno knjigo odobrilo ministrstvo prosvete z odlokom S. n. br. 18.534
z dne 14. junija 1931.

Cena vezani knjigi 42 Din

V LJUBLJANI 1931

Založila Jugoslovanska knjigarna

51633

Šolsko-hrvaška vadnica
za srednje in njim sorodne šole

DRUGI LETNIK

Vse pravice pridržane

DR. MIRKO RUBEJ

z sodstvom

IVANA LESICE

Kot novo knjigo odelo ministrstvo prosvete z odlokom št. n. št. 12334
z dne 14. avgusta 1951.

Cena vsake knjige 45 Din
F20 302/1952

V LJUBLJANI 1951

Natisnila Usteljaka tiskarna v Ljubljani (predstavnik France Štrukelj)

VEŽBE

ВЕЖБА ПРВА

A. Пред посао

Ја се Бѡга сѣтим	Чувај ме и не дај
Кад гѡд с' књи҃ге латим.	Мени, ђаку младу,
Гѡсподе, помѡзи	Да беспѡслен јурим
Да свѣ лако схватим!	У празном нераду!

Помѡзи да науц	Помоз' да научим
Останѣ у мени,	Штѡ више узмогу:
Да ѡбраз пред људма	Вазда с' молим Теби,
Нијад не црвени!	Гѡсподу и Бѡгу.

Милорад П. Шајчанин

B. А̀нѡео и ѡ̀дѡво

(Národnѡ vѣrovánje)

Svákí čovek imā po jѣdnoga а̀нѡела kѡјi ga čuvā ѡд zla i po jѣdnoga ѡ̀дѡvola kѡјi ga návraćā nā zlo. А̀нѡео stѡјi čoveku na dѣsnѡm rāmenu, a ѡ̀дѡво nā lѣvѡm. Kad čovek činí dѡbro, а̀нѡео se vesѣlī i krilom svѡјim hlādī čoveka po ѡбrazu, a ѡ̀дѡво se tādā mřšti i ljūtī. A kad čovek stānѣ da grѣši, а̀нѡео se sneveselī i plāčѣ, ѡ̀дѡво pak svѣ poigrāvā od rādnosti i прkosi а̀нѡелу gѡvѡrѣci: „E mѡј je, mѡј je, mѡј!“

Milan Đ. Milićević

Gramatika

А̀збука (§ 1).

Rѣd kѡјim se svѣ glāsovi (slѡva) jѣdnoga jѣzika kazuju (pišu) jѣdan zā drugim zѡvѣ se а̀збука (bükvica, alfabet).

Азбуčni je řed latinicē: a, b, c, č, ć, d, dž, đ, e, f, g, h, i, j, k, l, lj, m, n, nj, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.

Азбуčni je řed ćirilicē: а, б, в, г, д, њ, е, ж, з, и, ј, к, л, љ, м, н, њ, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ, ш.

Вежбања

1. Prepiši sastavak „Андео и ђаво“ latinicom i ćirilicom.

2. Prepiši azbučnim redom latinice i ćirilice ova imena: Eva, Nikola, Zora, Aleksandar, Radovan, Ciril, Grozdana, Stevo, Uroš, Đorđe, Laza, Šimun, Branko, Njegoš, Ivica, Tihomir, Cveta, Janko, Ljubica, Čedomilj, Milica, Danica, Obrad, Hrvoj, Živko, Kosta, Dživo, Petar, Franjo, Vojislav.

3. Diktat: „Jelen i vinograd“ (u Dodatku).

ВЕЖБА ДРУГА

Домашњи лѣк

Пѣтрови су родитељи били богати; испуњавали му и најмању жељу његову, али нису дуго живели. Пѣтар је осиромашео и остао без потпоре. Зато отпутује у село своје стрицу. Сеоски му се живот испрва није свиђао. У родитељској кући ретко је што радио, а овде му је ваљало потпомагати стрица у послу. У родитеља је обикао раскошноме столу, а сада се морао задовољити прѣстом храном. У граду се кашто веселио са својим пријатељима до поноћи, на селу после дневнога рада ваљало му је легати одмах после заласка сунца.

Тешко је било Пѣтру привићи се такву животу, али наскоро је осетио корист његову. Прѣ је готово непрестано био болестан, блѣд и често узимао лекове, сад је уживао слатко здравље, био је крѣпак и свѣж као пролетна роса и потпуно задовољан.

Разговѣр

Како је живео Пѣтар у граду код родитеља? (Рад, храна, легање.) Како је живео на селу? Гдѣ је био здравији?

Граматика

I. Звучни и безвучни сугласници (§ 82).

а) звучни:	б	д	г	з	ж	ђ	џ	в		
б) безвучни:	п	т	к	с	ш	ћ	ч	ф	х	џ

II. Једначење сугласника по звучности (§ 9).

			звучни	безвучни
а) врабац	(враб-ца)	врап-ца	б	— п
сладак	(слад-ка)	слат-ка	д	— т
бег	(бег-ство)	бек-ство	г	— к
низак	(низ-ка)	нис-ка	з	— с
тежак	(теж-ка)	теш-ка	ж	— ш
омеђак	(омеђ-ка)	омећ-ка	ђ	— ћ
			безвучни	звучни
б) топ	(топ-џија)	тоб-џија	п	— б
сват	(сват-ба)	свад-ба	т	— д
свак	(свак-да)	сваг-да	к	— г
глас	(глас-ба)	глаз-ба	с	— з
душа	(задуш-бина)	здуж-бина	ш	— ж
наручити	(наруч-бина)	наруџ-бина	ч	— џ

Звучни и безвучни сугласник не могу стајати један до другога у истој речи, него се морају изједначити, тј. први се мора мењати према другоме:

а) ако је други сугласник безвучан, мора и први постати безвучан (б постане п, д постане т . . .);

б) ако је други сугласник звучан, мора и први постати звучан (п постане б, т постане д . . .).

Памти. Не мења се в испред безвучнога сугласника: овца, колѣвка.

Да ли постоји ово једначење и у словеначком језику? Да ли то у словеначком језику бележимо у писму? — Правопис српскохрватског језика зове се фонетички. (Пиши како говориш!)

Вежбања

1. Диктат: Исток, испит, потпора, општина, претседник, потпретседник, српски, друкчији, опколити, зепсти, гристи, потписати, истесати, искористити, ископати, отсећи, откад, отсад, женидба, сведоџба, срџба, свадбени.

2. Напиши: а) женски и средњи род од придева: гладак, узак, мрзак; б) генитив од именица: долазак, предак, хрбат, напредак, лажац, кобац, богац.

ВЕЖБА ТРЕЋА

Писмо

Драга пријатељице,

Прошле недеље нисам могла да Те походим, јер ми је мајка била нешто болесна. На срећу болест није била опасна, те није било ни нужно да зовемо лекара. Данас је већ добро, па Ти јављам радосну вест да ћу идуће недеље сигурно доћи. Код нас је красна јесен. У вртovima и виноградима све је живо и весело, јер има необично много грџа и другог воћа.

Данас имам још много да учим; друго причаћу Ти усмено. Лепо Те поздравља Твоја

3 октобра 1931 год.
у Марибору.

Милица.

Госпођици

Мари Барићевој

ученици II разреда гимназије

Цеље

Прешернова ул. бр. 14

Разговѳр

А. Опишите рану јесен (в. I 8*): природа, птице, воће, берба, рад на пољу.

Б. Прочитајте у Додатку опис „Јесен у селу“ и опишите сѳмбран дан позне или дубоке јесени (небо, магла, киша, ветар, дрвета, човек).

В. Писмо. Чиме се служимо за саопштења? (Поштанском дописном картѳм или писмом.) Зашто се писмо шаље у ѳмоту (кѳверту)? Шта мора бити на ѳмоту ѳсим адресѳ?

* в I 8 = види Валица I стр. 8.

(Поштанска марка.) Да ли бацамо препоручена писма у поштанско сандуче? Камо их треба однети? Коју их предамо? Ко разноси писма? (Писмоноша.)

Граматика

Губљење сугласника т и д (§ 143).

1. листак — (листка) — лиска
 уста — (устмено) — усмено
 болестан — (болестна) — болесна
 годиште — (годиштни) — годишњи

Сугласник т испада између два сугласника од којих је први с или ш, а други к, м, н, њ.

2. нуждан — (нуждна) — нужна
 гроздан — (гроздна) — грозна

Који сугласник је испао у ова два примера? Између којих се сугласника налазио?

Вежбања

1. Напиши: а) женски и средњи род од придева: радостан, жалостан, пакостан, дражестан, нуждан; б) генитив јединице од именица: листак, гроздак; в) у множини: болестан ученик; користан предмет.

2. Напиши саставак „У јесен“.

VEŽBA ČETVRTA

Lāv i mēdved

Lāv i mēdved pōđū u pūste dūbrave
 Da štōgod za rúčak sprēmē i nābavē.
 Nāmerē jēlēnce, mlādo kō štō žēlē,
 Lāko ga ūhvatē; al' kāko da dělē?
 Svākōm se činila polōvica mālo,
 Glādni ōba, svākōm čītavo b' trēbalo.
 Svāki sēbi pōčnē tō jēlēnce vúci,
 Pa zā guše ōndā ščēpajū se túci.
 Lisica pōlako dō njih se privúčē,
 Pa ūzmē jēlēnce, ū šumu odvúčē.

Ljubomir P. Nenadović

Räzgovör

1. Zäšto pôdu läv i mëdved u dübrave? 2. Štä ühvatē? 3. Zäšto se pôsvadē? 4. Kö je imao körist öd togä? 5. Käkvu nam pôuku däjē övā bäsna?

Gramätika

I. Neödrēdenī näčin ili ïnfinitiv (§ 37):

trēs-ti, pī-ti, vīde-ti, déli-ti, glēda-ti.

Osnova je *trēs-, pī-, vīde-, deli-, glēda-*, nāstavak je *-ti*.

Potrāži ösnove i nāstavke:

a) plēs-ti je nāstalo iz plet-ti (ispor. plēt-ēm)

krās-ti „ „ „ krad-ti („ kräd-ēm)

b) rēci „ „ „ rek-ti („ rēk-ao)

vúci „ „ „ vuk-ti („ vük-ao)

strīci „ „ „ strig-ti („ strīg-ao)

lēci „ „ „ leg-ti („ lēg-ao)

vřci „ „ „ vrh-ti („ vřh-ao)

Pāmti: dīgnu-ti, krēnu-ti — slov. dvigni-ti, kreni-ti.

II. Sādašnjē vrēme ili prezent (§ 38).

Jednina:	1 l.	trēs-ēm	pī-jēm	dēl-īm	glēd-ām
	2 l.	trēs-ēš	pī-jēš	dēl-īš	glēd-āš
	3 l.	trēs-ē	pī-jē	dēl-ī	glēd-ā
Množina:	1 l.	trēs-ēmo	pī-jēmo	dēl-imo	glēd-āmo
	2 l.	trēs-ēte	pī-jēte	dēl-ite	glēd-āte
	3 l.	trēs-ū	pī-jū	dēl-ē	glēd-aju

Kōji su nāstavci u sādašnjēm vrēmenu? Kōjē se līce rāz-likujē od slövenačkōga? Kōji glāgoli imajū u 3 līcu množinē nāstavak *-u*, kōji *-ju*, kōji *-e*, a kōji *-aju*?

Pāmti. A.

1 l.	rēč-ēm (iz rek-em)	strīž-ēm (iz strig-em)
2 l.	rēč-ēš (iz rek-eš)	strīž-ēš (iz strig-eš)
3 l.	rēč-ē (iz rek-e)	strīž-ē (iz strig-e)
1 l.	rēč-ēmo (iz rek-emo)	strīž-ēmo (iz strig-emo)
2 l.	rēč-ēte (iz rek-ete)	strīž-ēte (iz strig-ete)
3 l.	rēk-ū (iz rek-u)	strīg-ū (iz strig-u)

Pred kōjim se samöglasnikom pretvöriło *k* u *č*, *g* u *ž*? Zäšto 3 līce množinē glāsī *rēk-ū*, a ne *rēčū*, *strīgū*, a ne *strīžū*?

Kao rěci mēnjajū se i túci, pēci, vúci . . . , a kao strīci još lěci, žěci. — Vřci mēnjā se ovākō: vřš-ēm, -ěš, -ē, -ēmo, -ēte, vřhū.

B. vika-ti,	vīč-ēm	(iz vik-jem)	. . . . .	k + j = č
lāga-ti,	lāž-ēm	(iz lag-jem)	. . . . .	g + j = ž
jāha-ti,	jāš-ēm	(iz jah-jem)	. . . . .	h + j = š
kréta-ti,	kréc-ēm	(iz kret-jem)	. . . . .	t + j = ć
glōda-ti,	glōđ-ēm	(iz glod-jem)	. . . . .	d + j = đ
mīca-ti,	mīč-ēm	(iz mic-jem)	. . . . .	c + j = č
véza-ti,	věž-ēm	(iz vez-jem)	. . . . .	z + j = ž
pīsa-ti,	pīš-ēm	(iz pis-jem)	. . . . .	s + j = š
kāpa-ti,	kāplj-ēm	(iz kap-jem)	. . . . .	p + j = plj
zōba-ti,	zōblj-ēm	(iz zob-jem)	. . . . .	b + j = blj
ōra-ti,	ōr-ēm	(iz or-jem)	. . . . .	r + j = r

Trěcē líce množinē glāsī vīčū (iz vik-ju), lāžū itd. (ali: rěkū, vúkū, strīgū . . .).

Združivānje sūglasnikā sa j zovē se jōtovānje.

C. íci, ídēm; póci, pōđēm (iz po-iti, po-idem, slov. poiti, pojdem); dóci, dōđēm; náci, nāđēm.

Vežbanja

1. Kaži neodređeni oblik od ovih glagola: berem, zovem, vidim, kupujem, trgujem, uzmem, grizem, zebem, kradem, pletem, meljem, mažem, dišem, brišem, češem, umirem.

2. Načini sadašnje vreme od ovih glagola: plesti, krasti, tresti, grepsti, peći, vući, žeci, klati, čuti, krenuti, šaptati, plakati, dihati, mazati, zobati, umirati, bežati, trčati, bojati se, platiti, padati.

3. Preobradi u množinu ove rečenice: Na prozor dolazi ptica, jer tu dobiva hrane. Kljunom kuca na staklo. Posmatram mali stvor i radujem se. — Pekar peče dobar kruh. Pastir striže ovcu. Konj vuče kola; striže ušima. Reka mirno teče. Dovuče se do šume i leže. Učenik čita i piše. On viče bez potrebe. Miš glođe, ptica zoblje. Laže i krade. Seljak kopa, ore, seje, žanje i vrše. Junak jaše dobra konja. On se ne kreće s mesta. Cega se boji?

ВЕЖБА ПЕТА

Паук и пуж

Паук: Како можеш, пријатељу, живети у тако тесној и прџстој кўћици? Није ли ти досадно? Ја ти живим у кра̀сним и ўдобним палачама, па своју мрџу разапине́м чак и у са̀мим кра̀левским двџрима. Хоћу да ўживам!

Пуж: Чўдиш се како могу живети у ова̀квој кўћици? Не знаш ли да је ова̀ кўћица моја, а „моја кўћица, моја слобџдица“? Јџст, драгане, ти ста̀нујеш и у кра̀левским палачама, али те су палаче ту̀ђе, па те из њих и немилицѐ тѐрају.

Разговџр

А. Испричајте по̀ горњџој ба̀сни разговџр између миша и вра̀пца.

Б. Опишите сеџску кўћу (по̀друм, призе́мље, први ка̀т, та̀ван, кро̀в, двџриште и згра̀де на њџму, ба̀шта) (в. I 12, 26).

Грама̀тика

Садашње вре́ме гла̀гола̀ бити, хтџти, мо̀ћи (§ 39 и 38s).

	Потврдно:	Одречно:
1. бити:	јџсам или сам	нисам
хтџти:	хоћу „ ћу	нећу

Потврдно-упитно:	Одречно-упитно:
јџсам ли? или да̀ ли сам?	нисам ли? или да̀ ли не́сам?
хоћу ли? „ да̀ ли ћу?	нећу ли? „ да̀ ли не́ћу?

2. Напи́сао сам пи́смо. Ја сам напи́сао пи́смо.

Скраћени обљици (сам, ћу) не́мају свога акцџнта, не́го се наслањају на рџч ко̀ја сто̀ји пред њима. Такве се рџчи зџву енкљитике. Енкљитике не́ могу ста̀јати на почџтку рџчѐницџ. (Мо̀же ли се рџћи: сам напи́сао пи́смо?)

3. мо̀ћи:	једнина:	1. могу	множина:	1. мо̀жемо
		2. мо̀жеш		2. мо̀жете
		3. мо̀же		3. могу

Вежбања

1. Преобрати ове реченице у упитне: Ми смо ђаци. Трговци су марљиви људи. Ви сте у школи пажљиви. Здрав сам као риба. Јанко је често болестан. Писаљка је црвена. Цвеће је миришљиво. Јелен је брз. Ти си каткада лен. Лав, вук и медвед су зверад. Небо није увек облачно. Тиме ниси задовољан. Сви нисмо родом из овога града. Ово воће није добро. Данас нису сви ђаци у школи. Још нисам посве здрав. Ви нисте сваки дан код нас. Болесну човеку нужни су лекови. Хоћу млека. Дете хоће меда. Жедни хоће воде. Он хоће да пише. Нећемо да певамо.

2. Преобрати ове реченице у одречне: Ја сам пакостан. Град је мален. Ми смо весели. Шума је велика. Куће су покривене сламом. Ово писмо је за тебе. Прозори су отворени. Ви сте сада у другом разреду. — Хоћу писмо. Хоћемо да видимо. Хоћете да радите. Ко хоће јабуку?

3. Одговори на ова питања: Јеси ли здрав? Је ли море дубоко? Јесу ли писмоноше марљиви? Јесте ли сви овде? Да ли сте људи? Да ли је злато скупо? Је ли поврће корисно? — Хоћеш ли перо? Хоће ли уморени путници хлеба?

4. Милош (писати): Милош хоће да пише. Милош неће да пише. Према томе начини реченице из ових речи: Он (спавати). Ми (гледати). Мајка (пећи) хлеб. Коњ (зобати). Сељак (орати). Месар (заклати) јагње. Трговац (платити).

5. Место цртице кажи потребни облик глагола моћи у садашњем времену: Како — да нам науде животиње? Коњ и магарац — да ударе, уједу и прегазе. Крава — да убоде. Свиња, ован и јарац — да свале. Мачка — да огребе. Од уједа и греботине — се и разболети. — Ти — све што год хоћеш. Ја — да научим. Пријатељу, да ли — прескочити овај камен? — ако хоћу.

VEŽBA ŠESTA

Prāvila pristōjnosti

Na ūlici. Pōzdravljāj ūglēdne ljūde štō ih srētnēš na ūlici skidajūci šēšir ili kāpu! Ūklanjāj se s pūta stārijima od sēbe!

Za stōlom. Nē sedāj dōk nē sednū stārijī od tēbe! Čēkāj dōk te ōtac ili mājka pōnūdi! Ne pōčinji jēsti dōk nīsu stārijī pōčēli! Ne māši nōžem i žlicōm (kāšikōm)! Nē mljēšti ūstima! Nīkad nē pij s pūnim ūstima! Ne sfēi! Kōsti mēci nā krāj tanjira, a ne nā stō! Ne ūpiri se lāktom nā stō!

Ù kući. Prê nego što ûđeš ù sobu, pòkucāj! Ùlazēci pò-zdravi skĩnũvši šešir ili kãpu! Odgòvãrāj pristòjno nã sva pĩtãnja štò ti ih stãvljajũ! Ako nĩsi razũmeo pĩtãnja, ne rēci „hã“ ili „štã“, nēgo „zapòvēdãte?“ ili „mòlim?“!

Gramatika

Zãpovēdni nãčin ili ĩmperativ (§ 40) imã za 2 lice jedn., za 1 i 2 lice množ. òvē nãstãvke: A. -i, -imo, -ite; B. -aj, -ajmo, -ajte; C. -j, -jmo, -jte; Ć. -ji, -jimo, -jite.

A. Present na -em ili -im: trēs-ē $\bar{m}$ — trēs-i, -imo, -ite; rēc-ē $\bar{m}$ — rēc-i (iz rek-i); strĩž-ē $\bar{m}$ — strĩz-i (iz strig-i); nòs-ĩ $\bar{m}$ — nòs-i.

B. Present na -am: glēd-ã $\bar{m}$ — glēd-ãj.

C. Present na -jem, prezentska òsnova na samòglasnik: čũ-jē $\bar{m}$ — čũ-j.

Ć. Present na -jem, prezentska òsnova na sũglasnik: vĩčē $\bar{m}$ (iz vik-jem) — vĩči (iz vik-ji), lãži, jãši, krēcĩ, glòđi, mĩči, vėzi, pĩši, kãplji, zòblji, òri.

Pãmti. 1. bròj-ĩ $\bar{m}$, kròj-ĩ $\bar{m}$ — bròj (ne: broj-il), bròjmo, bròjte; kròj... 2. bĩti: bũdi, bũdimo, bũdite.

Vežbanja

1. Potraži u gornjem sastavku sve zapovedne naćine.

2. Kaži štivo „Pravila pristojnosti“ u 1 licu množine (Pozdravljajmo ugledne ljude...) i u 2 licu množine (Pozdravljajte ugledne ljude...).

3. Naćini zapovedni naćin od ovih glagola: videti, reći, peći, vući, strići, krasti, bežati, držati, čuvati, vezati, metati, brati, kupovati, viknuti, moliti, brojiti, napojiti.

4. Napiši sastavak: „Kako se vladam na ulici, za stolom i u kući.“

ВЕЖБА СЕДМА

Врãна и рãк

Лēтела врãна нãд мòрем. Òпãзĩвши рãка где пũжē, шчēпã га и однєсē да га, сēднувши на кãкву грãнчицу, слãтко пòjedē. Рãк вĩдēћи да му je ùмрети кãжē врãни: „Ĕj, врãно, врãно! познãвао сам jã hãhy твòга и мãjку твòју, — ĩзврсни су тò лũди бĩли!“ —

„Ў!“ одгòвори вràна не òтварајући ўста. „Брãһу и сèстре твоје познавао сам. Како су тò добри људи били!“ — „Ў!“ — „И свè штò су òни изврсни били, тебе равни никад. Мèни се чини да ни на свèту нèма разумније од тебе.“ — „Ê!“ гракнè вràна на сва ўста и ўпусти рãка ў мòре.

Рãзговòр

Штã је нàумио рãк да се спàсè? Дã ли је могуће изгòворити „у“ не òтварајући ўста? Дã ли се код „е“ ўста òтварају? Какову нам пòуку дãјè òвã бãсна?

Грамàтика

Глãгòлскĩ прилог сãдашњости и прòшлости (пãртицип презента и пãртицип перфекта I, § 43).

I. Такò йдући дòђè на крај свèта. — Такò йдè и дòђè... Нè знајући да нè смèm ўлазити, òтвòрио сам вràта. — Нисам знаò... и òтвòрио сам...

Рãк видèһи да му је ўмрèти кãжè... — Рãк видй... и кãжè...

Глèдајући нè видè. — Глèдају и нè видè.

Глãгòлскĩ прилог сãдашњости прãви се од нèсвршених глãгòлã. Òн пòстајè кãдã се 3 лицу множинè сãдашњèга врèмена дòдã нãстaвaк -һи:

йду	знају	видè	глèдају
йду-һи	знају-һи	видè-һи	глèдају-һи

II. Òпazив(ши) рãка, вràна га шчèпã. — Кãд је òпazила рãка, вràна...

Истрèсав(ши) жйто, крèнè сèљãк òпèт ў пољè. — Чйм (пòшто) је йстрèсao жйто, крèнè...

Глãгòлскĩ прилог прòшлости пòстајè од йнфинитивнè òсновè. Æко се йнфинитивнã òснова свршујè на самòгласник, нãстaвaк је -вши или -в, Æко се йнфинитивнã òснова свршујè на сугласник, нãстaвaк је -ãвши или -ãв:

òпazи-ти	òпazив-вши, òпazив-
йстрèс-ти	йстрèс-ãвши, йстрèс-ãв
йспèһи (из йспек-ти)	йспèк-ãвши, йспèк-ãв

Памти: дòһи, ўһи — дòшãвши, ўшãвши

Вежбања

1. Начини глаголски прилог садашњости од ових глагола: носити, куповати, певати, улазити, пити, везати, писати, хвалити, тонутти.

2. Уместо косо штампаних глаголских облика постави глаголске прилоге садашњости: *Улазим* у собу и скинем шешир. *Једемо* и пазимо да не прљамо прсте. *Мајка је чекала* сина и молила се Богу. *Писао је* и уморио се. *Јелен је бежао* од ловаца, и сакрио се у виноград. *Један сељак је долазио* из вароши кући, и јахао на магарцу. *Миш стане бежати* по угловима, *јер није знао* где ће се сакрити. *Враћају се и кукају*. *Сћајали смо* и ручали. *Пушовала је* по свету, и видела је много народних обичаја. *Чишао је* књиге, и много је научио.

3. Начини глаг. прилог прошлости од ових глагола: ући, наћи, испећи, одговорити, дигнути, оставити, запевати, испити, похвалити, угледати.

4. Уместо косо штампаних глаг. облика постави глаг. прилоге прошлости: *Кад су га видели*, зачуде се. *Чим је изговорио* лекцију, ученик седе. *Пошто су мало починули*, путници су продужили пут. *Кад то чује*, отпусти га. *Пошто је испекао* колаче, намаже их медом. *Пошто су га ошљачкали* до голе коже, наставили су пут. *Кад цар то чује*, позове момка. *Кад је дошао* кући, скинуо је капут. *Пошто ситији* у воз (vlak), потражи згодно место крај прозора.

ВЕЖБА ОСМА

Пословице

И пањ је леп обучен и накићен. Рањени зна јукати. Рањенога је лако увредити. Жежен кашу хладј. Дуг неплаћен, грех неопроштен. Имање криво стечено није благословено. Отето — проклето. Човек самац као отсечена грана. Сакривени и химбени непријатељи гори су од познатих и отворених. Притиснуто јаче све на више скаће.

Граматика

Глаголски трпни придев (партицип перфекта пасивни, § 442) имају само прелазни глаголи; прављ се од инфинитивне основе наставцима: 1. -ен, -ена, -ено; 2. -н -на, -но; 3. -т, -та, -то.

1. а) Ѐнфинитивна основа на сугласник: трес-ти — трес-ен, -ена, -ено; плет-ен, -ена, -ено; печ-ен (из пек-ен), -ена, -ено; обуч-ен (из обук-ен), -ена, -ено; жез-ен (из жег-ен), -ена, -ено.

б) Ѐнфинитивна основа на -и: рани-ти — рањен (из рани-ен, ранј-ен); рођ-ен (из роди-ен, родј-ен); кйћ-ен (из кити-ен, китј-ен); купљ-ен (из купи-ен, купј-ен).

Памти: опроштен, крштен; сакри-в-ен, -ена, -ено; умивен, -ена, -ено.

2. Ѐнфинитивна основа на -а: копа-ти — копа-н; веза-н.

3. Ѐнфинитивна основа на -ну: притисну-ти — притисну-т; дигну-т.

Памти: проклѣ-т, отѣ-т.

Вежбања

1. Потражи глаголске трпне придеве: Ѐнијѣ без одѣла, а ѣијѣ обучен. (Хлеб.) — Типа на типу, крпа на крпу, ни иглом бодѣно, ни концем шивѣно. (Главица купуса.) — Водѣница трњем ограђена. (Зуби ограђени брадом и брковима.) — Није криво, а везано. (Дете у повојима.)

Ѐзда позлаћена не чини вреднијѣга коња. — „Речѣно, учињѣно“, каже се за нешто где не треба сумањати у извршење. — Не судите и нећете бити суђени. — У нашем граду нема малих, сламом покривѣних кућа; подигнуте су саме велике зграде.

VEŽBA DEVETA

Svĕti Sāva i mājka

Ūmrlo mājci dĕte jedinĕe, a ōna, sirŏta, ĉŭla za svĕtŏga Sāvu, pa ga dŏnĕla njĕmu da ga oživĭ.

„Oživĕću ti dĕte,“ rĕkao je svĕti Sāva, „āko mi u svĕtu naĕš mā i jĕdnu kŭću u kŏjoj nĭko nĭkad nije ūmro.“

Zālud je nĕsreĉnā mājka zādugo i dŭgo trāžila tākvu kŭću; nije mŏgla da je naĕ. Nājposlĕ se vrāti i kāžĕ tŏ svĕtŏm Sāvĭ. A svĕti Sāva njŏj: „Sād si vĭdela da nisi sāmŏ tĭ nĕsreĉna na ōvome svĕtu, jĕr nĕmā tŏgā kŏji se rŏdio, a da nĕĕe ūmrĕti. Bŏg dājĕ, Bŏg i ūzimā.“

Narodna pripovetka

Razgovor

Zašto je majka došla svetom Savi? Pod kojim je uslovom obećao sveti Sava majci da joj oživi dete? Zašto sveti Sava nije oživeo dete?

Gramatika

I. Glagolski rādnī pridev ili pārticip perfēkta II (§ 441).

trāži-o, trāži-la, trāži-lo; rēk-ao, rēk-la, rēk-lo.

Kādā je nastavak glagōlskōg rādnōg prideva u muškōm rōdu -o, a kādā -ao? Kāko glāsē ti nastavci u slōvenačkōm jēziku?

Pāmti: a) Ako se ĩnfinitivnā ōsnova svīšujē na -t ili -d, tā dvā sūglasnika ispadajū ispred nastavka -l (-o), -la, -lō: plēo, plēla, plēlo (iz plet-l, plet-la, plet-lo), cvao; krāo (iz krad-l), jēo, sēo — slov.: pletel, cvetel; kradel, jedel, sedel.

b) ići — išao, doći — došao.

II. Prōšlō vrēme ili perfekt (§ 45).

1. trāžio (trāžila, trāžilo) sam, si . . .

rēkao (rēkla, rēklo) sam, si . . .

Prōšlō vrēme prāvī se od glagōlskōg rādnōg prideva i od krātkōg (nenāglāšenōg) sādāšnjēg vrēmēna glāgola bīti. — Kāko glāsī ōdrečni ōblik? Kāko ūpitni?

2. Ōstareo, a pāmēti nē stekao. Ūranila vīla i dēvōjka. Ūmrlo majci dēte. Bīo jēdan cār. Vōdili svātovi dēvōjku.

Smējao se ōd srca. Milan se stīdeo. Bōjao se Bōga.

Cēsto se u pōslovicama, u pēs mama i u počētku pripōvēdākā izōstavljajū u prošlōm vrēmēnu rēčce je i su, a ōbično se rēčca je izōstavljā kod pōvratnih glāgōlā.

Vežbanja

1. Načini glagolski radni pridev od glagola: dati, dignuti, videti, nositi, gledati, tresti, gristi, peći, teći, leći, žeći, moći, krasti, umreti, rasti (rastao), doći, poći, pasti, mesti, bosti, sresti, prestiti.

2. Preobradi u prošlo vreme: Pred kišu. Sunce žeže. Vrućina je. Na nebu pojavi se oblak. Nadamo se kiši. Drveta opustē lišće. Laste lete vrlo nisko; krilima biju ō zemlju. Kokoške valjaju se po pesku. Vrapci se kupe ū jata i cvrkuću. Marva okreće njušku na vetar, zatim se kupi u čopor, traži hlada. Ovce neče da pasu. Pas laje, izgleda kao da je tužan. Komarci i muhe jako bodu. Kišica se spusti. Idēmo kući da ne pokisnemo.

3. Napiši sastavak „Pred kišu“.

ВЕЖБА ДЕСЕТА

Задружни иму́так

Ево нас у зăвичажу очеву. Нашли смо код куће стрица. Он нас је лепо примио и показивао нам свѣ што је мислио да ће нас занимати. Водио нас у житницу, гдѣ је било мно́го свакојакога жита и брашна.

На моје питање колико има чланова у задрузи, одговори стриц: „Има нас осам ожењених људи, два момка, једна одрасла девојка, три девојчице и петоро нејакѣ које мушке, које женске деце. Дома сам данас ја сам и редуша с нејакѣм децом. Сви су другѣ у пољу на послу, а пастири с благом на паши.“

„Како је година понела?“ запита отац. „Хвала Богу, добро“, рече стриц и настави: „Пшенице и ражи имамо ове године преко двеста крстова, јечма преко педесет, а зоби четрдесет. И кукуруз нам лепо каже, биће га преко тридесет кола. Просо је такођер лепо уродило. Буде ли кишѣ, биће и сена. Испѣћи ћемо ракије до педесет акова, а биће и доста сухих шљива. Свака је жена у кући имала по сто мочионца лана. Вуну сам поделио на жене да начинѣ од њѣ вунених прѣгача, тканица, зимских обојака итд. Имаћемо нешто меда и воска. Воћа и поврћа биће лѣтѣс прилично. Круха и смока неће нам понестати, а надамо се да ћемо добити и вина колико нам треба.“

„Биће и новаца“, настави стриц, „кад продамо оно мърве и свиња што је одређено за продају. Платићу онда порез, а од онога што останѣ, оставићемо за кућу колико треба, и оденућемо кућане. Ако будемо имали вишка, поделићемо међу ожењене нека сваки господари тим новцем како зна.“

Разговѣр

1. Шта је задруга? — 2. Колико је донела година стрицу?

Граматика

I. Бүдүһе време или футур (§ 46).

ја һу ймати или ймаһу
ја һу испеһи „ испеһи һу

Бүдүһе време прәви се од неодрөһенög нәчина и ненә-
гләшенög садашнөг врөмена глагола хтөти (һу, һеш...).

Кәдә се өблици һу, һеш... спәјају с неодрөһенөм нә-
чином? Штә се одбацујө у неодрөһенөм нәчину? Код кöјих
глаголә нөмә спәјәһә ни одбацөвәһә?

Пәмти: плөшһу, плөшһеш... довөшһу... (с испред
нәставка -һу, -һеш... прөлазө у ш).

II. Свршенө бүдүһе време или футур өгзактнө (§ 47).

Ако бүдөте пәзили, дөбро һете свө наүчити.

а) Свршенө бүдүһе време прәви се од глаголскög рәднög
прөдева (пәртиципа перфөкта II) и трөнутнög садашнөг врө-
мена глагола бити (бүдөм...).

Једнина:

Множина:

1. бүдөм пәзи-о, -ла, -ло
2. бүдөш " " "
3. бүдө " " "

1. бүдөмо пәзи-ли, -ле, -ла
2. бүдөте " " "
3. бүду " " "

б) Свршенө бүдүһе време стöји сәмо у зәвиснөм речөни-
цама, нәрочито у öнима кöјө се отпöчиһу свөзама кад, ако
и чим; прәви се пöнәјвишө од нөсвршөнөих глаголә. Њөме
се нәзнәчујө рәднә кöјә се у будуһности ймә догөдити прө
өнө рәднө кöјә се спöмиһө у главнöј речөници.

Пәмти. Место футүра өгзактнөгә свршөнөих глаголә стöји
и презент, на пр. Чөм бүдөм дөшәо күһи, нәписәһу зәдәтак.
" дөһөм " " "

Вежбәһә

1. Потражи у горнөм саставку сва будуһә времена.

2. Начини будуһө време од ових глагола: делити, диг-
нути, писати, реһи, пеһи, поһи, бити.

3. Преобрати у будуһө време вежбәһө 2 (Пред кишу)
на стр. 16.

4. Потражи свршенө будуһө време у овим речөницама:
Ако будөмо марљиво учили, биһөмо сретни лүди. Кад будөте
полазили у Загреб, сетите се и нас. Ако га будөш звао, можда
һө се одазвати. Ако будөш казао истину, биһө добро. Биһө
ми драго, ако вам будөм могао послужити. Ако будөш ти ишао,

ићи ћу и ја. Чим будем имао новаца, купићу књигу. Кад год будем могао, радо ћу ти помоћи. Ко ме буду они следили, томе ћемо и ми. Ко буде учио, тај ће и знати.

Чим прочитам (будем прочитао) књигу, даћу је своме другу. Кад научим (будем научио) задатке, играћу се. Кад пођем (будем пошао) у град, купићу одело.

VEŽBA JEDANAESTA

Stánko pòstajē hajdúk

Ūmí se hãrambaša, poumívaše se i hajdúci, pa kao u kákvu dõmu okrétaše se súnčevu rõđāju te se pomõliše Bõgu.

Stánko je stão uz jèdan hrâst i posmãtrao svē tõ. „Hõdide õvãmo!“ zõvnu ga hãrambaša. Ōn príde.

„Ti rēče da ti je ĩme . . .?“

„Stánko.“

„Jã, jã, Stánko. Pa, velíš, rãd si da bũdēš hajdúk?“

„Tõ mi je željã!“ rēče Stánko.

„A znaš li štã je hajdúk?“

„Ōd rãna dètĩnjstva slũšao sam kãko õ njĩma gũsle pēvajũ!“ õdgovorĩ Stánko slõbõdno i õdrešito.

„Jēste, pēvajũ; ali tõ je mũčan žĩvõt . . .“

„Mlãd sam, snãžan sam. Tõ mi nēče bĩti tēško.“

*

„Mõžēš li skõčiti?“ upĩta ga hãrambaša.

„Mõgu!“ rēče õn põuzdãno.

Hãrambaša pokãza jèdan visok pãnj nedalēko od sēbe.

„Dēdē!“ rēče õn.

„Īz mesta?“ upĩta Stánko.

„Jõk, iz zãtrkē!“

Stánko se zãkasã. Kad dõđe do pãnja, kão da krĩla dõbĩ.

„Žēstoko!“ povĩkaše hajdúci, kõjĩ su tõ svē glēdali nētre-nimicē. Stánko se õkurãžĩ. Põnosit kao sõkõ põgledã oko sēbe pa rēče: „Mõgu i iz mesta!“

Hajdúci odmãhnuše glãvama.

Stánko príde pãnju. Mãhnu dvãpũt rũkama, i — već bĩ nã drugõj strãni.

Hajdúci zĩnuše õd čuda. Da nĩsu vĩdelt svõjĩm õcima, nē bĩ vērovãli. Pãnj je bĩõ vĩlo visok.

„Zävzāne! Zävzāne!“ zāgrajaše sa svījū strānā, „òvāj i tèbi òtskoči!“

Mlādić jēdan, ònizak, krùteljast, sjājnih òčijū i veòma živahan, kòga su svī zvāli Zavrzānom, òdvoji se od družinē i príde Stānku.

„Jēs li řvāč?“ upíta ga, a řz oka mu se mòglo pročitati da mu je pònos ùvrēden.

„Jēsām“, òdgovorī Stānko.

„Hòdi!“

Ùhvatiše se i pònēše, āli ga Stānko bez pò mùkē òborī. Svī se zāčudiše, čak i sām hārambaša. Āli se Zavrzān rasfdio. Bilo mu je krīvo štò se náde nēko bòljī od njēga.

„Obòrio si me, priznājēm. Āli ako te je nēna ròdila, ùspuži se uz òvāj gfm!“

Stāblo je bilo právo i vřlo visòko. Svē do sāmē krūnē nēmā ni jēdnē grānčicē.

Stānko príde dřvetu, pljūnū ù dlane i pòčē se pūzati břzo i vēšto kao māčka. Kād se ùspuzā dò krunē, òn òdlomī jēdnu grānčicu, mètnū je ù zūbe pa se spūsti nā zemlju.

Hajdúci su se svē višē ř višē dívili òkretnosti i veštini Stānkovòj. Òni su vòleli Zavrzāna sa òkretnosti njēgovē, pa zavòleše i Stānka. I sām mu se Zavrzān dívio.

„Dòbro!“ rēče òn kād mu Stānko pruži òdlomljenū grānčicu, „tò je svē dòbro, āma kākò ti pūškòm gāđāš?“

Stānko ùzē svòju šāru, prīvūče je k sēbi i pògledā u Zavrzāna.

„Skīni mi ònāj suvárak!“ rēče Zavrzān i pokāza mu na vřhu dřveta na kòjē se mālò prē pēo suvárak. „Āli hòcu da ga bñjēš u sāmū pètēljku.“

Stānko pruži pūšku. Nāsta tájac. Vrīсну šāra i — suvárak pāde. Hajdúci skòčiše oko njēga.

„Ēvo, vālā, skīnuo ga je bāš u pètēljci!“

Zavrzān zāgledā, pa pruži Stānku rūku:

„Ē, ējvalā ti! U svēmu si bòljī od mēne.“

Hārambaša mu príde, pa ga pòtapšā po plēcima. Őči su mu sijale od zadovóljstva.

„Rēd je,“ rēče òn, „da družīnu ùpítām prīmā li te. Āli, ēvo, nēcu pítati. Ő ime mòjih trīdesēt drugòvā vèlim ti: Dòbro mi dòšao!“

Gramatika

Svršenō prošlō vrēme ili aorist (§ 41) (dovršno pretekli čas) prāvī se pōnājvišē od svršenih glāgōlā te imā ōvē nāstāvke:

A. 1. -h	B. 1. -oh
2. —	2. -e
3. —	3. -e
1. -smo	1. -osmo
2. -ste	2. -oste
3. -še	3. -oše

A. Pŕvī se nāstāvci dōdajū ĩnfinitivnōj ōsnovi, āko se svršujē na samōglasnīk, na pr.:

	<i>skōči-ti</i>	<i>pokāza-ti</i>	<i>pōčē-ti</i>	<i>māhnu-ti</i>
1. (ja)	skōči-h (skočil, -a, -o sem)	pokāza-h	pōčē-h	māhnu-h
2. (ti)	skōči	pokāza	pōčē	māhnu
3. (on)	skōči	pokāza	pōčē	māhnu
1. (mi)	skōči-smo	pokāza-smo	pōčē-smo	māhnu-smo
2. (vi)	skōči-ste	pokāza-ste	pōčē-ste	māhnu-ste
3. (oni)	skōči-še	pokāza-še	pōčē-še	māhnu-še

Pōmoční glāgol *bĭti*: bĭh (bil, -a, -o sem), bĭ, bĭ, bĭsmo, bĭste, bĭše.

B. Drŭgī se nāstāvci dōdajū ĩnfinitivnōj ōsnovi, āko se svršujē na sŭglasnīk, na pr.:

	<i>strēs-ti</i>	<i>rēcĭ (iz rek-ti)</i>	<i>dĭcĭ (iz dig-ti)</i>
1.	strēs-oh	rěk-oh	dĭg-oh
2.	strēs-e	rēc-e	dĭž-e
3.	strēs-e	rēc-e } (iz rek-e)	dĭž-e } (iz dig-e)
1.	strēs-osmo	rěk-osmo	dĭg-osmo
2.	strēs-oste	rěk-oste	dĭg-oste
3.	strēs-oše	rěk-oše	dĭg-oše

Zāpāmti jōš:

pāsti — 1. pād-oh, 2. i 3. pād-e, 1. pād-osmo, 2. pād-oste, 3. pād-oše;
 dōcĭ — 1. dōđ-oh, 2. i 3. dōđ-e, 1. dōđ-osmo, 2. dōđ-oste, 3. dōđ-oše;
 pōcĭ, nācĭ, ūcĭ, sĭcĭ — pōđ-oh, nāđ-oh, ūđ-oh, sĭđ-oh...

Vežbanja

1. Potraži u gornjem štivu sve aoriste!
2. Načini svršeno prošlo vreme od ovih glagola: nasmejati se, poslužiti, metnuti, umeti, potrčati, napisati, pročitati, zaboraviti, nabrati, pomisliti, pokisnuti, pretrpeti, poginuti, ispeći, stići (iz stig-ti), dići, poći, naći, sići, ući.
3. Pretvori u svršeno prošlo vreme:
  - a) U lovu. Pošao sam s prijateljem u lov. Dotrčao je zec. Opalio sam. Prijatelj se nasmejao i rekao: „Ti si opalio, ali nisi pogodio.“ Sad je uzeo prijatelj pušku i ispalio na zeca. Pogodio ga. Onda smo legli i odmorili se.
  - b) Srbi su udarili na Turke. Mi smo se oslobodili od naših tlačitelja. Danica sino i dan osvane. Umorni putnici napiju se vode. Njemu nije žao. Kako si rekao? Zašto me ne poslušate? Stigao sam jučer. Došao sam, video i pobedio. Kad si ti došao, ja nisam bio kod kuće. Oni počnu graditi veliku kulu. Zašto si zaplakao? Ništa nisu rekli. Oklade se u stotinu cekina. Što smo rekli, to smo i učinili. Došli su kući i našli sve u redu.

ВЕЖБА ДВАНАЕСТА

У топлој соби

Рано је настао мрак, па је ваљало поћи кући. У соби бејаше угодно топло. Код пећи сеђаше тетка. Скупили смо се око ње, а она нам приповедаше свакојаке приче. Неке бејаху врло дуге, те нам се чињаше да се неће никада свршити. Ипак нас све занимаху. Тетка нам још причаше како беше негда кад бејаше она дете те иђаше у школу. Онда певасмо песмице, писасмо, цртасмо и изреживасмо од папира различне ликове. Мајка крпљаше кошуље, а тетка плетијаше чарапе.

Разговѳр

1. Опишите зиму (в. I 28): дани и ноћи — ветар, снег и лед — дрвене, трава — животиње — зимске забаве.
2. Како кратимо дуге зимске вечери? (Разговѳр, певање, читање итд.)

Граматика

Несвршено прошло време или имперфект (§ 42) (nedovršno pretekli čas) прави се од несвршених глагола.

А. плѣт-ијѧх	Б. чинѧх (из чин-јѧх)	В. пѣв-ѧх
плѣт-ијѧше	чинѧше („ чин-јѧше)	пѣв-ѧше
плѣт-ијѧше	чинѧше („ чин-јѧше)	пѣв-ѧше
плѣт-ијѧсмо	чинѧсмо („ чин-јѧсмо)	пѣв-ѧсмо
плѣт-ијѧсте	чинѧсте („ чин-јѧсте)	пѣв-ѧсте
плѣт-ијѧху	чинѧху („ чин-јѧху)	пѣв-ѧху

Плѣтијѧх = слов. pletel, -tla, -tlo sem. — Кòји су наставкаи?

А. Наставак -ијѧх додајѣ се инфинитивној основи, ако се она свршујѣ на сугласник:

трѣс-ти	—	трѣс-ијѧх
плѣс-ти (из плет-ти)	—	плѣт-ијѧх
пѣћи („ пек-ти)	—	пѣц-ијѧх (из пек-ијѧх)

Б. Наставак -јѧх додајѣ се презентској основи (понајвише онда, ако се презент свршујѣ на -им):

лѣт-им — (лет-јѧх) — лѣѧх	нос-им — (нос-јѧх) — носѧх
вид-им — (вид-јѧх) — видѧх	трп-им — (трп-јѧх) — трпѧх
сѣд-им ^{н.с.} (сед-јѧх) — сѣѧх	мам-им — (мам-јѧх) — мамѧх

Пази на јотованье!

Памти. Наставак -јѧх примају и глаголи с инфинитивном осномом на -ну: тону-ти, тон-ѣм — тонѧх (из тон-јѧх); гинѧх.

В. Наставак -ѧх додајѣ се инфинитивној основи, ако се она свршујѣ на -а:

писа-ти	—	(писа-ах)	—	писѧх
лежа-ти	—	(лежа-ах)	—	лежѧх
купова-ти	—	(купова-ах)	—	куповѧх

Глагол бити гласи у имперфекту: бѣ-јѧх... или бѣх, бѣше, бѣше, бѣсмо, бѣсте, бѣху (слов. bil, -a, -o sem, bil, -a, -o si...).

Вежбања

1. Начини имперфект од ових глагола: прести (инф. осн. пред-), молити, гледати.

2. Потражи имперфекте: а) На клизалишту. Бејѧх на клизалишту. Лед бејѧше врло леп, пометен и очишћен те

управо мамљаше љубитеље клизања да на њ ступе. Видео сам како неки скопचाваху клизаљке. Други леђаху по леду као стрела. Мој пријатељ такођер се клизаше; прављаше окрете као да изводи какве плесове. Почетнике вођаху и вежбаху старији и вештији клизачи.

б) Зими у врту. Бејасмо у нашем врту. Путови бејаху обрасли коровом, а по блатну тлу лежаше свуда натруло лишће. Воћке стајаху голе. Све бејаше тужно. Само гдегде одјекиваху звонки гласови птица које су презимиле у нас.

3. Напиши: „На леду“ и „Зими у врту“.

ВЕЖБА ТРИНАЕСТА

Чудне дечје жѐље

Чѐтворо чобанчади сѐдело кòд марвѐ у пољу у хладу пòд некѐм старѐм гранатѐм храстом па се ò свачем разговарали. Јѐдно између њѐх рѐчѐ другòме до сѐбе ѝзненада: „Друже, штà би ти радио да пòстанѐш цар?“

— „Е, није ме тòга страх, али да пòстанѐм, ја бих даò натрпати п̀уна кòла плѐвѐ, пак бих лѐгао у кола на òну мѐкану плѐву и даò се вòзати цѐли дан.“

„Штà би ти“, упита другòга, „чинѐно као цар?“

— „Ја бих, бра̀те, цѐли дан лѐжао лѐпо под храстом у хладу, а ви бисте мòрали за мѐне ч̀увати б̀лаго òд квара.“

„А штà би ти ч̀инѐно да б̀удѐш цар?“ за̀пита трѐћегà.

— „Ја бих се х̀ранио свѐ сàмòм б̀ѐлòм пòгачòм и л̀уковѐм кличицама.“

Сàд свà трѐ дру̀га упитају његà штà би òн радио да пòстанѐ цар.

— „Штà знам б̀ирати“, рѐчѐ, „ка̀д сте в̀ас трòјица пòграбили свѐ штò је б̀òљѐ.“

Народна ѝрѐвовѐшка

Р̀азговòр

Какве су жѐље ѝмали млàди чòбани? Штà бисте ви ж̀елели?

Граматика

Погодбени начин или кондиционал (§ 48) служи за изрицање жеље и погодбе или могућности. Прављ се од глаголског радног придева и адриста глагола бити.

Једнина:		Множина:	
1. дао (дала, дало) бих	дали (дале, дала) бисмо		
2. „ „ „ би	„ „ „ бисте		
3. „ „ „ би	„ „ „ би		

У 3 лицу множинѣ кондиционала стоји би мѣсто адрисног облика бйше.

Вежбања

1. Реци погодбени начин ових глагола: купити, носити, служити, желети, гледати, јести, плести.

2. Имати новаца — купити нову књигу. Кад бих имао (или: да имам) новаца, купио бих нову књигу.

Тако начини реченице из ових речи: Бити здрав — поћи у школу. Бити лепо време — шетати. Учити — знати. Јабука бити зрела — отрести је. Брат доћи — бити сретан. Бити војник — имати пушку.

VEŽBA ČETRNAESTA

A. Čizmārskī šēgrt

„Alā jā, mājko, vōlīm ōnoga Dāvīda“, rēče māli Mīloš svōjōj māteri.

— „Kōga Dāvīda?“

„Pa ōnog čizmārskōg šēgrta štō rādī kod mājstor-Vāsē.“

— „A štō da ga nē voliš kād ti nije nīkakva zlā učinio?“

„Ōn vēc ūmē da šījē čizme, a kad rādī, ōn se ūvēk smēškā ili pēvā. Jūcē sam sēdeo pō sāta kod njēga, pa mi je rēkao da i ōn mēne vōlī.“

— „Tō je znāk da i ōn imā dōbro sŕce.“

„Jōš kāko je dōbar, pa ōpēt mu se nēkī đāci na ūlici rŭgajū, vīcū zā njīm: Šēgrte, bēgrte, spāo si sa grānē, čīrīšem te hrānē!“

— „A štā ōn nā tō?“

„Ōn se sāmo ōkrēnē pa kāžē: Nēka, nēka! Nīkad nīkog nē psujē.“

— „Ě, ǒndā bāš imaš právo štǒ ga vǒliš. A ǒni kǒji mu se rǘgajǘ, tǒ su ráskalāšna děca.“

„A bih li já, májko, sād ǒpēt směo otíci k Dávidu da vídim štā rádi?“

— „Směš, āli sāmo pričekāj málo da ti jǒš kǒjǘ rěkněm. Kǒ se rǘgā prostáku, rātāru ili ma kǒme rādniku, táj grěši Bǒgu, táj trěbā da se stídí sām od sěbe. Da nēmā rātāra, kǒji zěmlju ǒrě, sějě i žnjě, zār bi tí dānas imao hlěba, a kāmoli koláčā? Da nēmā zidára, zār bismo mí imali ǒvǘ kǘcu? Da nēmā krojáča, kǒ bi ti sāsio kápūt? Da nēmā čizmára, tí bi sād išao bǒs. Kad gǒd vídiš rādника, sěti se da ǒn rádi i za sěbe i za drugě. Břzo bi própale zěmlje i države da ũ njima něstaně rād-nikā. A ǒni đáci štǒ se tǒmě Dávidu rǘgajǘ, váljda mǐslě: Mí ćemo bĕti gospǒda, nāma će pādati pećěne šěve s něba. Jādni su tǒ đáci i jādno im gospǒdstvo. Ni tí, sĕnko, ne ũćiš škǒle da pǒstaněš lénština i badavádžija. Svě vās đáke čekā rād, drǘkčĕji rād, — āli těk rād. Pa ako želíte da prǒsti rādnicĕi vās pǒštujǘ, pǒštujte i vĕ njih. Mí se ně směmo jědni ǒd drugĕh pǒnǒsĕti; svĕ smo mí jědni drǘgĕma pǒtrebni. Tǒ zápāmti, pa sād idi da pǒhodiš Dávida; něka i ǒn vídi da se od njěga ne pǒnǒsĕš. Rěci mu sāmo něka ũvěk ǒstaně pǒšten i vrėdan, a kǒ mu se rǘgā, táj ne zaslǘzujě da se zǒvě đákom.“

Jovan Jovanović Zmaj

B. Zanímānja

Ŭ našem městu imā svākě vrěstě ljǘdi: rātārā, zanātlijā, trǘgovācā i činǒvnikā.

Rātār (těžāk) obráđujě zěmlju. Őrě je plǘgom, đĕljā je đĕljáčǒm (bránǒm). Őn i gājĕ stǒku. Stārā se ǒ tomě da svět imā hráně.

Ali ǒsim hráně trěbā ćǒvek jǒš odělo i ǒbuću. Tǒ izráđujǘ zanātlije: krojáci, šěširdžije i čizmári. Krojáci šĕjǘ odělo od ćǒhě, sǘkna i drǘgě rǒbě. Őni krǒjě ili rěžǘ sǘkno nǒžicama (mākazama), a šĕjǘ kǒncem i iglǒm. Šěširdžije (klobučári) právě šěšĕre. Čizmári (ǒbućári) izráđujǘ cipele.

Váljān stān i ǒnǒ štǒ je pǒtrebno u stānu, mǒgǘ da náčině sāmo ljǘdi od zanāta, náročĕto zidári, stolári, drvǒdelje, brāvári, lonćári i staklári. Zidári zídajǘ kǘće kāměnjem, ǒpekama (ćĕglama) i vāpnǒm. Ālát (ǒrǘđe) im je ćěkić i mĕstrijā. Stolári i drvǒdelje trěbajǘ sěkĕre, testěre, píle, strǘgove, svřdlove i dr. Stolári právě

stòlove, stòlice, klùpe, vráta, prózore, krèvete, ormáre i drùgī sòbnī nàmeštāj, a drvòdelje gráđu na kùcama, stàje òd drva i kàpije. Brávāri grādē brāve i kljúčeve, kùke i drùgē sītñijē gvòzdene stvāri. Lončāri ili pečāri pòstavljajū peći i štèdnjake, a staklári ùmečū stākla u prózore.

Kovāči, pěkāri i mesāri tākòđer su zanátlije. Kòvāč kùjē gvòžđe. Njègov je àlāt nākòvanj, čekić i kléšte. Pěkāri mēsē i pěkū hlěb. Mesāri kòljū; òni pròdajū mēso.

Trgòvci pròdajū rāznu ròbu u dućānu. Činòvñici rādē u kancelārijama.

Rāzgovōr

A. Štā rādī Dāvid? Kākav je? Kāko se vládajū nēki đáci prema njemu? Zāšto trēbā pòštovati zanátlije?

B. 1. Štā obráđujē rātār? Číme? — 2. Kò izráđujē odélo i òbuću? Štā svē trēbajū krojāci, šeširdžije i čizmāri? — 3. Kòjē zanátlije nāčinē ònō štò je u stānu? Kòjī àlāt trēbajū? — 4. Štā rādī kòvāč, štā pěkār, štā mēsār? — 5. A trgòvci i činòvñici?

Gramàtika

Pròmēna ìmenicā mùškōga rōda (§ 17_{1-5a, 7}).

1. Ponòvi pròmēnu ìmenicē jèlen! Na kākav se sùglasnik svršujē tā ìmenica? Kòjē se jòš ìmenice ménjajū tākò?

Ponòvi pròmēnu ìmenicē pñjatelj! Na kākav se sùglasnik svršujē tā ìmenica? Kòjē se jòš ìmenice ménjajū tākò?

Ispòredi òbe pròmēne i potráži rāzlike!

2. Mārko, Vùle, Bóžo, bábo, zèlěnko, brāle.

Ìmenice mùškōga rōda na -o i -e kòjē su imēna lícā i živòtñjā ménjajū se kao jèlen; sāmò im je vòkativ jèdnāk nòminatīvu.

3. Kòjega su rōda ìmenice vòjvoda, starèšina, zanátlija, sùdija? Dā li se ménjajū kao jèlen ili pñjatelj?

4. Kāko glāsī vok. jedñinē od stríc i stārac? Kāko od đāk, drùg, siròmah?

Kāko glāsī nom. množinē od ìmenicā: đāk, drùg, siròmah? Kāko dat., lok. i instr. množinē?

U kòjē se sùglasnike pretvārajū k, g, h ù tím pádežima?

5. Trgovac pròdajē. — U grádu imā mnògo trgòvācā.

Kāko se zòvĕ a u ĩmenici tĕrgovac? Kòjĭ glās stòjĭ u slòvenačkòm jĕziku mĕsto òvog a?

Kòjĕ ĩmenice imajū nĕpostojāno a u nom. jedninĕ (trgovac, starac, vrabac), imajū ga i u gen. množinĕ: tĕrgovācā, stārācā, vrābācā.

6. Pòsao, kòtao, pākao.

Kāko pĭšĕmo tĕ ĩmenice u slòvenačkòm jĕziku? Od čĕga je pòstalo o nā kraju rĕči? Kòjĭ glās imāmo u slòvenačkòme mĕsto a ù gòrnjim ĩmenicama? Īzmĕnjāj ih!

7. Žĕtelac mārljivo rādĭ. — Vĭdeo sam žĕteoca.

Kākvo je a u ĩmenici žĕtelac? Óstajĕ li glās l ù drugim pádežima? (Ispòredi slov. palec, palca!)

U ĩmenicā na -lac mĕnjā se l u o gde gòd stòjĭ nā kraju slòga (žetel-ca menja se u žeteoca). — Zāšto gen. množinĕ glāsĭ žĕtelācā?

8. Ótac je pohòdio sūca. — Súdac se šĕtā s òcem.

Ótac — gen. (otca), òca — vok. (otĕe), òĕe;

súdac — gen. (sudca), sūca — vok. (sudĕe), sūĕe.

Īspred sùglasnikā c i ĕ gùbĕ se t i d.

Vežbanja

1. Rĕči u zagradama zamĕni padežem koji treba: U našim šumama ima mnogo (jelen). Evo naših (junak)! Poštuj, (sin), roditelje! Ja sam ovde, (gospodin učitelj)! Oj (mesec, moj noćni putnik)! (Gospodin leĕnik), ja sam nešto bolestan. Pevaj, (pevaĕ)! (Oj ĕovek pravednik)! (Miloš), dođi brzo! (Stric), pomozĭ! (Drug), šta je s tobom? Mili (Bog), ĕuda velikoga! Gospode, budĭ milostiv nama (grešnik)! (Vojvoda) se zakunu Karađorđu.

Ima li mnogo (tĕrgovac) u ovom gradu? Cuo sam od onih (lovac) da je poginulo pet (pas). Gle, koliko (vrabac)! Život (starac) nije lak.

Ne bojim se nikakva (posao). Ćuo sam (petao). Dade mu trista (pratilac). Jedan žetelac pabirĕi po polju za drugim (žetelac). Govorio sam sa (žetelac). Kazao sam (žetelac) da se divim njegovoj okretnosti. Narod ostade bez (vladalac).

Bio sam u šĕtnji s (otac); kazao sam mu: „(Otac), zašto neki đaci pišu tako rđave (školski zadatak)? Menĭ se ĕini da su svi (zadatak) vrlo lakĭ“. O (zadatak) nismo više govorili, jer je došao gospodin sudac, prijatelj moga (otac). Otac je razgovarao sa (sudac).

2. Preobrati u množinu: Poštuj radnika! Nije lepo što se đak ruga šĕgrtu. Drvodjelja je zanatlija. Bojim se brzoga konja.

Moj drug je bolestan. Orah je dobar. Dajte siromahu hleba! Hrabrome vojniku dugujemo zahvalnost. Putnik putuje. Težak obrađuje zemlju. Voće sadimo po voćnjaku i po vinogradu. Šetao sam s prijateljem. Pozna je se koza po rogu. Bio sam kod trgovca. Momče, potrči! Brijaču, gde ti je britva? Svetac je u nebesima. Pratilac je onaj koji prati, žetelac onaj koji žanje, vladalac onaj koji vlada.

3. Napiši sastavke „Zanatlije“ i „Kako su gradili novu kuću“.

VEŽBA PETNAESTA

Karàđòrđe

Đòrđe Pètrović, pròzvāni Karàđòrđe, bjo je čòvek neòbično rédak.

Sèljāk Šumadīnac, vřlo visòka rāsta, mālko pògurenih plécā, vřlo snāžna tēla, visòka čēla, živih plāmenih òčijū, prēplanūta līca, òštro srēzāna nōsa, malēnih břčīcā, krātka òtsečna gòvora, tānka jāsna glāsa, ùvěk òbrijānē brādē, a ùdārca svākad pòuzdāna, gòtovo nepròmašna.

Odélom svòjim Đòrđe se nije mnògo rāzlikovao òd drugih imùcnijih seljākā, súsēdā svòjih: na glāvi je òbično nòsio šùbaru od crnē jāgnjetinē ili od sāmurovinē, a nekād i crven fēs pod šùbaròm; na sēbi je imao bēlu šumadīnskū kòšulju, po kòšulji džamādan i jēlek svīlenim gājtanom òptočen. Pòvrh svēga je oblācio, òsobito zīmi, dūgačak rēsna gūnj. Od pòjāsa, za kòjim su svākad bila dvā pištólja, spúštala se do kòlena bēla kòšulja; od kòlena tòzluci, pòdvezice, čārape i òpānci.

Tò je bilo odélo Đòrđevo.

Kāko se pròsto odévao, tākò je pròsto i žīveo. Kād je njēgova kùća već bila bògata, pūna svākē ùgodnosti, kād su njēgovi ùkućāni i gòsti imali gòspodskē pròstirke i pòkrīvke, òndā je Đòrđe spāvao na tvrdòj pòsteljī i bēz meka ùzglāvlja.

I kāko je bjo neòbičan tēlom i odélom, tākò se istò odvjāo od svòjih sùvremenīkā i snāgòm svòjē dūšēvnē vòljē i bistrinòm svòjega òka.

Òn je nēpunih dēsēt gòdinā dávalo òtpor sili jānjičarskòj i sùltānskòj: òteo je tvrdi grād Beògrad i drùgē tvrdave u Sr-biji, òčistio zemlju od Tūrākā, urédio vòjsku, nābavio tòpove, pòstavio sùdove, otvòrio škòle: krātko rēci, vāskrsao srpskū džřavu!

Milan Đ. Milićević

Rázgovör

1. Kákav je bïo Karádörde? (Râst, plëca, tëllo, çëlo, öci, lïce, nôs, bfcï, gövör, glâs.) — 2. Kákvo mu bëše odëlo? — 3. Kâko je žïveo? — 4. Čïme se jöš odvájao od svöjïh sùvrenïkâ? — 5. Kójë su njëgove zâsluge?

Gramatika

I. Krâtkâ i dùgâ množïna (§ 176).

Jednôsložne ïmenice:

a) töp — töp-ov-i	mûž — mûž-ev-i
sïn — sïn-ov-i	bröj — bröj-ev-i
vö — vól-ov-i	câr — câr-ev-i
b) kõnj — kõnj-i	přst — přst-i
päs — ps-ï	vlâs — vlâs-i
cřv — cřv-i	Rüs — Rüs-i
mrâv — mrâv-i	Čëh — Čës-i
râk — râc-i	Gřk — Gřc-i
c) glâs — glâs-ov-i ili glâs-i	mïš — mïš-ev-i ili mïš-i
drüg — drüg-ov-i „ drüz-i	nöz — nöž-ev-i „ nöž-i

Jednôsložne ïmenice müšköga röda imajü: sämo dùgü množïnu (a) ili sämo krâtkü (b), a pönâjvišë imajü i dùgü i krâtkü (c).

Zâšto imajü nëkë ïmenice u dùgöj množïni -ov-, a drügë -ev-?

Dvôsložne ïmenice:

a) jëlen — jëlen-i	lönac — lõnc-i
öbraz — öbraz-i	sëljak — seljac-i
b) tröšak — tröšk-ov-i	vëtar — vëtr-ov-i
töçak — töçk-ov-i	pösao — pösl-ov-i
c) sòkò — sokòl-ov-i ili sokòl-i	gölüb — gölub-ov-i ili gölub-i
òrao — òrl-ov-i „ òrl-ï	slüçaj — slüçaj-ev-i „ slüçaj-i
läbüd — läbud-ov-i „ läbüd-i	čëšalj — čëšlj-ev-i „ čëšlj-i

Dvôsložne ïmenice müšköga röda imajü pönâjvišë sämo krâtkü množïnu (a), mälo ih imâ sämo dùgü (b), a nëkë i dùgü i krâtkü (c).

Trôsložne i višësložne ïmenice müšköga röda imajü sämo krâtkü množïnü (dobrotvor-i, trgövc-i, pomoçnic-i, vodeničar-i).

II. úkučan-in — úkučan-i	Sřb-in	— Sřb-i
grādan-in — grādān-i	Zágrepčan-in — Zágrepčan-i	
čoban-in — čoban-i	hriščan-in	— hriščan-i

Gòtovo svē ĩmenice kòjē se u jednini svřšujū na -in od-
bācujū u množini tāj svřšetak.

III. Ódrēdenī i neódrēdenī prídevi mūškōga rōda (§ 22—24).

Gdē ti je šēsřir? — Kòjī? — Zēlenī šēsřir. (Ódrēdenī ōblik.)
Nāšao se šēsřir. — Kākav? — Zēlen šēsřir. (Neódrēdenī ōblik.)

Ódrēdenī ōblik prídeva (zēlenī) naznačujē něšto pōznāto,
i odgōvārā na pītānje kòjī, a neódrēdenī ōblik (zēlen) nazna-
čujē něšto nēpoznāto ili ōpćenito, i odgōvārā na pītānje kākav.

Potrāži rāzliku u nōminativu! Ponōvi i napřši prōmenu
ódrēdenōg i neódrēdenōg prídeva mūškōga rōda u jednini i
množini, i potrāži rāzlike!

Ľzmēnjāj: cřven plāmēn! Upōredi nāstāvke prídeva i ĩme-
nicē! Prōmena neódrēdenōg prídeva zōvē se i ĩmeničkā. Zāšto?

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba: Mnogi
(kraj) naše zemlje su znameniti zbog svoje lepote. Letela dva
jata (golub). To su (grob) naših (vojnik). Zašto su ti (prst)
uprljani? Na glavi imámo (vlas). U onoj kući bilo je mnogo (miš).

2. Kaži u množini: Koja je dužnost građaniņa? Tobdžija
upravlja topom. Pas laje. Druže, gde si bio? Čuješ li, moj
sokole? Oráo traži visoku liticu. Sused ima vola. Vo ima rogove,
konj ih nema. Sin našega suseda je bolestan. Čobanin svira u
frulu. Na uglu stoji redar. Otišao je za poslom. To je golem
trošak. Labud, golub, miš, crv i mrav su životinje. Čeh mi je brat.

3. Kaži u jednini: Srbi su hrabri. Učili smo o Rimljanima
i Grcima. Mi smo hrišćani. To su Beograđani, a ono Dubrov-
čani. Ukućani slušaju kućnog starešinu.

4. Nađi u ovoj basni prideve i odredi im oblik:

Dvē kōze. Dvē se kōze srēle nā usku mōstu kòjī je bō
sāgrāđen preko dubōka, břza pōtoka. Svākā je ōd njih htēla
přvā da přēdě preko úškōga mōsta, i tākō se ōne ōd svādē
potúkū. Sāgnūvši glāve nāvālē rōgovima jēdna nā drugū. Pā-
doše u dūbokī pōtok te pōtonū u njēmu.

5. Prideve u zagradama zameni padežem koji treba:

Stari Sloveni bili su (visok i vitak) stasa. Sit (gladan) ne
veruje. Drži se (nov) puta i (star) prijatelja! Žaba gleda ispod
(tanak) leda. (Nezvan) gostu mesto za vratima. Dobar čovek
traži (dobar) druga. Pokloni se (kraljev) sinu. U (susedov) vrtu
ima mnogo voćaka. (Zdrav) čoveku i voda je slatka, a (bolestan)
je i med gorak.

ВЕЖБА ШЕСНАЕСТА

Дѡдоле

Нѣколико дѣвојака, кад је сѹша, йду по сѣлу ђд куће дѡ куће, те пѣвају и слѹте да ѹдари кйша. Јѣдна се од дѣвојака свѹчѣ до кѡшуљѣ, па се ѹвѣже и ђбложй рѡзличнѡм трѡвѡм и цвѣћем, тѡкѡ да се нйгде нѣ видй нймало, и тѡ се зѡвѣ дѡдола. ѐнда зађу ђд куће дѡ куће. Кад дѡђу прѣд кућу, ђнда дѡдола йгра сѡма, а ђнѣ дрѹгѣ дѣвојке стѡну ѹ рѣд и пѣвају рѡзличне пѣсме; пѡтом домѡница или дрѹгѡ кѡкво чѣљаде ѹзме пѹн кѡтао или кѡбао вѡдѣ, те йзлијѣ на дѡдолу, а ђна јѣднако йгра и ђкрећѣ се. У дѡдолскйм се пѣсмама прйпѣва на крају узѡ сваку врсту „ој дѡдо, ој дѡдоле!“ на пр.

Нѡша дѡда Бѡга мѡлы,	Да пѡкисну свй орѡчи,
Ој дѡдо, ој дѡдоле!	Ој дѡдо, ој дѡдоле!
Да ѹдари рѡсна кйша,	Свй орѡчи и копѡчи,
Ој дѡдо, ој дѡдоле!	Ој дѡдо, ој дѡдоле!

И пѡ кући пословѡчи,
Ој дѡдо, ој дѡдоле!

У Србији су нѣкад у дѡдоле йшле нѡше дѡмаћѣ дѣвојке, а сѡд пѡнајвишѣ йду цйганке да би штѡ испрѡсиле. „Начйнила се као дѡдола“, рѣку дѣвојци или жѣни кѡја се мнѡго накитила по глави.

Вук Сйефановић Караѹић

Рѡзговѡр

Када йду дѣвојке с дѡдолѡм по сѣлу? Кѡква је дѡдола? Штѡ рѡди дѡдола? Штѡ дѣвојке? А домѡница? Кѡ данас јѡш йдѣ у дѡдоле?

Грамѡтика

I. Йменице жѣнскѡга рѡда с настѡвком -а (§ 18).

1. Понѡви прѡмену йменицѣ кѹћ-а!

2. Кѡко гласѣ йменице дѣвојка, кнйга, снѡха у дѡтйву и лѡкатйву јѣднинѣ? Пред кѡјим се самѡгласнйком прѣтвѡрају к, г, х у ц, з, с?

3. Драга сестро! — Драга пријатељице!

Кoji наставак има у вокативу именица сестра (жена, кућа...), а који пријатељица (сестрица, мајчица...)?

Трoсложне и вишeсложне именице на -ица имају у вокативу обично наставак -ице: сестрице, мајчице.

Зашто вокатив од птица гласи птицо?

4. Неколико девојка иду по селу. Чобаница седи код оваца.

Колико сугласника имају именице девојка и овца у номинативу једнинe испред наставка -а?

Именице на -а пред којим су два сугласника обично умећу у генитиву множинe између ова два сугласника непостојано а: девојк-а — девојка, крушк-а — крушка, гуск-а — гуска, овц-а — оваца, песм-а — песма.

Памти. Између ст, шт, зд, жд не умеће се непостојано а; ген. множ.: краста, ташта, звезда, нужда.

II. Промена придевa женскога рода (§ 22—24).

Имењај нова (нова) кућа у једнини и у множини! (Нова је одређени, а нова подређени облик; наставци су исти, само су они код неодређенe промене у ном. и ак. једнинe и множинe кратки.)

Потражи разлике између српскохрватске и словеначке промене!

Вежбања

Ж. Речи у заградама замени падежом који треба: а) у једнини и множини: Жаба живи у (бара). Врабац лети око (наша кућа). Воћку ваља требити од (гусеница). Момак је очистио (радња) и плочник пред (радња). Рука (рука) помаже, а нога (нога). Он је у (велика брига). Београд лежи на (највећа наша река). (Гаревница, зелена горица), не храниш ли у себи јунака? Јунак кује (сабља). Тешко ногама под (луда глава). Растао се са (родитељска кућа). (Драга сестра)! (Драга сестрица)! (Мајка мила)!

б) у множини: Набрали смо много (трешња). Ту има лепих (овца). Колико (народна песма) смо читали? Дочека их огњем из (пушка). Колико (сестра) имаш? У граду има више (црква). Певају и без (гусле).

2. Измењај: црвена јабука, вредна домаћица, лепа народна песма.

ВЕЖБА СЕДАМНАЕСТА

Матерња реч

Шта је слађе, шта милије од матерњега гласа? Зора својом сјајношћу, маи својим слатким гласом привлаче младиха и уче га високим мислима. Природа својом неисканом красотом и свемоћном силном, а маи својом речју стварају у човеку темељ знању, храм мудрости. Узор живота јавља се првим природним утиском и првашњом матерњом речју.

Мило ми бѣјаше глас моје матери; бѣше ми милији од свију за зоре мога детињства. Мило је чути славуја где ноћу пева у ловору, зебу јутром у маслини, зривкавца вѣчером у грму, али је милије чути матер своју. Лепо си, жарко сунце, врело живота, видело вечно; али је лепше матерње чело! Шта би син без матерњег лица? Шта би он без матерње речи? Видех људе који не видеше своје матери. Несрећни синови! Они не видеше лица своје матери; не чуше јој гласа; не знају је ли их рођена маи икад пољубила. Бледи су оно цвѣтови: нити их је видело нити огрејало сунце матерње љубави.

Матерња реч је почетак и темељ нашег духовног живота. Човѣчје умље је плод оне речи; човек њом постаје, и прима разум и вредност. Маи нам развезује језик, учи нас гласовима; њом примамо у срце нежна и племенита осећања. Матерња реч љубављу испуњава човека; храбри га надом да би све љубио и имао наду вѣчну. Маи својом вештом рѣком уводи сина у живот и вежба га, а речју га учи живљењу, утанчава му памет, уразумљује га. Што Бог поче, она довршује, и Бог хће да маи својом речју доврши дело његове речи, његова створења.

Разговѳр

1. Кѳ ствѳра у чѳвеку прѳву спѳсобност да тѳчѳ знање? На кѳји нѳчин? —
2. Од чѳга је милији мѳтерњи глѳс? —
3. Шта је лепше ѳд сунца, врѳла живѳта? —
4. Кѳ ѳводи чѳвека у живѳт? Како? На кѳји га нѳчин ѳчи живљѳњу? —
5. Чѳје дѳло довршује мѳти?

Граматика

Прѳмена ѳменица жѳнскога рѳда без наставка (§ 19).

1. Понѳви прѳмену ѳменице рѳч!

2. а) Бѳг хѳћѳ да мѳти својѳм рѳчју доврши дѳло ѳегове рѳчи. Чѳвек се нѳ мерѳ пѳћу, ѳго пѳмѳћу. Зѳра својѳм сјѳјношћу привлачи младића. Мѳтерња рѳч ѳубављу испуњава чѳвека. Кѳњ се храни зѳбљу.

Кѳји је наставак у ѳнструменталу? (рѳч-**ју**). Кѳје су се прѳмене сугласника доѳдиле у ѳблицима пѳћу, пѳмѳћу, сјѳјношћу, ѳубављу, зѳбљу?

б) нѳћ, чѳћ — инстр. нѳћу, чѳћу (иза **ћ** и **ћ** гѳби се **ј**). Како се зѳвѳ спѳјање сугласника са **ј**?

3. мѳсаѳ, мѳсл-и . . . инстр. мѳшљу.

Како **а** је у ѳменици мѳсаѳ? Од чѳга је пѳстало **-ѳ**? — У инстр. мѳсто мѳшљу гѳвори се мѳшљу, јѳр се с ѳспред ѳпчанѳг сугласника (**љ**) прѳтвѳра у **ш** (испѳреди сјѳјношћу).

4. Мѳжѳ се мѳшћу. — Мѳжѳ се дѳбрѳм мѳшћу (мѳсти). Мѳти својѳм рѳчју (рѳчи) довршује дѳло Бѳжје рѳчи. Признаје са жѳлошћу (жѳлости).

гнструментѳ свршава се на **-ју**, ѳли кад прѳд ѳим стѳји придеѳ, зѳменица или прѳдлог, мѳжѳ да се свршава тѳкођѳр на **-и**.

5. гменица **кѳи** ѳма ѳсим ном. ^{једнинѳ} свѳ ѳблике по ѳбрасцу рѳч. Напиши прѳмену!

гменица **мѳти** мѳња се у јѳднини као у слѳвеначкѳм јѳзику ѳсим инстр. јѳднинѳ, кѳји глѳси мѳтер-ѳм. У множини мѳња се по ѳбрасцу кѳћа.

Вежбања

1. Начини ѳнструментѳ јѳдине с наставком **-ју** од ових именица: смрт, старѳст, крѳ, со, јѳсен, жуч, пѳћ, зѳб, чѳћ, жећ.
2. Рѳчи у заградама замени падежем кѳји треба (где је могуће јѳдн. и множ.): Био сам у (варѳш). Умро је од (глад

и жеђ). Човек се познаје по (реч) као птица по песни. Зашто се ругаш (људска слабост)? Мисао је тесно везана са (реч), а реч са (мисао). Наш град са (сјајна прошлост) нама је драг. Са (радост) дознајем да си опет здрав. Не греши ни (мисао, инстр.) ни (реч, инстр.)! Чорбу солимо (со, инстр.). Без (бојазан) отиде к њему. Одликује се (љубав, инстр.) према народу. Враћају се кући са златом и слоном (кост). С (љубав) сам те дочекао. Био је с (мати) у граду. Наша тетка беше јучер са (кћи) у казалишту. Добра кћи је (мати) особита радост. Болест (марљива кћи) тешко је задесила (мати). Отац шета са (кћи).

VEŽBA OSAMNAESTA

А. Kõnj u rātu

Kõnj imā tolīkō dõbrīh svõjstāvā da je, bez sũmnjē, nājplemitijā dõmācā žīvõtīnja. Nājvišē se rāzlikujē òd drugīh žīvõtīnjā svõjõm hrābrošcu.

U rātu õn je prāvī junāčina. Nā prvī glās trúbē i tõpa ũzdršcē mu se cēlõ tēlo kāo da znā kākav će strāšan pòkolj glēdati. Ali čīm čujē svõje ĩme, vēc ga je strāh òstavio. Sād tēk da ga vīdiš kāko je srčan i hrābar. Ržūci lēti u neprijatēljskē rēdove. Nē mārī štõ mu oko ũšijū zvīždē tanēta. Grīzē i kīdā nēprijetelja i njēgova kõnja, lūpā ga kòpitima. Pògodi li ga táne lāko, sāmõ se strēsē i òdmāh nāpadā dāljē kāo da mu se nije ništa dogòdilo. Ali áko ga pògodi u nēzgodno mēsto, stropòštā se nā tle, pòginē mīrno, nīti pīsnē nīti mākñē kao prāvī junāčina. Áko mu gospòdār pādnē rānjen ili mītav sa sēdla, stānē nād njīm i tūžan ga glēdā dok ga òdānlē sīlõm ne odvėdū ili ne ũbijū.

В. Jāstrēb i kūkavica

Zāpītā jāstrēb kūkavicu čīme se òna hrānī. Òna mu kážē: „Jėdēm mrāve i svākojāke crīvice; nõ nājlepšā mi je čāst kad ũhvatīm mlādõg pòljskõg mīša.“

Nāsmejā se jāstrēb i rēcē: „Bāš si prāvā kūkavica! — Tā ěto te po veličīni kõliko i jā, a ni pērje ti nije òd mõg pērja gõrē, pa zāšto nē hvatāš gõlubove, kōkoši i pīlād?“ — Tõ rēkāvši zalēte se jėdnõj kūci među kōkoši. Mõmčē jėdno òdāvnõ ga s pūškõm vrėbāše, pūknē na njēga i prėbijē mu dēsñõ krīlo, vėžē ga jõšte žīva zā nogu i òbesī nēgde u dvõrištu da se njīme i drũgī jāstrebovi plāšē. Òndā kūkavica vīdēcī ga gdē se òbešen jõšte koprcā, rēcē mu: „Sād mi kāži kõ se bõljē hrānī, jā ili tī?“

Räzgovör

A. Käkva je živòtinja kònj? Číme se òdlikujē? Käko se vládä u ràtu, äko je ränjen? Käko òndä, äko mu gospòdär pòginē?

B. Číme se hräní kükavica, číme jästrēb? Štä je rēkao jästrēb kükavici? Štä je učinio? Štä mu se dogòdilo? Štä mu je kázala kükavica? — Pòuka?

Gramàtika

I. Pròmena ìmenicä srēdnjēga ròda (§ 20 A₁₋₂, B; § 21).

Jednina:

A. 1., 4., 5. sèl-o,	pòlj-e	B. ìme,	táne
2. sèl-a,	pòlj-a	ìmen-a,	tánèt-a
3., 6. sèl-u,	pòlj-u	ìmen-u,	tánèt-u
7. sèl-om,	pòlj-em	ìmen-om,	tánèt-om

Množina:

1., 4., 5. sèl-a,	pòlj-a	imèn-a,	tanèt-a
2. sèl-ä,	pòlj-ä	imèn-ä,	tanèt-ä
3., 6., 7. sèl-ima,	pòlj-ima	imèn-ima,	tanèt-ima

A. 1. U čèmu se rázlikujē pròmena ìmenicē sèlo od pròmēnē ìmenicē pòlje? Kòjē se ìmenice ménjajū kao sèlo? Kòjē kao pòlje?

2. Napísao sam pēt písām ā. Stārī bròdovi imali su mnògo vesälā. Päs imā i zlih svòjstävā.

Kòjē ìmenice imajū ispred -o ili -e u nòminatívu jedninē bär dvā sùglašnika (písm-o, kòplj-e), ònē ùmečū izmeđū njih u gen. množinē nēpostojāno a: písāmā, kopäljā, vesälā, sèdälā, rēbārā, svòjstävā. (Ispòredi slov. *pismo* — *pisam*, *vesel*, *sedel* itd.).

B. Gēnitiv jedninē: ìmen-a, tánèt-a.

Käko gläsí nàstavak? Na kòji se sùglašnik svršävā òstälí dēo ìmenicē (òsnova)?

Kao ìme ménjajū se ìmenice srēdnjēga ròda kòjima se òsnova ù svím pádežima, òsim nòminatíva jedninē, svršujē na -n (na pr. brēme, vrēme, plēme, rāme), a kào táne ònē kòjima se svršujē na -t (dùgme, čēbe, tēle, pīle, čòbānče, mòmče, ùnuče, siròče, ždrēbe, jägnje, déte).

Pām̄ti. 1. ìmenice s òsnovòm na -t rétko imajū množinu. Ìmajū je na pr. ìmenice táne, dùgme, čēbe. Mēsto množinē

ostalih imenicā slůžē zbīrnē imenice žēnskōga rōda na **-ad**: tēl-ād, pīl-ād, čōbančād, mōmčād, ūnučād, sīročād, ždrēbād, jāgnjād (slov. teleta, piščeta, pastirčki, fantiči itd.). Imenica déte glāsī u množini dēca (slov. otroci).

Imenice na **-ad** mēnjajū se kao rēč (zāpovēd), āli mōgū u dātivu, lōkatīvu i ĩnstrumentālu imati i nāstavak **-ma**, dākle:

1. tēlād	4. tēlād
2. tēlād-i	5. tēlād-i
3. tēlād-i ili telād-ma	6. tēlād-i ili telād-ma
7. tēlād-u ili tēlād-i ili telād-ma	

2. Dēca skāčū. Mōmčād pēvajū. — Mālā dēca su žīva. Nāša mōmčād su vēsela.

Āko su zbīrnē imenice na **-a** ili **-ad** pōdmet (sūbjekt), ōndā prīrok (predikāt) ōbično stōjī u množini (skāčū, pēvajū, su). — Dodāci (atribūti) ūz tē imenice i dodāci u prīroku ōstajū u jednini u žēnskōm rōdu (mālā, nāša, žīva, vēsela).

Kōjē su jōš zbīrnē imenice žēnskōga rōda na **-a**? (gospōda... § 21).

II. Prōmena prīdēvā srēdnjēga rōda (§ 22—24).

Prīdevi srēdnjēga rōda mēnjajū se ōdrēđeno i neōdrēđeno kao prīdevi mūškōga rōda, izūzēv nom., ak. i vok. jedninē i množinē. Kōji su nāstāvci ū tim pādežima?

Vežbanja

1. Koje imenice služe mesto množine ovih reči: pile, zvere, bure, Srpče?

2. Reči u zagradama zameni padežem koji treba (gde je moguće jedn. i množ.):

Vinograd je za (brdo). Jeka se razleže po (polje). Crkva je na (brdo). Oko (selo) je polje. Na mnogim (stablo) su gnezda. Starac baci breme s (rame). Ne sećam se (ime). Ljudi govore često da se (vreme) menja, ali (vreme) se ne menja, ljudi se menjaju s (vreme). Poginuo je od (tane). Počeše padati (tane).

Vojnici skaču preko (koplje). Dobio sam mnogo (pismo). Oslobođi nas, Bože, od (zlo)! Ispod (stablo) ne raste trava. Prelomio je nekoliko (rebro). Koliko (veslo) ima ova lađa? Jaše bez (sedlo). U našem gradu ima mnogo (društvo).

Bio je sluga u (tuđe selo). Preko (pusto polje) duva vetar. Oko njega stajalo je kolo malih anđela sa (srebrno krilo). Ne dođe li brzo lekar, ne znam šta će biti s (moje bolesno grlo). Obradio sam polje (novo oruđe, instr.). Prelja nema (brzo vreteno, neodr.). Živeo sam kraj (mirno jezero, neodr.). Od (dobro

seme, neodr.) dobar plod. Beše car (srce milostivo, gen. neodr.). On je (crno oko, gen. neodr.). Kuća je na (lepo mesto, neodr.). Prođi se (rđavo društvo, neodr.)! Rétko je veselo srce u (iznemoglo telo, neodr.).

3. Kaži u množini: Momče stane pevati. Čeljade jede. Čobanče je došlo. Mlado momče skače. Mlada koza zove se jare. Momče je išlo uoči Božića od kuće do kuće i pevalo pesme. Kakvu korist imamo od teleta, od jagnjeta, od jareta? Dete se igra s jagnjetom. Ima li vina u buretu? Ide sa čobančetom. Video sam prase, tele, jare, ždrebe. Siročetu dao sam parče hleba. Siroče je nesretno. Baka se igra sa unučetom. Ona često priča unučetu lepe pripovetke. Brat se svađa. Velik gospodin ima svoj grad. Došao je vlastelin. Da si zdravo, Srpče mlado!

ВЕЖБА ДЕВЕТНАЕСТА

Магарац и слѡн

Тужно се магарац: „Лѡше сам ти срѣће!
Лјудима су смешне сѡмо љши магареће, —
А љ слона љши кјд кѡмо су веће!“

Слѡн тѡ чјо, пак се замисли дубѡко:
„Да су мѡје љши веће, видј свѡкѡ ѡко, —
Ал' јѡ свѡје љши нѣ дижем висѡко.“

Јован Јовановић Змај

Граматика

Именице ѡко и љхо (§ 20₅).

Кѡјѣга су рѡда именице ѡко и љхо у једнини? У множини? У једнини мењају се ѡбе именице као сѣло (ген ока, уха), а у множини као рѣч. Гѣнитив множинѣ им је двѡјак: ѡчй или ѡчи-ју, љшй или љши-ју. Напиши промену!

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Колико (ухо и око) имѡмо? Коњ стриже (ухо, инстр.). Магарац има (велико ухо). Што је (око) светло, то је (ухо) звук. У (туђе око) види сламку, а у своме греду не види. Више ваља веровати (око) него (ухо). Ко не зна читати, слеп је код (око).
2. Напиши горњу басну својим речима.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТА

Путовање железницѣм

О фѣријама био сам у Београду.

Дан прѣ одласка спремио сам кѡвчег и опрѡстио се с пријатељем. Весѣлило ме штѡ ћу разгледати град у којѣ свѣкога Југословѣна срѣце вуче.

Рано јутру ѡтишао сам с ѡцем на стѣницу. Уђосмо у неку вѣлику двѡрану. У њѡј видео сам људе којѣ су носили тѡрбе и дрѹгу пртљагу. Виѣа и бѹка. Отац приступи једној од благајница и рече: „Мѡлим, господине благајниче, две кѣрте за Београд. Трећи разред, брзи вѡз!“ „Шѣст стѡтина ѣ десѣт динара“, одговори благајник. Отац плати, прими кѣрту, и пођосмо у чеѣоницу. Скѡро се отворише врата. Изѡђосмо напоље, на перѡн.

Чѹ се звѣждук. Вѡз дѡлази: лѹпа, дѹва и дѣми се. Стѣне. Брзо уђосмо у кола трећег разреда, гдѣ нађосмо згѡдно мѣсто уз прозор. Одатле мѡгао сам промѣтрати кѣко ѹдиљ дѡлазе нѡви пѹтници; нѣки ѹправо трче бојѣћи се да не заѡцне вѡз. И заиѣста вѡзовѡђа већ затвѣра врата ѡд кола, и зазвѣжди у своју свѣралицу. Зазвѣжди и у лоѡмотѣви. Вѡз крене.

Кроз прозор мѡтрио сам брѡда и дѡлине, реѣе, шѹме и поља, сѣла и граѡве. Дѣвио сам се лепѡти наше вѣлике ѡтаѣбине. Вѡз је јѹрио свѡм брзином. Брзојавни стѹпови и дрвѣта испрѣд нас кѡ да су бѣжала и ишчезѡвала. Вѡз се заѹстављаѡ сѡмо на већим стѣницама, али ѣпак ми се чѣнио пѹт веѡма дѹг.

Биѡ је вѣче, и мрѡк се већ поѣео хвѣтати, кад ѣво нас у Београду. Изишли смо ѣз кола, и нашли смо се на вѣликој стѣници. Сѣлно сам био ѹзбуђен, јѣр сам јѣдва чеѣао да дѡђем у нашу прѣстѡницу, ѡ којѡј сам чѹѡ толико лѣпа приповѣдати.

Разговѳр

А. Како сте путовали железницѳм? (1. Спрѳмање; 2. ѳдлазак на станицу; 3. на станици; 4. на перѳну; 5. ѳдлазак; 6. у вѳзу; 7. на циљу.)

Б. Прочитајте у Додатку саставак „Град“ и опишите шта сте видели са звѳника:

1. Први поглѳд (крѳвови, димњаци, трг, људи, ѳлице и ѳличице; пѳривоји и дрвѳта);

2. живот по ѳлицама (људи, кѳла, кѳњи);

3. ѳколина (твѳрнице, лађе, железничка кѳла);

4. вѳчѳ (свѳтѳлке).

Граматика

Именице кѳло, дрво, вѳчѳ, чѳвек, дан (§ 17₈₋₁₀, § 20₃₋₄).

1. Мала водѳница има само јѳдно кѳло. — Место колѳса кажемо и тѳчкови. — Вѳзим се кѳлима.

Јѳднина: кѳло (мѳња се као сѳло) — слов. „*kolo*“

Множина: колѳса, колѳса, колѳсима... — слов. „*kolesa*“
кѳла, кѳла, кѳлима... — слов. „*voz*“

2. Дрво служи за грађу. Дрво цвѳта. — Дрва служѳ за гѳриво. У шуми има много висѳких дрвѳта.

Јѳдн. дрво, дрва, дрву...

или

дрво, дрвета, дрвету...

слов. „*drvo*“ и „*drevo*“

Множ. дрва, дрва, дрвима... — слов. „*drva*“

дрвѳта, дрвѳта, дрвѳтима... — слов. „*drevesa*“

3. Добар вѳчѳ! Добрѳ вѳчѳ! Ја не дођох прву вѳчѳр. — Јѳсѳњѳ су вѳчѳри хладне.

Јѳднина:

1., 4., 5. вѳче (м. или ср. род) вѳчѳр (ж. род)

2. вѳчѳра

3., 6. вѳчѳру

7. вѳчѳром

Мѳња се
као рѳч.

У множини је та именица само женскога рѳда и мѳња се по ѳбрасцу рѳч (вѳчѳри, вѳчѳри, вѳчѳрима...).

4. Јѳдн.: чѳвек — множ.: 1., 5. људи

2. људѳ

3., 6., 7. људ(и)ма

4. људѳ

5. Именица дан мѳња се ѳбично: дан, дана, дану...

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба: Коњ вуче (коло). Возимо се (коло). Точкови значе исто што (коло). Колико је (човек) било? Добар вече, (човек). Врабац ретко кад узлети више крова или (дрво). Велика (дрво) обично дуго расту. У нашем врту расте много (дрво); нека су стара; зато ћемо их посећи, па ћемо имати много (дрво) за зиму. Чувај беле паре за црне (дан). Где нема каменог угља, леже пећи (дрво, INSTR. МНОЖ.).

2. Кажи у множини: Вече је хладно. Дрво цвета. Ово дрво неће да гори. Уза сухо дрво и сирово изгори. Вода је оштетила воденично коло. Зиме је дан кратак. Овоме човеку не веруј! Гле, онога човека! Познајем ја већ тога човека. У богатству није човек увек задовољан.

3. Напиши: а) Наш град. б) Како сам путовао железницом из А. у Б.

VEŽBA DVADESET I PRVA

Kraljević Mārko

Pròslavljeni národní júnāk Kraljević Mārko pòznāt je u istòriji kao sřpski kralj Mārko, kòji je vládao u zèmljama Stàrè Sřbijè i Maçedònijè jùžno od Šar-Planinè. Kraljevina mu je dòpala u náslèdè pòslè oçevè smřti, a vládao je ù njòj dvádesèt ĩ trí gòdine, od 1371 do 1394, te je tàkò zà pèt gòdinà nadživeo kòsovsku bìtku. Préstònica mu je bila u grádu Prilepu.

Ò Mārku mnògo nam pričajù národnà predánja.

Svòje dètinjstvo je pròveo u kraljevskòm dvòru zàjedno s bràtom Àndrijòm, s kòjim je izùçio „sìtnè knjìge“, a u dvánaestòj gòdini stàsao do „kònjica i bòjnà òružja“. Ali gdèkojā národnà predánja slìkajù Mārkovò dètinjstvo tèškim i bèdnim: bìo je çòbanin i pàsao gòveda; slàb i nējāk, podnòsio je zlostavljanja òd drugih dòk najposlè nije dòbio snàgu.

Njègova snàga bila je ògròmna, a bìo je ràstom krùpniji od òstàlih ljùdi. I njègovo jùnàštvo bìlo je nèdostìžno.

Kàd se zà bòj sprèmao, òndā bi prigřnuo çùrak od kùrjaka, nā glāvu bi tùrio kàpu od kùrjaka, a Šarca pòkrio „mřkòm mèdèdinòm“.

Rèdòvno je nòsio bìrtku sàblju (đòrdu), kàkvih nije bìlo ù drugih júnakā, i buzdòvān, a pònekad kòplje, strélu i nòže.

U bòrbama i na megdánima je imao svòje vèrnè i često vřlo mòcnè pomagáče: Šárca, sokòla i pòsestrimu vílu.

Màrkove su vřline raznòvrsne i mnogòbròjne. Ón nam se jàvljā kao prāvī vītèz, sa svīma dòbrīm òsobinama i vřlinama srednjovèkòvnòg vītèza. Brānio je ĩstinu, prāvdu i èstītòst, štītio udòvice, sĳročād, bèdnè i nèvòljnè.

Rāzgovòr

1. Štā znāmo iz istòrijè o Krāljeviću Mārku?

2. Štā pričājū nārodnā predānja? (Dètĳnstvo, snāga, òprema, òrūžje, pomagāci, vřline.)

Gramātika

I. Prédlozi ili prepozícije (§ 50).

1. Srpskohřvātskĳ prédlozi kòjĳ su jèdnāki ili slĳèni slòvenačkĳma: bez (brez), do, duž (vzdolž), iz, iznad, ispod, između (izmed, med), iza (izza), od, blizu, oko (okoli, okrog), vrh, zbog, radi, kraj, mesto, preko; k; kroz (skozi); pri (tik pri); s(a); na; nad, pod, pred, među (med); za. — S kòjim pādežĳma se vèžū?

2. Pāmti, Údario je ð kamèn. — Ó klinu vĳsĳ, a ò zlu mĳslĳ.

Pòslali su po lekāra. Smĳřt ròditeljā nājtežĳ je údarac pò decu. — Óblāk se vĳjā po vèdròme nèbu.

Idèmo ù škòlu. — Ú škòlĳ učĳmo. — Tākvè sājbljè nije bìlo ù drugih junākā. Bòžĳc ù Srbā.

Pròdosmo mimo jèdno òstrvo. — Bòrio se protiv Tūrākā.

o — slov. o, ob, na;

po — „ po, za;

u — „ v, pri.

S kòjim se pādežĳma vèžū prédlozi o, po, u? S kòjim se pādežem vèžū mimo i protiv?

3. Prédlozi kòjĳh nèmā u slòvenačkòm jèziku:

a) Kòd kuèè je nājboljè. Nižè crkvè pòstavio tābor. Poslè togā. Prè zòrè. Vòda svè òperè òsim gréha. Više glāvè kòplje údario. Porèd vatrè sèdĳ domācĳn. Úoçi Bòžĳca.

b) Silazĳm niz dugè stèpenice. Štò je pòšlo niz vodu, nè vrātĳ se ùz vodu. Ljūdi hòdajū ùz kuèe.

c) Okrènuo se premā vatri. Ljúbav prema dòmovini.

2 a) S gënitivom: kod (pri), niže (pod), posle (po), pre (pred), osim (razen), više (nad), pored (poleg, ob, pri), uoči (dan pred);

4 b) s äkuzativom: niz (navzdol po), uz (navzgor po, ob);

6 c) s lökativom: prema (proti, do).

II. Instrumentäl s prédlogom i bez njëga (§ 50).

a) Zäjedno s brätom izüčio je „sütnë knjìge“. İdëm s mäjköm i sa sëström.

b) Šárca je pökrio mřköm mëđedinöm. Pišëmo përom. Glëdämo ðçima.

Kad ñstrumentäl znäçi nëkü zäjednicu ili drüštvo, prëd njim stöji prédlog s (sa); äli kad znäçi srëdstvo ili örüđe, prëd njim nëmä prédloga.

Vežbanja

1. Reçi u zagradama zameni padežem koji treba: Naša je međa duž (potok). Meso pri (kost), a zemlja pri (krš) valja. Dva su bora naporedo rasla, među (oni) tankovrha jela. Pred (četa) je junak harambaša. Pa on uze Markova sokola te ga udri o (jela zelena). Visi kao kaplja o (list). Na zlo po (junak), gore po (devojka). Uze pušku u (desnica ruka). U (svaka kuća) ima dima. U (ratar) crne ruke, a bela pogača. U (ko) je pogača, u (taj) je i nož. U (Milica) duge trepavice. Proçi ću mimo (vaša kuća). Neću ja protiv (on).

Stajao je kod (neko drvo). Posle (večera) pevaju. Niže (kuća) teče potok. Svi su došli osim (on). Uoči (nedelja) čisti se po kućama. Medved silazio niz (kruška). Ždrebe trči uz (kobila). Na Dunavu prema (Beograd).

2. Reçi u zagradama postavi u instrumental s predlogom ili, gde treba, bez njega: Soko leti (perje), a ne (meso). Lepe su crkve (visok toranj). Vatra se (slama) ne gasi. Nađe jedan pehar (zlatan poklopac). Ljudi idu (sekira) u šumu; (sekira) obaraju drveta. Lastavica hrani se (mušica) i (sitan kukac). Ko tebe (kamen), ti njega (hleb). Pišem ti (bolest) u srcu. Misli su tesno vezane (reč), a reči (misao). Došao je (otac). Bolje je pokliznuti (noga), nego (jezik). Zima je pokrila (sneg) doline i brda.

Čime se što radi. Ljudi ne mogu raditi (gola ruka) sve poslove. Oni rade (različita sprava i oruđe). (Nož) režu. (Kašika) jedu. (Sekira) seku. (Čekić) biju. (Srp) žanju. (Kosa) kose. (Veslo) veslaju. (Motika) kopaju. (Metla) metu.

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ДРУГА

нар. А. Девѳјка и рѳба

Девѳјка сѳди крај мѳра,
 Паќ сѳма сѳби гѳворѳ:
 „Ах, милѳ Бѳже и драгѳ!
 Има л' штѳ шѳре ѳд мѳра?
 Има л' штѳ дѳже ѳд поља?
 Има л' штѳ брѳже од кѳња?
 Има л' штѳ слѳђе ѳд меда?
 Има л' штѳ драже ѳд брата?“

Гѳворѳ рѳба из вѳдѳ:
 „Девѳјко, лѳда бѳдало!
 Шѳре је нѳбо ѳд мѳра,
 Дѳже је мѳре ѳд поља,
 Брѳже су ѳчи од кѳња,
 Слѳђѳ је шѳћер ѳд меда,
 Ал' ништа драже ѳд брата,
 Већ сѳмо ѳтац ѳ мајка.“

Народна пѳсма

напис Б. Загѳнѳтке

1. Кад је кѳњ најтежѳ? 2. Гдѳ се вѳда најскупљѳ прѳдаје? 3. Која је вѳда најшира и најплића? 4. Која је рѳба најмања? 5. Штѳ је веће ѳд куће, мање ѳд шаке, грче од пѳпела, слѳђе од шѳћера?

Одгѳнѳтке

1. Кад нам стѳне нѳ ногу. 2. У апѳтеци. 3. Рѳса.
 4. У кѳје је рѳп најближе глави. 5. Ђрах (дрѳво и плѳд).

Грамаѳтика

Пѳређѳње придѳва (§ 25).

1. Кѳмпаратѳв пѳстаје наставцима: 1. -ѳи, -ѳа, -ѳе;
 2. -иѳи, -иѳа, -иѳе; 3. -ши, -ша, -ше.

Наставкак **-ји** имају:

1. једнословни придеви са снажним (°) акцен­том:

јак	— (јак-ји)	— јачи	врѹћ	— (врѹћ-ји)	— врѹћи
драг	— (драг-ји)	— дражи	риђ	— (риђ-ји)	— риђи
сух	— (сух-ји)	— суши	скуп	— (скуп-ји)	— скупљи
жут	— (жут-ји)	— жући	груб	— (груб-ји)	— грубљи
чврст	— (чврст-ји)	— чвршћи	жив	— (жив-ји)	— живљи
блед	— (блед-ји)	— блеђи	крњ	— (крњ-ји)	— крњи
брз	— (брз-ји)	— бржи	црн	— (црн-ји)	— црњи

Тај наставкак имају и придеви: бео (бѣл) — бѣљи, дуг — дужи и тих — тиши.

2. двословни придеви на **-ак** и **-ок**, који у компаративу губе тај свршѣтак, и придеви да­лек и дебео:

крат-ак	— (крат-ји)	— краћи	дуб-ок	— (дуб-ји)	— дубљи
жест-ок	— (жест-ји)	— жешћи	шир-ок	— (шир-ји)	— ширји
слад-ак	— (слад-ји)	— слађи	тан-ак	— (тан-ји)	— тањи
низ-ак	— (низ-ји)	— нижи	дал-ек	— (дал-ји)	— даљи
вис-ок	— (вис-ји)	— виши	деб-ео	— (деб-ји)	— дебљи

Кодје гласовне промене видимо у компаративима на **-ји**?

Па­м­ти: теж-ак — тежи.

Наставкак **-ији** имају:

1. једнословни придеви с оштрим (°) акцен­том, а неки и са снажним (°) акцен­том:

чист — чист-ији, лош — лош-ији, новији, слабији, спорији, старији, стрмији, здравији; пуст — пуст-ији, сланији, светији, ленији;

2. двословни и вишесловни придеви:

марљив — марљив-ији; задовољан — задовољн-ији итд.

3. придеви гибак, крепак, љубак с компаративима гипчији, крепчији, љупчији или љупкији, а кротак и витак с компаративима кроткији, виткији.

Наставкак **-ши** имају:

три придева: лак, леп, мек — лакши, лепши, мекши.

Неправилне компаративе имају:

добар — бољи, зао — го­ри, велик — већи, ма­лен — мањи.

II. Сүперлатив прāvй се од кōмпаратива с прѣдметком нāј-, на пр.: нāјдражй, нāјјачй, нāјслађй, нāјстаријй, нāјмарљивијй, нāјкрѣпчијй, нāјлелшй, нāјгорй.

Кōмпаратив и сүперлатив мѣњају се као одрѣђени прѣдеви.

Вежбања

1. Начини компаратив од ових прѣдева: тврѣд, драг, сүх, тйх, жйв, црн; плитак, глаѣдак, рѣдак, ўзак; чйст, лш, хрѣм, прāv, прѣст, пўн, рāд, сйт, слāб, трѣм, вѣшт.

2. Придеве у заградама стави у компаратив: (Тешка) је рана од језика неголи од мача. Од риса је злоба (зла), а од лава завист (јака), а од гује душман (љут). Поштуј брата (старога), и тебе ће (млади) твоји! (Широко) је небо од мора. (Јака) су двојица него сам Радојица. Кад је врућина све (велика), дозревају жита, а трешње и вишне све су (црвене). Лишће на дрвећу бива све (тамно), жито све (жудо). Косци гледају да им косе и српови буду што (оштри). Диван је летњи дан, али је (дивно) летње вече.

3. Придеве у заградама стави у суперлатив: Кућни праг је (велика) планина. (Зло) прасе (добру) крушку добије. (Зао) је залогај којим се човек удави. Бог је (праведан) судац. Дунав је (широк) од наших река.

4. Теле, крава, во — јак. Теле је јако, крава је јача, а во је најјачи.

Тако пореди још ове именице: Со, хлеб, месо — скуп. Кола, аутомобил, аероплан — брз. Зид, креда, снег — бео. Стаза, пут, друм — широк. Овај, тај, онај шешир — нов. Кава, чај, чорба — врућ. Поток, река, море — дубок. Дрво, кућа, торањ — висок. Јанко, Марко, Бојан — марљив. Ова, та, она црква — стар. Коњ, пас, мачка — чист. Орах, мед, шећер — слadak. Сунђер, вуна, перје — мек. Уже, канап, конач — танак.

VEŽBA DVADESET I TREĆA

A. Rōbinsōnov kalēndār

Bila je nēdelja. Nā svōme pūstōm ōstrvu Rōbinsōn ne imādāše ni ckrkvē ni svēštenika, āli je ipāk htēo, kōliko je mōgao, da svētkujē tāj dān ōdmora. Ōn srđačno zāhvalī Bōgu štō ga je zaštītio, dāo mu krōv nad glāvōm i priprēmio mu pōtrebno izdržāvānje. Mōljāše Bōga da zaštīti i njēgove rōditelje i da mu dōpusti da jōš jēdnōm vīdi svōju kūcu.

Zālud je mōtrio preko širokōga plāvetnōg mōra nē bi li spāzio kākvo jēdro. Nīgde nije mōgao spāziti nī trāga od ljūdi.

Htĕo je vòditi račúna o dānima, i zātò òdlučĭ da nápravĭ sĕbi jĕdan kalĕndār. Zā tū svĭhu ĭzabrā ĕĕtĭri drvĕta kòjā imadāhu rávnu kòru i stājāhu nāporedò. Na pĕrvòme drĕvetu je zarezĭvao po jĕdnu cĕrtu zā svakĭ dān svòga bāvljĕnja na òstrvu, na drŭgòme je námĭslio da zarĕzujĕ po jĕdnu cĕrtu zā svakū nĕdelju, na trĕcĕm po jĕdnu cĕrtu zā svakĭ mĕsĕc, a na ĕĕtvrtòm po jĕdnu cĕrtu zā svakū gòdinu kòjā bi pròšla. Ali òn se òd srca mòljaše Bògu da mu nĭkad ne zātrebā i ĕĕtvrtò dĕvo zā tāj kalĕndār.

Dòk je tò rádĭo, pāde mu nā pamĕt da svĭ mĕsĕci nĕmajū jĕdnāk bròj dānā. Ali kòliko je dānā imao svākĭ mĕsĕc? Pòdužĕ je razmĭšljao ò tomĕ. Nājzād se sĕtĭ nĕĕgega štò je nauĕio jòš ũ svòme dĕtinĭstvu. Stĭsnŭvšĭ svòju lĕvŭ rŭku u pĕsnicu, pokāzĭvāše pĕrstom dĕsnĕ rŭkĕ ĕĕtĭri ĭspupĕĕnja i trĭ ũdoljice ĭzmeđŭ njih bròjĕĕĭ pri tom ĭmĕna mĕsĕcā: pĕrvò ĭspupĕĕnje: jānuār, pĕrvā ũdoljica: fĕbruār, drŭgò ĭspupĕĕnje: mārĭt, drŭgā ũdoljica: āprĭl, trĕcĕ ĭspupĕĕnje: māj, trĕcā ũdoljica: jŭn, ĕĕtvrtò ĭspupĕĕnje: jŭl, òpĕt pĕrvò ĭspupĕĕnje: āvgust, pĕrvā ũdoljica: sĕptĕmbar, drŭgò ĭspupĕĕnje: òktòbar, drŭgā ũdoljica: nòvĕmbar, i trĕcĕ ĭspupĕĕnje: dĕcĕmbar. Sād se sĕtĭ da ĕĕ svākĭ mĕsĕc kòjĭ pādā na ĭspupĕĕnje ĭmati po 31 dān, a svākĭ mĕsĕc kòjĭ pādā na ũdoljicu ĭmaĕe po 30 dānā, òsim fĕbruāra kòjĭ ĭmā sāmò 28 dānā. Dākle: jānuār 31, fĕbruār 28, mārĭt 31, āprĭl 30, māj 31, jŭn 30, jŭl 31, āvgust tākòĕe 31, sĕptĕmbar 30, òktòbār 31, nòvĕmbar 30, dĕcĕmbar 31.

„Sāmò da se ne prĕvarĭm,“ govòrio je u sĕbi Ròbinsòn, „jĕr āko ĭmi se tò dĕsĭ, bĭĕe ĭmi kalĕndār sāsĭvĭm pògrešan. ĭzvesno sam jā tò nā drugĭ nĕkĭ nāĕĭn ũĕio i ũ škòli. A, jĕst, sād se sĕĕĕām! Tò bĕše ovākò:

Trĭdesĕt dānā ĭmā nòvĕmbar,
 Āprĭl, jŭn, pa i sĕptĕmbar;
 Fĕbruār sāmò dvādesĕt òsam,
 A svĭ òstālĭ trĭdesĕt jĕdan.

Hājde da vĭdĭmo kākò se tò sād slāžĕ s òvĭm mòjĭm račŭnānjem po ĭspupĕĕnjĭma! Jĕst, sāsĭvĭm tāĕno! O, pa tò je bĭlo veòma dòbro štò sam òvò nauĕio ũ škòli, te sam se sād tògā sĕtĭo i ũverio se nājpozudānijĕ da ĭmi je račŭn tāĕan.“

Òvāj mālĭ pronālazak òbradovā i òhrābrĭ Ròbinsòna. Ali ĭpāk nĕ mogāše da sĕbe ne prĕkorĭ:

„Koliko li bih drugih dobrih i korisnih stvari mogao naučiti, samo da nisam u svoje vreme bio tako len u školi!“

Daniel Defoe

B. Čudna tri lovca

Bila jednóm tri lovca: dvâ su bila gola, a treći nije bio obúčen. Imali su tri puške: dvê su bile prázne, a treća nije bila napunjena.

Jednog dana zápútē ū lōv dalēko, dalēko i još dālje. Ū šumi su pūcali nâ tri zēca. Dvâ ne ubiše, a treći pobeže. Ōni ga mētnū ū džep ōnomē lōvcu štō nije bio obúčen. Tādâ se dogovore kâko će ispēci zēca kōji je útekao. Ōdū ōdatlē dalēko, dalēko i još dālje. Nâpokōn stĭgnū do jednē lépē kŭcē. Kŭca nije imala ni tēmelja, ni zidovâ, ni prózorâ, ni vrâtâ, ni krōva. Ōni pōkucajū na vrâta víčŭci: „O domâcine!“ Ūz kŭce se odâzovē nēko kō nije bio unútra, i upíta ih štâ hōcē. „Dâj nam lōnac, mōlimo te lépo,“ velē ōni, „da skŭhâmo zēca štō nam je útekao!“ — „Jâ bih vam dâo lōnac, ali nēmâm nī jâ, nēgo sâmo tri: dvâ su razbijēna, a u trećēga nēmâ dnâ.“

Râzgovōr

I. Dâ li znáte kâko je dôšao Rōbinsōn na svōje pŭstō ōstrvo? — Kâko je naćinio kalēndâr?

II. Vrēme. Čâsōvnik (v. I 32). Kōliko čâsōvâ (sâtĭ) imâ dân? Kōliko minútâ imâ čâs? Kâko se zōvŭ dâni? Kâko mēšēci? Kōliko dânâ imajū? — Kōliko dânâ imâ gōdina?

Čēmu nam slŭži čâsōvnik (sât)? Kâkvĭh čâsōvnikâ imâ?

Gramâtika

I. Glâvnĭ brōjevi (§ 32—33).

Ponōvi glâvnē brōjeve! Upōredi ih sa slōvenačkĭma!

Prōmena: a) jēdan, -dna, -dno imâ ōsim u nōminativu nâstâvke ōdrēdenĭh pridēvâ.

b)	m., sr.	ž.	m., ž., sr.	m., ž., sr.
1., 4., 5.	dvâ	dvē	trĭ	čētiri
2.	dvâjū	dvējū	trĭjū	čētĭrĭjū
3., 6., 7.	dvēma	dvēma	trĭma	čētĭrma

Kao dvâ ménjajū se i ōba, ōbadvâ, a kao dvē ménjajū se ōbe, ōbadvē.

c) Prèbio je pèt rēbārā. Izgòrelo je sēdam kûcā. Ústalo je trīdesēt momákā.

Dā li se bròjevi pèt, šest itd. mēnjajū? U kòjēm su pádežu ĩmenice ũz njih?

č) Od stòtinē pòginula je polòvica. — Dòšao je sa stòtinu momákā. Tò bējāše prē hĭljadu (tĭsuću) gòdĭnā.

Bròjevi stòtina i hĭljada (tĭsuća) mēnjajū se kao ĩmenice žēnskōga rōda, ali čēsto stòjē u ākuzatĭvu mēsto ũ drugĭm pádežĭma.

II. Dvojina ili dŭal (§ 34).

1., 4., 5.	dvā lōnca	dvē pŭške	dvā písma
	2. dvájŭ lōnācā	dvējŭ pŭšākā	dvájŭ písāmā
3., 6., 7.	dvēma lōncĭma	dvēma pŭškama	dvēma písĭmĭma

Uz òblike dvā (òba, òbadvā), dvē (òbe, òbadvē), trĭ, četĭri stòjē ĩmenice u dvojinĭ.

Īmenice ĩmajŭ sāmo jēdan òblik dvojinē, i tò za nōminatĭv, ākuzatĭv i vòkatĭv (= gen. jedn.: lōnca, pŭške, písma); za òstālē pádeže ũzimajŭ se òblici iz množĭnē (lōnācā, lōncĭma, pŭšākā, pŭškama, písāmā, písĭmĭma).

Pāmti. Iza prēdloga tĭ se bròjevi i ĩmenice ũz njih òbično ne mēnjajŭ:

Čŭo sam òd dvā lōvcā (mēsto: od dvájŭ lovācā).

Bĭo sam sā dvā lōvcā („ sa dvēmalōvcĭma).

III. Rēdnĭ bròjevi (§ 35).

Ponòvi rēdnē bròjevel Kāko dōbijēmo od glāvĭnih bròjēvā rēdnē (òsim pŭvĭ, drŭgĭ, trēcĭ, četvŕtĭ, stòtĭ, hĭljaditĭ, tĭsućĭ)? — Kāko se mēnjajŭ?

Pāmti. Kād se rēdnĭ bròjevi písŭ bròjkama, izā njih ne stòjĭ tākā, na pr. jā sam u 2 rāzredu.

Vežbanja

1. Čĭtaj, a zatĭm napišĭ slovĭma: 14, 24, 48, 116, 3811, 1354, 6490, 4268, 2977, 39.189.

2. a) Sabĭrānje: 6782 2824

3263 1946

Zbĭr ili zbròj = ? ?

b) Odŭzimānje: 9999 2563

6325 1264

Rāzlika (ostātak) = ? ?

c) Mnóženje: $\frac{478 \cdot 32}{156 \cdot 95}$

Proizvod = ? ?

d) Déljenje: $19.968 : 26 = kóličnik?$ $4788 : 57 = ?$

3. Reči u zagradama zameni padežem koji treba:

a) Kupio sam samo (1 knjiga). Video sam (21 momak). Januar ima (31 dan). Od (hiljada) poginula je polovica. Zemljotres je srušio (101 kuća). Koliko je ljudi poginulo? (181 . . .)

b) 2 (momak), 7 (momak), 4 (vrabac), 3 (veslo), 4 (pesma), 5 (pesma), 3 (knjiga), 2 (polje), 8 (polje), 2 (ruka), obe (ruka), oba (oko), obadve (puška), oba (trgovac), 24 (pismo), 3 (sin), 6 (sin), 4 (ugao), 43 (građanin), 48 (građanin), 3 (ime), 52 (ime), 8 (veslo), 4 (top), 105 (top), 2 (čovек), 94 (čovек), 183 (čovек), 6 (čovек), 100 (dinar).

Majka je kupila 4 (metar) robe. Ljubljanski grad je visok 64 (metar). Od Ljubljane do Zagreba je 143 (kilometar), a do Beograda 575 (kilometar). U našoj školskoj sobi ima 192 (kubni metar) vazduha.

4. Napiši brojeve slovima: Nemam tih 2 knjiga. Radimo 2 rukama. Dajemo hranu 3 ženama. Osedlaj 3 konja. Dao sam hleba 4 siromasima. Trgovac je kupio 100 ovaca. Treba mi 1000 listića. Sećam se onih 3 lovaca. Sedeli smo u hladu naših 2 lipa.

5. Reči u zagradama zameni oblikom koji treba: Otac ide sa 2 (sin). Majka šeta sa 3 (kći). Bili smo u 3 (selo). Otišao je preko 4 (brdo). U sva 3 (slučaj) imaš pravo. Konj stoji na 4 (noga). Bio sam kod tebe pre 3 (godina). Sa 4 (sin) ode na vojsku.

6. Napiši brojeve slovima, a reči u zagradama zameni padežem koji treba: Sedim u 4 (klupa). Doći ću (8 maj). Rodio sam se (24 mart 1920 god.).

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ЧЕТВРТА

Свѣту се нѣ можѣ угóдити

Јѣдан чóвек йдући из вáроши кýћи јáхао на мáгарцу, а њѣгов сйн, мómчић од десѣтак пѣтнаест гóдйна, йшао поред њѣга пѣшицѣ.

Сýсретнѣ их јѣдан чóвек, па рѣче: „Тó није прáво, брáте, да ти јáшеш, а дѣте да йде пѣшицѣ; твóје су нóге јáче од њѣговйх.“ Онда óтац сјáше с мáгарца, и пóсади сйна нá њ. Мáло дáљѣ срѣтнѣ их дрýги чóвек,

па рече: „Тò није лèпо, мòмче, да тì јашеш, а òтац да ти йде пèшице; твоје су нòге млàђе.“ Онда ўзјашу обòјица, и пòђу тàкò мàло, àли их срèтне трèћи чòвек, па рече: „Кàква је тò будалàштина: двà мàтора мàгарца на јèдној слàбој живòтињи! Прàво би било да чòвек ўзме бàтину па да вàs обòјицу стèра.“ Онда сјашу обòјица и пòђу пèшице; òтац с јèдне стрàнè, сìn с дрўгè, а мàгарац у срèди.

Срèтне их чèтвртì чòвек, па рече: „Àла сте вì чўдна трì дрўга! Зàр није дòста да двòјица йду пèшице? Нè би ли лàкше било да јèдан òд вàs јàше?“ Онда òтац рече сìну: „Мì смо обòјица свàкојàко јàхали на мàгарцу, сàд вàља да мàгарац јàше нà нама!“ Па òнда òбалè мàгарца нà земљу, те му јèдан свèже прèднè нòге, а дрўгì стрàжнè, па га òнда ўзму на кòлац између сèбе, и тàкò га понèсу.

А кàд се лўди кòји су их срèтали и сгìзали стàну сàд јòш вèћма смèјати и чўдити, òнда òтац, ујèданпут бàцивши мàгарца нà земљу и пòчèвши га дрèшити, пòвичè: „Тà òнај је свàки чòвек лўђи од òвога мàгарца кòји хòће свèму свèту да ўгодì! Јà ћу са свòјим мàгàрцем да чиним кàко сам и нàјпрè по свòјој вòљи чинио, а лўди нèка гòворè штà им је дрàго!“ Па òнда ўзјашè на мàгарца, а сìn поред нèга пèшице; и тàкò òтиду кўћи.

Народна ÿриповèшка

Рàзговòр

1. Кàко су се òтац и сìn врàнали кўћи?
2. Кò их је пýтем срèо? Штà им је појèдìни сàветовао? Дà ли их је òтац слўшао? Штà су òтац и сìn нàјпослè учинили?
3. Зàшто су се лўди смèјали? Штà је òнда учинио òтац и о чèму се ўверио?

Грàmàтика

I. Брòјнè йменице (§ 36).

Обòјица йду пèшице. Он рàдì за трòјицу. — Пòзнајèш ли òну трòјицу ловàца? Нàс петòрица дòђосмо.

Město bròjěva 2—99 mōgu se úzěti bròjñě ìменице на -ица: двòјица (обòјица), трòјица, четвòрица, петòрица итд.; употребљавају се сáмо за лица мўшкога рòда.

Àко су тè bròjñě ìменице пòдмет, прирок (глáгол) дòлази у множину (йду, дòђосмо). Рèчи úз нñх стòјè у гèнитиву множинè (ловáца, нáс).

Кáко се мèњају тè bròjñě ìменице?

Вежбања

Кажи место главних бројева бројне именице: Дошла су два старца. Дивимо се трима јунацима. Познајеш ли она три сељака? Отац остави двома синовима сав новац. Видео сам (10) непријатеља. То је рад (5) људи. Нас (2) нећемо остати. Познајем вас (3).

VEŽBA DVADESET I PETA

Māterine sūze

Ūmrē jèdnōj mládōj māteri pŕvō déte òd desèt mesécī. Źalila òna zà njim dān i nòc, i nìkad ne prèstajala plākati. Tèšile je súsede i govòrile joj da tō ne váljā, àli se òna nije dála ùtešiti.

Jèdnē nòci, tēk štō se izà plača zavèla ù san, a njézino déte prohódalo i dòšlo njōj. Īstō je onākō obúčeno kào kad je ležalo mŕtvo, sámo mu po òbrazu i po rúkama vèlike crne pège kao opèkotine.

Ōbradovā se òna kād ga ùgledā, i polète da ga zàgrli. Àli se déte nìkako nè dā. „Štō bežiš od mène?“ pītā ga òna, „i štā ti je tō po òbrazu i po rúkama?“ — „Ōvō je s tēbe,“ vèli joj òno, „štō mi mŕtvu nè dàš da pòčinēm. Ēvo òvè ràne, svè su od tvòjìh súzā štō me pèkū kao žíva vātra.“

I tàkō ga nèstade, a òna òdondā nè pustí za svòjim dètetom vñšè nijèdnē sùzè.

Narodna pripovetka

Rāzgovōr

Zāšto je mlādā māti ùvek plākala? Kō ju je tèšio? Štā joj se prikázalo? Kákvo je bilo njèno déte? Od čèga mu ràne? Dā li je mājka pòslè tōgā još plākala? Zāšto ne?

Gramatika

I. Prísvojně zâmenice (§ 28) istě su kao u slòvenačkõm jèziku, sâmo se pòred njèn govori i njèzin.

Izměnjâj: a) môj (tvôj, svôj, náš, váš) přijatelj; môja (tvôja, svôja, naša, vaš) knjîga; môje (tvôje, svôje, naše, vaše) pèro;

b) njègov, -a, -o; njîhov, -a, -o; njèn, -a, -o; njèzin, -a, -o (prijatelj, knjîga, pèro).

Kòjě se òd tih zâmenicâ mějnjâjû kao neodředeni přidevi?

II. Ličně zâmenice (§ 27). Kòje su? Izměnjâj ih!

a) U kòjim pádežima imâ pòred pòtupnih òblikâ (na pr. mène, njemu, njîh) i krâcích òblikâ, tj. enklitikâ (na pr. me, mu, ih)?

b) Mî smo marljive. Vî ste pèvale.

Dâ li imajû ličně zâmenice za 1 i 2 lice u množini i òblik za ženskî ròd? Kázite gòrnjě rečenice u slòvenačkõm jèziku!

III. Pòvratnâ zâmenica sèbe imâ instr. sòbõm; òstâlî pádeži su jědnâki slòvenačkîma.

Vežbanja

1. Reči u zagradama zameni padežem koji treba (jedn. i množ.): Knjigu sam uzajmio (tvoja drugarica). Da li si video (moja knjiga)? Gledao sam (tvoj konj). (Moj prijatelj) dogodila se nesreća. O (moj dragi drug)! Putovaću s (tvoja sestra). U (tvoja kuća) lepo se živi. Ne mogu da pišem (tvoje pero, instr.). — Ostao sam bez (svoj drug). Mi imamo jabuke i kruške iz (svoj vrt). Svaki ciganin hvali (svoj konj). Svaka ptica (svoje jato) leti.

2. Mesto *moj*, -a, -e i *tvoj*, -a, -e upotrebi u gornjim rečenicama *naš*, -a, -e i *vaš*, -a, -e.

3. Mesto crtiće metni potrebne oblike zâmenicâ *njegov*, *nje(z)i*n i *njihov*: Ovo je voće iz — vrta. Čuo sam to od — suseda. — prijatelju ne ide baš najbolje.

4. Lične zâmenice u zagradama zameni padežem koji treba: Tvoj brat je stariji od (ti); ti si manji od (on). On je jači od (mi). To je dao (mi), a ne (vi). Ljudi su s (mi) veoma prijazni. (Oni) sam video, ali njihove prijatelje ne. Video sam (oni), ali nisam govorio s (oni). Dao sam čitanku (ona), a ne (on). Ako ideš sada sa (ja), poći ću kasnije s (ti). Naša Mara je marljiva; ko nije zadovoljan (ona)? Škola je velika zgrada; u (ona) učimo. Naš vrt je velik; u (on) ima mnogo voćaka.

VEŽBA DVADESET I ŠESTA

Kürjak i kõnj

Stär kürjak õpazi dõbra kõnja. Õn nè smede da na njëga ùdarī òtvoreno, jër se bõjao da će mu utëci, ili da ga nèće mòci savládati. Námislī da ga pridobijē prēvarõm. Približi mu se i prijatëljskī ga upīta za zdrávlje. Ali kõnj se dõseti njëgovu lukávstvu, pa nãumi da mu vrãti ìstõm mērõm. Káza mu da se ìnãče dõbro nãhodī, àli da mu se ù stražnjū nõgu zãbõ trn i da ga nõga ljũto bõli.

„Tõ je nãjlakšē!“ rëknē kürjak. „Hõdi, jã ću ti ga izvaditi zũbima.“

Kõnj stãnē i pòdignē nõgu, àli kad vīdi kürjaka blĩzu, lũpī ga nõgõm u gũbicu, te mu svē zũbe rãzbijē. Zãtīm pòbegnē prëko polja, a kürjak òstanē jãuõuci.

Po Dositeju Obradoviću

Rãzgovõr

Zãšto kürjak nije smëo da ùdarī na kõnja? Štã nãmislī i štã ùcini? Dã li se kõnj dãde prēvariti? Štã zãtrãži od kürjaka? Kãko kõnj plãti kürjaku?

Gramãtika

Enklitike (§ 53) su:

zãmenice: me, te, se, nas, vas, ga, ju, je, ih; mi, ti, si, nam, vam, mu, joj, im;

glãgoli: sam, si, je, smo, ste, su; ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će; bih, bi, bi, bismo, biste, bi (kondicionãl); — rëcca: li.

1. Jã sam ù škõli. Ù škõli sam. Nëmã ih. Nísam mu dão niti ću mu dãti. Põzdravī ga i rëçe mu. Trãžio sam ga, a nije ga bīlo. — Jë li dõšao?

Enklitike nè mogũ stãjati na počëtku rečënicē ni iza svēzã i i a; izuzëtak činī rëcca je u pītãnjima.

2. Kãd sam dõšao, svē sam sãznao.

Da mi je óvde knjĩga, dão bih je.

lãko nísam htëo, jã sam mórão dóci (ili: mórão sam dóci).

Kõliko rečënicã imã ù svakõm rëtku? Dã li mógũ u počëtku drũgē rečënicē (iza zãpetē) stãjati enklitike?

(Ne vãljã: Kad sam došao, sam sve saznao. Da mi je óvde knjĩga, bih je dao. lako nísam hteo, sam morao doći.)

3. a) Ti ćeš ga naći. Našao si ga. Zlatna su joj krila.
(Ali: On ga je našao. Zlatno joj je krilo.)

b) Žao mi ga bejaše. Bóji ga se. On mu ga dāde. Pokázah vam ga. Čūdīm joj se. Tākō mi se činilo. Približi mu se. Já ću ti ga izvaditi. Mī ćemo joj ga pòslati.

c) Hōćeš li hlēba? Znāš li čitati? Hōćeš li mi dāti? Nè znāš li písati?

Kad imā u jèdnōj rečēnici višē enklitikā jèdna dò drugē, òne stōjē òvīm rēdom: a) nājprē glágōlskē enklitike (osim je), òndā zāmenice; b) od zāmenicā stōji nājprē dātiv i gēnitiv, a òndā tèk ākuzativ; c) réčca li stōji iza pŕvē rēči ili, āko je pŕèd tōm réčca ne, iza drŕgē rēči u rečēnici.

Vežbanja

1. Spreži: Ja ću ih naći. Našao sam ga. Bojim ga se. Bojao sam ga se. Približio sam mu se. Nisam je se setio. Hoću li mu dati?

2. Koso štampane reči zameni zamenicama (enklitikama): Ti si našao *novce*. On će izgubiti *novčanicu*. Mi smo videli *majku*. Kada ćeš kupiti *odelo*? Gde ćete naći *stan*? Bojim se *vuka*. Nisam se setio *majke*. *Sestri* se sviđa šešir. Ne rugaj se *drugovima*! Odmah sam se setio *svojih drugova*. *Bratu* ne poznaje se bolest. Nemoj se bojati *učitelja*! *Dorđu* javio se prijatelj iz Beograda. Knjige su se sviđale *đacima*. Mnogi su se protivili *vođi*. Jesu li se protivili *vođi*?

3. Napiši: „Konjŕpriča kako je isplatio kurjaka.“

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И СЕДМА

Свѣтї Сāва и двā сŕпāрнїка

Zāuzeo seĭĭak seĭĭāku kōmad zēmĭĕ, a ošteĕenī dōšao svētom Sāvi na žalbu. Kāda je svēti Sāva čŕo i razŕmeo žalbu, pozōvē òtmichara i posāvetuĕe ga da nā lep nāchin vrāti zāuzetu zēmĭĕ svōme sŕsedu i da se pōmirē, pa da živē kao rōĕena brāĕa. Kād òvaj nīkako nīje xtēo nā tō da pŕistanē, ònda ga svēti Sāva odvēde u jēdan plōdan krāĕ zēmĭĕ, pa mu rēkne: „Kād xōĕeš da imāš štō vīše zēmĭĕ, ònda ēvo ti; ĭdi,

и колико гѡд бѹдеш данас опкѡлио зѣмље у ѡвом пѹстѡм плѡдном крају, толико ће твоје бити; сѡмо пѡзи дѡбро да ми у сунчанѡм зѡход бѹдеш тѡчно на ѡвомѣ мѣсту ѡдакле пѡлазиш, иначе на теби главѣ бити неће.“

И зѡпѣ отимач и грамжљивац. Зѡпѣ да трчи око лѣпог имања из пѣтних жѡла. Те хајде да ѡпоколи и ѡву лѣпу ливаду, па ѡвај вѣлики гај, па и ѡвај воћњак, па и ѡвај виноград, па ѡву њиву, па ѡнај пашњак, па ѡво, па ѡно . . . И тѡко је сирѡмах без дѹше трчао гладан и жѣдан, без ѡдмора, вѡс дѹги лѣтњи дан. Сѹнце је већ пѡчело за брда да запада, а ѡн је, бѣдниѡк, јѡш опкољавао ливаде и гѹсте шѹме. А кад је већ био близу мѣста ѡдакле је пѡшао, сѹнце је већ било зашло. Од вѣликог ѹмора ѡн је пѡо и издахнуо не дѡшав до бѣлегѣ ѡдакле је пѡтрчао.

Народна ѡриповејѡка

Грамаѡтика

Пѡказнѣ зѡменице (§ 29).

1. Ѳвај шѣшир је мој, тај је твој, а ѡнај је Марков. Којѣ пѡказнѣ зѡменице знѡте? Како се мѣњају? (ов-ај, ов-ога . . . ; т-ај, т-ога . . . ; он-ај, он-ога . . .) Штѡ назначујѣмо зѡменицѡм ѡвај, штѡ зѡменицѡм тај, а штѡ зѡменицѡм ѡнај?

2. Кѹда ћеш овѡки? Прѡђе ли овѹда тѡки чѡвек? Какав гѡст, онѡква му чѡст. Нѡси показѡ онѡликѣ марљивости колико твој брат.

Међу пѡказнѣ зѡменице йду јѡш:

овѡкав, тѡкав, онѡкав; овѡки, тѡки, онѡки; овѡлик, тѡлик, онѡлик; оvoliки, толики, онолики.

Којѣ се мѣњају као ѡдрѣђени (овак-и, овак-ога . . . оvoliк-и, оvoliк-ога . . .), а којѣ као неѡдрѣђени придеви (овакав, овакв-а . . . оvoliк, оvoliк-а . . .)?

Вежбања

1. Постави место цртице показне зѡменице овај, тај, онај: Јеси ли био у — сѣлу? Сећам се — чѡвека. Чѹо сам већ о — јунаку. Био је на — брду. Помози — сиротици!

2. Postavi mesto пртице показну заменицу која треба:
 а) Гле, — моја књига је лепша од — твоје. Видиш, — дрво крај мене је крушка, а — крај тебе је јабука. — ваш врт је лепши него — наш. Ако — букву што је до тебе можеш ишчупати из земље, онда ћу те пустити да идеш. Ако — рану преболим што је сад на мени, боље ћу се чувати. То је било 5 маја — године. Каква мајка, — кћи. Дуго нисам видео — људи какве сам видео јучер. Наша су дрвета — колика и ваша.

б) У трговини. Муштерија: „Имате ли оваквих пера?“

Трговац: „— немам више, али вам могу дати — као што су у излогу.“

М.: „Дајте ми десет пера!“

Т.: „Могу вам дати само читаву кутију.“

М.: „Шта ће ми — пера! Зар ми не можете дати — колико тражим?“

Т.: „— вам не могу дати.“

VEŽBA DVADESET I OSMA

Čavka i ptice

Kād su ptice izabrale órla za cara, dogovore se da se jednoga dana sakupě, i da se svākā od njih pokāžě za što je kōjā. Čavka, kōjā se stidela da se pokāžě onākva kākva je stvorena, skūpī pěrje od rāznih šarēnih pticā, nākiti se njīme, i dōdē. Ali ptice upōznajū njēnū majstōriju, i svākā izvūcē svōje pěrje, te čavka ostanē čavka, ali svā postīdena.

Nēka se nīko ne izdājē za onō štō nije.

Po Dositeju Obradoviću

Rāzgovōr

Štā su se ptice dogovōrile? — Štā je učinila čavka? Čijē pěrje je skūpila? — Kō je upōznao njēnū majstōriju? — Kāko je prošla čavka? — Kākvu nam pōuku dājē ovā bāsna?

Gramatika

Ūpitnē i ōdnosnē zāmenice (§ 30).

Kō visōko lēti?

Kō visōko lēti, nā nisko pādā.

Štā si rēkao?

Štō si rēkao, nije īstina.

Kōjū si pēsmu naučio?

Rēci onū pēsmu kōjū si naučio!

Ùpitnē:		Òdnosnē:	
kö?	— kdo?	ḱö	— kdor
štā?	— kaj?	štö	— kar
köjī?	— kateri?	köjī	— kateri, ki
čijī?	— čigav?	čijī	— čigar
kākav?	— kakšen?	kākav	— kakršen

Kāko se ménjajū?

Vežbanja

1. U ovim rečenicama potraži koso štampane reči upitnom zamenicom: Ptice su izabrale *orla* za cara. Bio sam s *Markom*. Došao je s *prijateljem*. Umivamo se *vodom*. Bojim se *učitelja*. Bojim se *kiše*. To je *kamen*. Govorili su o *majci*. [Govorimo o *peru*. Idem u *drugi* razred. Bojim se *toga* psa. *Onome* siromahu treba pomoći. To je *tvoja* knjiga. U *tvoj* sam knjizi našao ovaj listić. Ptice upoznaju *njenu* majstoriju. *Markovu* konju bilo je ime *Šarac*. Našao je *naše* novce. Pas je *velik*. Leti je prijatno u *hladnoj* šumi.

2. Čija je krava? — Čija (je) krava, onoga i tele.

Slično pretvori i ove rečenice: Ko to zna? Šta si kupio? Koja kokoš mnogo kakoće? Komu si dao pero? Čime je tvoj brat zadovoljan? Šta si izgubio? O čemu smo govorili? Ko je od vas najbrži?

ВЕЖБА ДВАДЕСЕТ И ДЕВЕТА

Продр̀ти су ми òпāнци

У једном селу у Херцеговини нєкакво мòмче сáмо по сèби нау̀чило читати и нєшто мáло писати. Кад гòд је кòјему селáку бíло пòтребно да штò пише, хòдили су òнòме мòмку. Али òн дòзна да коме је гòд писао, нíко нíје мòгао прочитати. Збòг тога се òкāни писања одговáрајући се на много нáчина: нєкòме да нємá хартијє, нєкòме да нємá дивита или пєра.

Нєкòме селáку нíје мòгло бíти да нє пише у Дубрòвник књíгу за нєкакав гòлемí пòсао. Да му се мòмак нє би пò чем одговòрио и рєкао да нємá једно од трòга штò за писање трєба, понєсє му свє трòје. Кад мòмак вíде да већ нємá куд-кáмо, òнда рече òнòме селáку: „Нє буди ти жáо, бр̀ате, нєго ми

вѣруј да су ми прѡдрти ѡпанци.“ Зачуди се сѣљак, те упита мѡмка: „Ма штѡ ѡпанци трѣбају кад се књига пише?“ — „Право ти рѣћи, ако ја напишем књигу, трѣба ми је у Дубровник нѡсити, јѣр је нико другѣ ѡсим мѣне нѣ зна проучити.“

По народној ѣриповеци

Рѡзговѡр

Дѡ ли је мѡмак дѡбро научио писати? Због чѣга се ѡкани писѡња? Како се стѡнѣ извиѡавати? — Зѡшто донѣсѣ јѣднѡм нѣки сѣљак мѡмку свѣ штѡ за писѡње трѣба? Штѡ је мѡмак кѡзао и штѡ је признао?

Граматика

Неѡдрѣђенѣ зѡменице (§ 31).

а) ѣменичкѣ:

нѣко	нѣшто
нѣко	нѣшта
свѡко	свѡшта (marsikaj)
ѣко (sploh kdo)	ѣшта (sploh kaj)
кѡгод (kdo)	штѡгод (kaj)
ко гѡд (kdorkoli)	што гѡд (karkoli)

б) придевнѣ:

нѣки, -а, -ѡ	нѣкакав, -ква, -кво	нѣчијѣ, -а, -ѣ
(нијѣдан)	нѣкакав, -ква, -кво	нѣчијѣ, -а, -ѣ
свѡки, -а, -ѡ	свѡкакав, -ква, -кво	свѡчијѣ, -а, -ѣ

Како се мѣњају?

Пѡмти. 1. ѡвде је ѡстала нѣчијѡ књига (слов. knjiga nekoga, nekoga človeka). Нѣ тражим нѣчијѡ пѡмѡћ (слов. pomoč nikogar, nobenega človeka). Бѡг је свѡчијѣ (слов. vsakogar, vsakega človeka).

2. Међу неѡдрѣђенѣ зѡменице ѣдѣ и сѡв, свѡ, свѣ; мѣња се као присвојнѡ зѡменица нѡш, -а, -е (ген. свѣга, свѣму итд.).

Вежбања

1. Речи у заградама замени падежем који треба:

(Неко, дат.) плуто тоне, а (неко) олово плута. (Нико) није написано на чело шта је у њему. Дао је (свако) нешто.

Ако (ико) даш, мораш и мени. Говори о (нешто). Од (ништа) нема ништа. Не надам се више (ништа). Овоме човеку нећеш (ништа, инстр.) угодити. Било је свега и (свашта). То није без (ишта). (Ко год) путем сретнеш, поздрави га! Човек се брани (што год, инстр.) се може. Смрт је лек (свако зло). Научио сам то од (неки друг). Поштуј (сваки човек)! Служио младић у (некакав богаташ). Немам (никакав посао). На мојем столу су (нечија књига). Не требам (ничија помоћ). Подноси (свачија сила) до времена! Од (све) што сам видео, ово је најбоље. Није лако угодити (сви људи).

2. Место цртице постави заменице когод односно ко год и штогод односно што год: Дај ми — ! — ми даш, добро ће ми доћи. Зна ли — азбучни ред хириловских слова? — зна, нека каже! Написао је — . — напише, све погреша. — дође Урвином планином, нека знаде да је мртав Марко. — ко чини, све себи чини.

TUMAČENJA

Вежба прва

А. сѣтити, -ѿм се — spomniti se
кад гѡд — kadarkoli
схвѣтити, -ѿм — razumeti
људма = људима
црвѣнети, -ѿм — rdeti
беспѡслен — brezdelen
нѣрад, -а — brezdelje
узмѡћи, ўзмогнѣм (узмѡгу) —
zmoči, zmorem
вѣзда — vedno

Б. ѡнѣо, ѡнѣла — angel
ђавѡ, ѣвола — zli duh, vrag
наврѡхати, -ѡм — napeljevati,
zapeljevati
рѡме, -ена — rama
тадѡ — tedaj
мрштити, -ѿм се — mrščiti se
љутити, љутѿм се — srditi se,
jeziti se
сневесѣлити, сневѣсѣлѿм се —
užalostiti se
пак — па
поигрѡвати, поигрѡвѡм — po-
skakovati, plesati
прѡкосити, -ѿм — kljubovati
буквица — abeceda

Вежба друга

испуњавати, испуњавѡм — iz-
polnjevati
своѣмѣ стрѿцу — k svojemu stricu
вѡлѡ му — (on) mora
потпомѡгати, потпомѡжѣм ко-
га — pomagati komu
у рѡдитѣља — pri starših
ѡбикаѡ је рѡскошноѣмѣ стѡлу —
navadil se je na razkošno hrano

пѡслѣ, предл. с ген. — po
прѿвићи, -викнѣм се — priva-
diti se
нѡскоро — kmalu
ѡсетити, -ѿм — občutiti
прѣ, прил. — prej
гѡтово — skoro
прѡлетнѿй — pomladni

звучнѡст, -ости — zven
бѣкство = бѣг
ѡмеђак, -ћка — grmiček
тѡбѡциѡ, м. р. — topničar
свѡгда — vselej, vedno
зѡдужбина — pobožna ustanova
кѡлѣвка — zibelka
свѡдоѡба — spričevalo
срѿба — jeza
лѡжац, -шца — lažnjivec
кѡбац, -пца — skobec
бѡгац, бѡкца — ubožec, berač

Вежба трећа

похѡдити, пѡходѿм — obiskati
ѡпасан, -сна, -сно — nevaren
те — in, ter
нѡждан, -жна, -жно — potreben
лѣчнѿик, -а — zdravnik
ѿдућнѿй — prihodnji
сѿгурно — gotovo
неѡбѡчан, -чна, -чно — nena-
vaden
гѡспођиѡца — gospodična
сѿмѡран, -рна, -рно — mračen,
žalosten
мѡгла — megla
саѡпштѣње — sporočilo
слѡти, шѡлѣм — pošiljati

омот, -а (кòверат, -рта) — овој
сандуче, -ета — skrinjica
губљење — izguba, izpad
годиште — leto, letnik
грòздан, -зна, -зно — grozdat
(poln grozdja)
пакостан, -сна, -сно — zloben,
hudoben

Вежба четврта

дубрава — dobrava
намерити, -им — naleteti, srečati
кò (= као) штò — kakor
чинити, -им се — zdeti se
вúни, -чём — vleči

гúша — golša; grlo
шчèпати, -ам се — spoprijeti se
тúни, -чём — tolči, tepsti
пòлако — počasi, potihoma
привúни, -чём — privleči
одвúни, -чём — odnesti

пòука — nauk
бáсна — basen
врúни, вршём — mlatiti
вúкати, вúчём — vpiti, klicati
здруживање — spajanje
шàптати, шàпнём — šepetati
кúцати, -ам — trkati
стàкло — steklo
посмáграти, пòсмáтрам — opa-
zovati

Вежба пета

пáук, -а — pajek
разáпињати, -ём — razpenjati
чàк — celo
овàкав, -ква, -кво — takšen
дрáган, -а — dragi, ljubček
нèмилицè — neusmiljeno

миришљив — dehteč
скúп, скúпа, -о — drag
прèгазити, -ям — pohoditi, po-
voziti
наудити, -йм — škodo napraviti
свáлити, свáлям — prevrniti

ýјед, -а — ugriz
грèботина — praska

Вежба шеста

пристòјност, -ости — spodobnost
срèсти, срèтнём — srečati
скíдати, скíдам — snemati
ýклањати, -ам се — izogibati se
пòчињати, -ём — začenjati
пòкуцати, -ам — potrkati
скíнути, -нём — sneti
брòжити, -йм — šteti

Вежба седма

пúзати, -жём — lesti
шчèпати, -ам — zgrabiti, prijeti
сèднути, -нём — sestiti
грàнчица — vejica
háна, м. р. — oče
рáван, -вна, -вно — enak
грáкнути, грáкнём — zakrèkati
упúстити, упустím — izpustiti

нèсвршен — nedovršen
чйм — ко
кòс — poševen
прљати, прљам — mazati
умòрити, уморím се — utruditi
се
кúкати, -ам — tožiti, javkati
пòчинути, -нём — odpočiti se
продúжити, прòдужím — podalj-
šati; nadaljevati
òпљачкати, -ам — opleniti
вòз, -а — vlak
згòдан, -дна, -дно — primeren
крај, предл. с ген. — poleg

Вежба осма

дúг, -а — dolg
крíво — krivično
стèни, -чём — pridobiti
òтèти, òтмём — odvzeti, ugrabiti
грàна — veja
хймбен — hinavski, zahrbtn

прéлазан, -зна, -зно — prehoden
унићи, унићѐм — vstopiti
типа — cunjа, kрpa
водѐница — mlin (na vodo)
врѐдан, -дна, -дно — vreden,
dragocen
сумњати, сумњам — dvomiti
извршење — izvršitev

Вежба девета

јединче, -ета — edinček (edinka)
донѐти, донѐсѐм — prinesiti
зadуго — dolgo

услов, -а — pogoj
обѐхати, -ам — obljubiti
уранити, -им — zgodaj vstati
издостављати, -ам — izpuščati
рѐчца — besedica
надати, надам се — nadejati se
опустити, опустим — spustiti
о, предл. с ак. — ob
јато, ср. р. — jata
мърва — živina
окретати, -ѐм — obračati
чопор, -ора — čreda
паста, пасѐм — pasti se
комарац, -рца — komar
кйшица — dežek
пòкиснути, -нѐм — zmočiti se

Вежба десета

òчев — očetov
брашно — moka
пѐторо — petero
нѐјак — šibek
кòје . . . кòје — deloma . . . de-
loma
рѐдуша — žena (v zadruzi), ki
je na vrsti, da opravlja hišne
posle
гòдина — leto, letina
пòнѐти, понѐсѐм — obroditi
рăж, рăжи — rž
крст, крста — kopica
зòб, зòби — oves

кукyруз, -а — kоруza
ракија — žganje
акòв, -ова — vedro
мòчионица — snop lanu, kakor
se postavi v močilo
вyна — volna
прѐгача — predpasnik
тканица — tkan pas, prepasač
òбојак, òбòјка — onuča
прилично — precej
лѐтòс — to poletje
смòк, смòка (бѐлий) — mlečni
izdelek (maslo, sir)
понѐстати, -станѐ — zmanjkati
пòрез, -а — davek
òденути, -нѐм — obleči
кyћани, м. р. множ. — domačini
вишак, -шка, — prebitek

радња — delo, dejanje
спòмињати, -ѐм — omenjati
пòлазити, -им — odhajati
одазвати, -зовѐм се — odzvati se,
oglasiti se

Вежба једанаеста

хàјдук, хàјдука — ropar, hajduk
(v hajduke so hódili nekaj
možje, ki so jih Turki prega-
njali; bili so zaščitniki uboge
raje)
хàрамбаша — hajduški poglavar
сунчев рòђàј — sončni vzhod
хòдиде = хòди
зòвнути, зòвнѐм — poklicati
прићи, прићѐм — pristopiti
јà — da
рад си да бyдѐш хàјдук — rad
bi postal hajduk
гyсле, гyсàлà — godalo za sprem-
ljanje narodnih pesmi
слòбодан, -дна, -дно — svobo-
den, srčen
òдрешит — odločen, odkrit
снажан, -жна, -жно — močan
пòздàн — zanesljiv; samozave-
sten

дѣдѣ! — no! daj!
 јѡк! — ne!
 зѡтрка — zalet
 зѡкасати, -ѡм се — zagnati se
 жѣсток — hud, silen, imeniten
 повѣкати, пѡвѣчѣм — zavpiti
 нѣтренимицѣ — ne da bi trenil
 пѡносит — ponosen
 одмѡхнути, ѡдмѡхнѣм — zamahniti, zmajati
 чѣдо — čudež; začudenje
 зѡграјати, -ѣм — zavpiti
 ѡтскѡчити, ѡтскѡчѣм кому — premagati koga v skakanju
 ѡнизак, -ска, -ско — precej nizek
 крутељаст — čokat
 сјѡјан, -јна, -јно — sijajen, lesketajoč se
 ведма — zelo
 одвѡјити, ѡдвѡјѣм се — ločiti se
 рѡвач, рѡвача — borec, rokoborec
 ѡхватити, -ѣм се — prijeti se, spoprijeti se
 пѡнѣти, -нѣсѣм се — spoprijeti se
 без пѡ мѣкѣ — z lahkoto
 ѡборити, ѡборѣм — zvrniti, položiti
 ако те је нѣна рѡдила — če si človeške matere sin
 ѡспузати, -жѣм се — splezati
 грѡм, грѡма — drevo
 прав — raven
 круѡна — krošnja
 длѡн, -ѡ — dlan, -i
 пѣзати, -жѣм — lesti, plezati
 вѣшт — vešč, spreten
 вѣштѡна — spretnost
 са ѡкретности — због ѡкретности
 завѡлети, завѡлѣм — vzljubiti
 прѣжити, -ѣм — ponuditi, podati
 ѡма — toda
 гѡјати, гѡјѡм — meriti, streljati
 шѡра — dolga puška okrašena z rezbarijami
 сувѡрак, -рка — suha vejica
 пѣтѣљка — pecelj, recelj
 тѡјац, -јца — molk
 врѣснути, врѣснѣм — zavriskati

вѡлѡ! — bogme!
 ѣјвалѡ! — dobro!
 пѡтапшати, -ѣм — potrepljati
 дѣћи, дѣгнѣм — dvigniti
 сѣћи, сѣћѣм — zlesti, stopiti (dol)
 потрчати, -ѣм — poleteti, steči
 дотрчати, -ѣм — priteči, prihietiti
 ѡпѡлѣти, ѡпѡлѣм — ustreliti
 погѡдити, погѡдѣм — zadeti
 ѡсвѡнути, ѡсвѡнѣм — vstati; napočiti
 побѣдити, побѣдѣм — zmagati, premagati
 кѡла — stolp, grad
 ѡкладити, -ѣм се — staviti

Вежба дванаеста

мрѡк, -ѡ — tema
 приповѣдати, приповѣдѡм — pripovedovati
 прѣча — pripovedka
 свршити, свршѣм — končati
 прѣчати, прѣчѡм — pripovedovati
 нѣгда = нѣкада
 цртати, -ѡм — risati
 изрезѡвати, изрѣзѡјѣм — izrezovati
 крпѣти, -ѣм — krpati
 пѣвање — petje
 клизѡлиште — drsališče
 ѡправо — pravkar; naravnost, kar
 клизѡње — drsanje
 стѡпити, стѡпѣм — stopiti
 скопчѡвати, скопчѡвѡм — spejnati
 клизѡљка — drsalka
 тѡкођер — tudi
 ѡкрѣт, -ѡ — obrat
 извѡдити, извѡдѣм — izvajati
 клизѡч, клизѡча — drsalec
 кѡров, -ѡ — plevel
 нѡтруѡ, -лѡ, -лѡ — nagnit, gnil
 гдѣгде — tu pa tam
 ѡдјекѡвати, ѡдјекѡјѣм — odmevati

Вежба тринаеста

чѣтворо — četvero
 чѣбанчад, -и — pastirčki
 свѣшта, свѣчега — marsikaj
 мѣкан, -а, -о — mehak
 вѣзати, вѣзам — voziti
 блага — živina
 лѣков — česnov, čebulov
 кличица — kličica, poganjek
 бирати, бирам — izbirati
 чѣбанин (множ. чѣбани) — pastir
 пѣгодбени — pogojni
 изрицање — izražanje
 пѣгодба — pogoj
 нѣвац, нѣвца — denar
 срѣтан, -тна, -тно — srečen
 вѣјник, вѣјника — vojak

Вежба четрнаеста

А. чизмѣрскѣй — čevljarski
 шѣгрт, -а — vajenec
 мѣјстор, -а — mojster
 шѣйти, -јѣм — šivati
 смѣшкати, -ѣм се — smehljati se
 сѣт, -а — ura
 бѣгрт — beseda, s katero za-
 smehujejo vajenca
 спѣсти, спѣднѣм — pasti
 хѣриш, -а — čevljarski klej
 нѣка! — naj bo! naj le!
 рѣскалѣшан, -шна, -шно — raz-
 uzdan, malopriden
 пѣчекати, -ѣм — počakati
 ма кѣјя — katerikoli
 жнѣм = жѣнѣм
 сѣшити, сѣшијѣм — sešiti
 чизмѣр, чизмѣра — čevljar
 зѣмља — dežela
 нѣстати, нѣстанѣм — izginiti,
 zmanjkati
 шѣва — škrjanec
 лѣнштина — lenuh
 бадаваѣија — zastonjkar, brez-
 delnik
 понѣсити, понѣсим се од кѣга —
 prevzeten biti do koga, zani-
 čevati koga

врѣдан, -дна, -дно — dostojen
 Б. занѣмѣње — poklic
 дрљати, дрљам — branati
 дрљача — brana
 стѣрати, -ѣм се — skrbeti, tru-
 diti se
 свѣт = лѣуди
 шѣширѣија, м. р. — klobučar
 чѣха — (domače) sukno, raševina
 нѣжице, ж. р. множ. — škarje
 маказе, маказѣ, ж. р. множ. —
 škarje
 ъбухѣр, -а — čevljar
 нѣрочито — posebno, zlasti
 стѣлар, стѣлара — mizar
 дрвѣдѣља, м. р. — tesar
 брѣвѣр, -а — ključavničar
 стѣклѣр, стѣклѣра — steklar
 цѣгла = ѡпека
 вѣпно — arno
 ѣлат, ѣлѣта — orodje
 чѣкиш, -а — kladivo
 мѣстрија — zidarska žlica
 тѣстѣра — žaga
 стрѣг, -а (множ. стрѣгови) —
 stružec, stružnica
 свѣрѣао, -дла — sveder
 крѣвет, -а — postelja
 грѣѣја — gradivo, ogrodje
 стѣја — hlev
 кѣпија, -е — hišna vrata
 брѣва — ključavnica
 кѣжа — kljuka
 сѣтан, -тна, -тно — droben
 гвѣзден — železen
 штѣднѣак, -а — štedilnik
 умѣтати, умѣнѣм — vlagati
 пѣкѣр, -а — pek
 гвѣжѣе — železo
 нѣковѣн, -внѣ — nakovalo
 клѣште, ж. р. множ. — klešče
 продѣвати, продѣјѣм — produ-
 jati
 канцѣларѣија (= писѣрница) —
 pisarna
 испѣредити, -ѣм — primeriti
 зѣлѣнко, -а — serec (konj)

бра́ле, -а — bratec
 сѹдија, м. р. — sodnik
 па́као, -кла — pekel
 где го́д — kjerkoli
 слѹг, слѹга — zlog
 сѹдац, сѹца — sodnik
 губити, -им се — izgublјati se,
 izpadati
 пѹтник, -а — (po)potnik
 пѣва́ч, пѣва́ча — pevec
 пра́тилац, -иоца — spremljevavec
 па́бирчити, -им — paberkovati
 ђкретно́ст, -ости — urnost, roč-
 nost, spretnost
 вла́далац, -аоца — vladar
 шѣтња — sprehod
 путо́вати, пу́тујѣм — (po)poto-
 vati
 бри́јач, бри́јача — brivec
 свѣтац, свѣца — svetnik
 пра́тити, -им — spremlјati

Вежба петнаеста

про́звати, прозо́вѣм — imeno-
 vati
 сеља́к, сеља́ка — kmet
 ра́ст, -а — rast, -и
 ма́лко — malo
 погу́рен — skrivljen, upognjen
 пла́мен, -а, -о — plamteč, ognjen
 препла́нути, препла́нѣм — ožgati,
 ogoreti
 срѣзати, -жѣм — urezati
 ма́лен, малѣна, -о — majhen
 ђтсечан, -чна, -чно — odločen
 ђбри́јати, -ѣм — obriti
 свѣкад — vselej, vedno
 непрѡмашан, -шна, -шно — ne-
 zgrešljiv
 имѹ́хан, -ћна, -ћно — imovit, pre-
 možen
 сѹсед, -а — sosed
 са́муровина — sobolja koža, so-
 boljevina
 не́кад — неко́ч, nekđaj, včasih
 фѣс, фѣса — fes (turška, rdeča
 kapica)

цама́дан — telovnik —
 је́лек, -а — telovnik (brez ro-
 kavov)
 га́јтан, -а — vrvica
 опто́чити, ђпто́чим — obrobiti
 гу́њ, гу́ња — sukња (črna, мо́шка
 do kolen)
 по́јас, -а — pas
 пи́штоль, пи́штоља — pištola
 то́злуци, -ка, м. р. мно́ж. — do-
 kolenice
 ђпа́нци, ђпанѡка, м. р. мно́ж. —
 oranke
 про́стирка — pogrinјalo, pre-
 proga
 по́кривка — pokrivalo, odeja
 ўзгла́вље — zglavje
 неђбичан тѣлом и одѣлом — ne-
 navaden po telesu in obleki
 ђдва́јати, ђдвајѡм — ločiti
 сѹвременик, -а — sodobnik
 не́пун — pičel
 тврѣ́жава — trdnjava
 сѹд, сѹда — sodišče
 кра́тко рѣни — kratko rečeno,
 skratka
 ва́скрсао = ва́скрснуо; ва́скр-
 снути, -ѣм — zbuditi k življenju
 во́, во́ла — vol
 му́ж, -а — мо́ж
 мрав, -а — mravlja
 вла́с, -а — las
 јѣдносло́жан, -жна, -жно — eno-
 zložen
 то́чак, -чка — kolo
 че́шал, -шља — glavnik
 ви́шѣсло́жан, -жна, -жно — več-
 zložen
 водѣнича́р, -а — mlinar
 хри́шћанин, -а — kristjan
 сврше́так, -тка — konec, konč-
 nica
 ђпнѣнит — splošen
 упрѣ́лати, упрѣ́лам — zamazati
 ду́жно́ст, -ости — dolžnost
 ўправля́ти (-ѡм) чѣме — voditi,
 ravnati kaj

ли́тица — strma skala
 фрѹла — piščal
 рѣдар, рѣдара — reditelj, stražnik
 гòлем, голѣма, -о — velik, ogromen

трòшак, -шка — strošek, izdatek
 сàгрàдити, сàгрàдим — zgraditi, sezidati

дубок, дубòка, -о — globok
 прѣћи, прѣћѣм — preiti, iti (preko)
 свàђа — prepir

сàгнути, сàгнѣм — pripogniti, upogniti

навàлити, навàлим — navaliti, parasti

нѣзвàн, -а, -о — nepovabljen

Вежба шеснаеста

дòдола — deklica, ki prosi dežja
 слѹтити, слѹтѣм — slutiti, s slutnjo priklicati

удари кѣша — začne deževati
 свѹћи, -чѣм — sleči

нигде — nikjer

зàћи, зàћѣм — zaiti, obiti, iti (okrog)

играти, игрàм — plesati
 стàти, стàнѣм — postaviti se, stopiti

домàница — gospodinja
 чѣлàде, -ета — domača (ženska)

кàбао, -бла — kabel, vedro, škaf
 дòда = дòдола

послòвач, послòвача — delavec
 нàкитити, -им — okrasiti

чòбаница — pastirica
 умѣтати, умѣћѣм — vtikati, vri-vati

крѹшка — hruška
 тàшта — tašča

нѹжда — potreba, sila
 рàдња — delo; delavnica

помàгати, помàжѣм — pomagati
 брѣга — skrb

рàстати, рàстанѣм се — ločiti se
 трѣшња — črešnja

Вежба седамнаеста

слàћѣ — slajše
 учити кòга чѣму — učiti koga kaj
 нейскàзан, -а, -о — neizrečen
 свѣмоћан, -ћна, -ћно — vsemo-gočen

ствàрати, ствàрàм — ustvarjati
 првашнѣй — prvotni, prvi
 свѣју = свѣх (ген. множ.)

гдѣ = кòјѣ

нòћу — ponoči

зѣба — ščinkavec

мàслина — oljka

зрѣкавац, зрѣкàвца — kobilica
 врѣло, ср. р. — vrelec, izvirek

видѣло — luč

рòђенà мàти — rodna mati

йкàд — (sploh) kdaj

пòчѣтак, -тка — začetek

умѣ — pamet, razum

òсећàње — čuvstvo

утанчàвати, утанчàвàм — tanj-šati, bistriti

уразумѣвати, уразумѣјѣм — pameti učiti, poučevati

ствòрѣње — stvaritev

тѣћи, тѣчѣм — pridobivati

чàђ, -и — saje

жѹч, жѹчи — žolč, -а

жѣђ, -и — žeja

лѹдскѣй — človeški

дòзнàвати, дòзнàјѣм — sezna-vati, zvedeti

кàзàлиште — gledališče

зàдѣсити, зàдѣсѣм — zadeti, do-leteti

Вежба осамнаеста

А. свòјство — svojstvo, lastnost
 сѹмња — dvom

јунàчина, м. р. — velik junak

трѹба — trobenta

уздрхтати, уздршћѣм — zadrž-teti

р̀зати, р̀жѣм — rezgetati

непријатѣльскѣй — sovražni

рѣд, -а — vrsta
 мари́ти, ма́рим — marati, bri-
 gati se
 зви́ждати, -им — žvižgati
 та́не, -ета — svinčenka, krogla
 кй́дати, -ам — trgati
 лупа́ти, лупа́м — udarjati, biti
 не́згодан, -дна, -дно — neprije-
 ten, nevaren
 стропо́штати, -ам се — zgruditi se
 тлѣ, тлѧ — tlo
 пй́снути, -нѣм — črhni
 ма́кнути (ма́һи), ма́кнѣм — ge-
 niti se
 о́дѧнлѣ — od tam, odtod
 Б. за́пй́тати, за́пй́та́м — vpra-
 šati
 цр́виһ — črvič
 ча́ст, -и, — čast; pogostitev,
 pojedina
 вели́чина — velikost
 го́рй (комп. од зѧо) — hujši,
 slabši
 мо́мче, -ета — fantič
 о́дѧвно — zdavnaj
 вре́бати, вре́ба́м — prežati
 пў́кнути, -нѣм — počiti
 не́где — nekje
 копр́цати, -ам се — cepetati,
 brcati
 бро́д, бро́да — ladja
 ба́р — vsaj
 ду́гме, -ета — gumb
 һѣбе, -ета — odeja
 пй́ле, -ета — pišče
 чо́банче, -ета — pastirček
 у́нуче, -ета — vnuček
 сирóче, -ета — sirota
 ждрѣ́бе, -ета — žrebe
 бу́ре, -ета — sod
 јѣ́ка — odmev
 испод, предл. с ген. — pod
 обра́дити, обра́дим — obdelati
 плóд, плóда — plod, sad
 про́һи, про́һѣм се чѣ́ра — pu-
 stiti kaj
 ја́ре, -ета — kozliček, kozica

ўочи, предл. с ген. — (dan) pred
 па́рче, па́рчета — košček
 власте́лин, -а — graščak, ple-
 menitaš

Вежба деветнаеста

ло́ш — slab, nesrečen; ло́шѣ сам
 срѣ́һѣ — sreča mi ni naklo-
 njena
 магарѣ́һи — oslovski
 кў́д ка́мо — mnogo
 дй́зати, дй́жѣм — dvigati
 дво́ја́к — dvojen
 свѣ́тло — luč, svetloba
 звў́к, -а — zvok
 грѣ́да — hlod

Вежба двадесета

о́длазак, -ска — odhod
 опрóстити, опрóстй́м се — po-
 sloviti se
 разгледати, -ам — ogledati (si)
 ста́ница — postaja
 вй́ка — vpitje
 бу́ка — hrum
 мо́лити, мо́лим — prositi
 пла́тити, пла́тй́м — plačati
 чѣ́каоница — čakalnica
 ско́ро — kmalu
 на́поље — ven
 зви́ждук, -а — žvižg
 лупа́ти, лупа́м — razbijati, ro-
 potati
 дй́мити, -им се — kaditi se
 о́дѧтлѣ — odtod
 ўдй́ль — vedno
 трчати, -им — teči
 задо́цнити, задо́цнй́м — zamu-
 diti, zakesniti
 вóзовођа — vlakovodja
 за́тварати, за́тварѧ́м — zapirati
 зазви́ждати, -им — zapiskati
 свй́ралица — piščalka
 крѣ́нути, крѣ́нѣм — premakniti;
 odriniti
 стў́п, стў́па — steber, drog

ишчезавати, ишчезавам — izginjati
 хвѣта се мрѣк — noč se dela
 узбуди́ти, узбу́дїм — razburiti
 чѣкати, -ам — čakati

спрѣмање — priprava
 пѣривој, -а — vrt
 околи́на — okolica
 узлѣтети, -їм — vzleteti
 ка́менї у́галь (-гльа) — premog
 лóжити, -їм — kuriti
 о́штетити, -їм — poškodovati
 водѣни́чнїй — mlinski

Вежба двадесет и прва

їстóрија — zgodovina
 допа́сти, допа́днѣм — pripasti
 на́слѣђе — nasledstvo
 наджївети, -їм — preživeti
 преда́ње — izročilo
 провѣ́сти, провѣ́дѣм — prebiti,
 preživeti
 изу́чити сїтнѣ књїге — naučiti
 се (drobno) pisati
 стѣ́сати, -ам — prispeti
 подно́сити, подно́сїм — prenašati, trpeti
 злѣ́стављање — grdo ravnanje,
 trpinčenje
 најпослѣ́ — naposled
 кру́пан, -пна, -пно — debel,
 močan
 недѣ́стїжан, -жна, -жно — nedosegljiv
 приѓрнути, приѓрнѣм — ogrniti
 приѓрнуо би — ogrnil je
 һу́рак, -рка — kožuh
 кў́рѣак, -а — volk
 мр́к — črn, temen
 мѣ́дїна = мѣдведїна — medvedja koža
 рѣ́дѣван, -вна, -вно — reden
 һор́да — sablja
 буздѣ́ван, буздѣ́вана — kij
 пѣ́некад — včasih
 стрѣ́ла — puščica

ме́гдѣн, ме́гдѣна — dvoboj
 мно́гѣбро́жан, мно́гѣбро́жна, -о —
 (mnogo)številen
 о́собїна — lastnost
 сре́дњѣвѣ́ковнїй — srednjeveški
 пра́вда — pravica
 чѣ́стїтѣ́ст, -остї — poštenost
 штї́тити, штї́тїм — ščititi, braniti
 нѣвѣ́льѣн, -льна, -льно — v stiski,
 nesrečen

ме́ђа — meja
 кр́ш, кр́ша — skala
 на́порѣдо — vzporedno, drug
 poleg drugega
 у́дрити, -їм = ударити
 вї́јати, вї́јѣм се — poditi se
 цр́н, цр́на, -о — črn
 силáзити, -їм — iti navzdol
 пѣ́хар, пѣ́хара — čaša, kupica
 пѣ́клопац, -пца — pokrov
 обáрати, обáрам — podirati
 кў́кац, -кца — žuželka
 пѣ́клизнути, -нѣм — spodrsniti
 спрѣ́ва — priprava, orodje

Вежба двадесет и друга

А. будáла — neumnež, neumnica
 шѣ́кер, -а — sladkor
 Б. гр́к, гр́ка, -о — grenek
 пѣ́ређѣ́ње — primerjanje; пѣ́ређѣ́ње прї́дѣвѣ́ — stopnjevanje
 pridevnikov
 сна́жан акценат — dolg potisnjen
 naglas
 врў́н, врў́на, -е — vroč
 грў́б, грў́ба, -о — grob
 кр́н, кр́на, -е — okrnjen, okrušen
 дáлек, далѣ́ка, -о — oddaljen
 спѣ́р — počasen
 мѣ́к — mehak
 трѣ́м — počasen, okoren
 ма́ч, ма́ча — meč
 гў́ја — kača

душман, душмана — sovražnik
 дозрѣвати, дозрѣвам — dozore-
 vati, zoreti
 бивати, бивам — postajati
 дрѹм, дрѹма — cesta
 ўже, -ета — vrv
 канал, канала — vrvica

Вежба двадесет и трећа

А. календар, календара — ko-
 ledar
 пўст, пўста, -о — pust, zapuščen
 острво — otok
 свѣштенйк, -а — duhovnik
 свѣтковати, -ујѣм — praznovati
 срдачан, -чна, -чно — prisrčen
 издржаванье — vzdrževanje
 плаветан, плаветна, -о — mo-
 drikast
 нѣ би ли — da bi
 јѣдро — jadro
 траг, -а — sled
 одлўчити, одлўчим — skleniti
 изабрати, изаберѣм — izbrati
 кѡра — skorja; lub
 зарезивати, зарѣзујѣм — zare-
 zovati, vrezovati
 црта — črta
 бављѣње — bivanje
 затребā ми — postane mi po-
 treben, -bna, -bno
 пѡдужѣ — precej dolgo
 пѣсница — pest
 испупчѣње — vzboklina
 ўдољица — vdrtina, vdolbina
 прѣварити, -йм се — zmotiti se
 дѣсити, -йм се — primeriti se
 пѡгрешан, -шна, -шно — na-
 račen
 ѣзвесно — gotovo
 слāгати, слāжѣм се — skladati
 се —
 тāчан, -чна, -чно — točen
 пронāлазак, -ска — iznajdba
 ѡбладовати, -ујѣм — razveseliti
 нѣ могаше да не прѣкорй —
 ni mogel, da ne bi pograjal

Б. запўтити, запўтим — napo-
 titi se
 пѡбећи, пѡбегнѣм — pobegniti
 испѣћи, -чѣм — speči
 ѡдѣм = ѡтйдѣм
 унўтра — notri

збир = збрѡј, збрѡја — vsota
 остāтак, -тка — ostanek
 зѣмљотрѣс, -а = пѡтрѣс
 срўшити, -йм — zrušiti, porušiti
 кўбнй — kubični

Вежба двадесет и четврта

мѡмчих, -а — fantič
 десѣтак, -тка — okoli deset
 пѣшицѣ — peš
 прāво — prav
 сјāхати, -шѣм — razjahati
 ўзјāхати, -шѣм — zajahati
 будалāштина — neumnost
 мāтор — star
 бāтина — palica
 стѣрати, -āм — zgnati, pognati
 дѡста — dosti, dovolj
 ѡбāлити, ѡбāлим — prevrniti
 свѣзати, свѣжѣм — zvezati
 стрāжнй — zadnji
 стйзати, -жѣм — dohajati
 вѣhma — več, bolj
 ујѣданпўт — hipoma, namah
 дрѣшити, дрѣшим — razvezovati
 сāветовати, -ујѣм — svetovati
 ўверити, -йм — prepričati

Вежба двадесет и пѣта

месѣцй = ген. множ. од месец
 жāлити, -йм — žalovati
 прѣстајати, -ѣм — nehavati
 ўтѣшити, -йм — utolažiti
 тѣк штѡ — komaj
 плāч, -а — jok
 завѣсти, завѣдѣм се ў сан — za-
 spatī
 прохѡдати, прѡхѡдāм — shoditi

опекотина — opekline
загрлити, -им — objeti
с тебе — zaradi tebe
одонда — od tedaj, odtlej

узјамити, узјамим — posoditi
другарица — tovarišica

Вежба двадесет и шеста

смѐде, аор. од смѐти, смѐм —
smeti, upati si
ударити, -им на кога — napasti
koga
отворен — odprt, odkrit
савладати, савладам — prema-
gati
придобити, придобијем — pri-
dobiti
приближити, приближјим се —
približati se
досетити, -им се — spomniti se
лукавство — zvitost, pretkanost
находити, нахојим се — poču-
titi se
јаукати, јаучем — javkati, tožiti

затражити, затрајим — zahte-
vati
изузѐтак, -тка — izjema
сазнати, -ам — izvedeti
редак, -тка — vrstica
запета — vejica
спрѐзати, спрѐжем — spregati
новчаница — denarnica
вођа — vodja

Вежба двадесет и седма

супарник, -а — nasprotnik, tek-
mec
заузѐти, заузъмем — (za)vzeti
оштетити, -им — oškodovati
жалба — pritožba
отмичар, -а — ugrabitelj
посаветовати, -ујем кога — (na-)
svetovati komu

помирити, помирјим се — spravi-
viti se
рођени брат — rodni (pravi)
brat
плѐдан, -дна, -дно — rodoviten
што више — čim več
колико год — kolikorkoli
сунчан — sončni
запѐти, запнѐм — napeti; na-
peti vse sile; prizadeti si
отимач, отимача — ropar
грамжљивац, -вца — lakomnež
из пѐтних жила — na vse kriplje
пашњак, пашњака — pašnik
без дүше — brezčuten
жѐдан, -дна, -дно — žejen
западати, -ам — toniti
бѐдник, -а — nesrečnež
умор, -а — utrujenost
белега — znamenje

знати, знам — znati; poznati
бўква — bukev
муштѐрија — kupec, odjemalec
излог, -а — izložba
кутија — škatla

Вежба двадесет и осма

чавка — kavka
сакупити, -им = скўпити, -им —
zbrati
створити, створјим — ustvariti
шарен, шарѐна, -о — pisan
мајстѐрија — prevara, zvijača
постидети, -им — osramotiti
проћи, проћем: злѐ проћи —
slabo se odrezati

Вежба двадесет и девета

прѐдрѐти, прѐдрѐм — raztrgati
дознати, -ам — izvedeti
оканити, оканјим се чега — od-
reči se čemu, opustiti kaj
одговарати, одговарам се — iz-
govarjati se, opravičevati se

дивит, -а — črnilnik
 сељаку није моголо бити да не
 пише — kmet je moral na vsak
 način pisati
 књига — pismo
 трóга = ген. од трóје
 нѣмам куд камо — ne morem
 drugače
 óпанци трѣбају — orpanke so
 potrebne

право ти рѣни — da ti po pra-
 vici povem
 проучити књыгу — prečitati
 pismo
 извињавати, извињавам се —
 opravičevati se
 плуто — plutovina
 олово — svinec
 плутати, -ам — plavati

Špalekovski jezik se črtilovskim in latinskim
 slovima. Šva slova skupa čine azbuku in abecedu. Azbuka
 ted črtilce je ovajst in

Latinska	Črtilica	Črtilica	Latinska
A/a	А а		A/a
B/b	Б б		B/b
V/v	В в		V/v
Г г	Г г		Г г
Д д	Д д		Д д
У у	У у		У у
Ф ф	Ф ф		Ф ф
Х х	Х х		Х х
Ц ц	Ц ц		Ц ц
Ч ч	Ч ч		Ч ч
Ш ш	Ш ш		Ш ш
К к	К к		К к

PREGLED GRAMATIKE

PISMO

§ 1. Ćirilica i latinica

Srpskohrvatski jezik piše se ćirilovskim ili latinskim slovima. Sva slova skupa čine azbuku ili abecedu. Azbučni red ćirilice je ovaj:

Latinica

Ćirilica

rukopisna

štampana

kurzivna

a A

a A

а А

а А

b B

б Б

б Б

б Б

v V

в В

в В

в В

g G

г Г

г Г

г Г

d D

д Д

д Д

д Д

đ Đ

ђ Ђ

ђ Ђ

ђ Ђ

e E

е Е

е Е

е Е

ž Ž

ж Ж

ж Ж

ж Ж

z Z

з З

з З

з З

i I

и И

и И

и И

j J

ј Ј

ј Ј

ј Ј

k K

к К

к К

к К

Latinica

Ćirilica

	rukopisna	štampana	kurzivna
l L	<i>l L</i>	Л Л	л Л
lj Lj	<i>lj Lj</i>	Љ Љ	љ Љ
m M	<i>m M</i>	М М	м М
n N	<i>n N</i>	Н Н	н Н
nj Nj	<i>nj Nj</i>	Њ Њ	њ Њ
o O	<i>o O</i>	О О	о О
p P	<i>p P</i>	П П	п (п) П
r R	<i>r R</i>	Р Р	р Р
s S	<i>s S</i>	С С	с С
t T	<i>t T</i>	Т Т	т (т) Т
ć Ć	<i>ć Ć</i>	ћ Ћ	ћ Ћ
u U	<i>u U</i>	У У	у У
f F	<i>f F</i>	Ф Ф	ф Ф
h H	<i>h H</i>	Х Х	х Х
c C	<i>c C</i>	Ц Ц	ц Ц
č Č	<i>č Č</i>	Ч Ч	ч Ч
dž Dž	<i>dž Dž</i>	Џ Џ	џ Џ
š Š	<i>š Š</i>	Ш Ш	ш Ш

§ 2. Interpunkcija

1. tačka (.)	6. znak uzvika (!)
2. zapeta ili zarez (,)	7. navodni znak („“)
3. tačka i zapeta (;)	8. zagrada ( )
4. dve tačke (:)	9. crtica (—)
5. znak pitanja (?)	10. apostrof (')

Ti se znaci upotrebljavaju u glavnome kao u slovenačkom jeziku, osim zapete.

Zapeta uz zasebne reči

Zapeta odvaja od ostalih rečeničnih delova a) kao u slovenačkom jeziku: vokativ, apoziciju, reči u nabranjanju, reči u suprotnosti, zapovedni način;

b) umetnute reči, na pr.: *To je, bez sumnje, dobar znak. On je, dakle, rđav čovek. Ta, zaboga, videće vas!*

Zapeta uz rečenice

1. Sve nezavisno složene rečenice obično se odvajaju zapetom, dakle ne samo one koje se počinju svezama *ali, nego, već, zato, dakle, samo* nego i one koje se počinju svezama *i, pa, ni, ili*.

Na pr.: *Gost će otići, ali će domaćin ostati. Nije meni moja rana teška, već je meni na srdašcu teško. Krava je moja, dakle je moje i tele. Sve ću učiniti, samo ga neću opomenuti.*

Kiša pada, i sunce sija. Daće Bog, pa će dobro biti. Ili grmi, il' se zemlja tresе.

2. a) Zavisne rečenice odvajaju se zapetom, ako se počinju svezama *ako; premda, iako; jer, budući da; (tako) da*.

Na pr.: *Sve ovo daću tebi, ako padneš i pokloniš mi se. Došao je, iako nije javio. Nisam došao, jer nisam mogao. On je posve osiromašio, (tako) da već nije imao ni opanaka.*

b) Sve ostale zavisne rečenice (koje se počinju rečcama *da, neka, kada, čim, dok, pošto; kako, kao da; nego, negoli; koji, ko, čiji, što, kakav, gde, kuda*) ne odvajaju se zapetom.

Na pr.: *Došao sam da vas pozdravim. Doći ću kad budem imao vremena. On radi kako mu savest nalaže. Milija mi je smrt nego da me tuđin hrani. Kažu da to nije istina. Pas koji laje ne ujeda. Svi pitaju ko je to učinio.*

Pamti. Kad zavisne rečenice stoje pred glavnom rečenicom, one se odvajaju zapetom: *Kad budem imao vremena, doći ću.*

GLASOVI

SAMOGLASNICI

§ 3. Samoglasnici srpskohrvatskoga jezika

Samoglasnici (vokali) su *a, e, i, o, u* i katkada *r* (*mŕtav, pŕst*). U srpskohrvatskom jeziku nema poluglasa kao u slovenačkome (*pēs, starec*, izgov. *pəs, starəc*).

§ 4. Dugi i kratki samoglasnici

Samoglasnici su dugi ili kratki.

U reči *dan* je *a* dugo; ono se izgovara otegnuto kao da su dva *a*: *daan*. Tako još *glava* (izgovori *glāava*), *zec* (*zeec*), *početak* (*počeetak*), *sin* (*siin*), *srna* (*srrna*) . . .

U rečima *brat, magla, riba, selo* svi su samoglasnici kratki.

§ 5. Akcenti

1. Dugi samoglasnici izgovaraju se tako da glas pada ili da se diže. Tako u reči *dan* jačina glasa *a* silazi s visine na niže kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *dāan*. U reči *glava* jačina glasa *a* u prvom slogu uzlazi iz nizine na više kao da *a* izgovaramo u dva sloga bez prekida: *glāava*.

2. Takvu razliku opažamo i kod kratkih samoglasnika. U reči *brat* glas pada, ali vrlo brzo (brže nego u reči *dan*), jer je slog kratak. U reči *magla* glas se u prvom slogu diže, ali kraće vremena nego u reči *glava*, jer je slog kratak.

Prema tome razlikujemo dva jaka naglaska ili akcenta (glas pada: *dan, brat*) i dva slaba (glas se diže: *glava, magla*).

Jaki akcenat na dugom slogu zove se snážan; beleži se znakom $\wedge$ (*dān*);

jaki akcenat na kratkom slogu zove se öštar; beleži se znakom $\sim$ (*brāt*);

slabi akcenat na dugom slogu zove se visok; beleži se znakom $\acute{}$ (*glāva*);

slabi akcenat na kratkom slogu zove se blāg; beleži se znakom $\grave{}$ (*māgla*).

Pregled:

	dug	kratak
jak	ˆ (snažan)	˝ (oštar)
slab	˘ (visok)	˘ (blag)

- Primeri: 1. dān, zēc, sīn, grōblje, sūnce, cĕrkvica . . .
 2. brāt, brēme, rĭba, pōlje, vūna, vĕrt . . .
 3. glāva, počētak, prepisīvati, nōževi, posūditi, sfna . . .
 4. māgla, sēlo, biser, pōtok, sūza, mĭtav . . .

Nenaglašeni samoglasnici su obično kratki, ali mogu biti i dugi. Tu dužinu beležimo znakom ˘ : ĭdēm, mĭslĭm, vrēdĭm, pĭtām, jūnāk, nārednĭk, stārēcā.

§ 6. Ekavski i ijekavski govor

U mnogim rečima govori se u istočnom govoru srpsko-hrvatskoga jezika *e* (*cvēt, déte, pĕsma, óvde*), a na jugu *ije* ili *je* (*cvĭjet, dijĕte, pjĕsma, óvdje*). Prema tome razlikujemo ekavski (istočni) i ijekavski (južni) govor.

1. Ako je u ekavskom govoru *dugo e*, govori se u ijekavskome redovno *ije*;

ako je u ekavskom govoru *kratko e*, govori se u ijekavskome redovno *je*.

2. Ispred *o* i *j* stoji u ijekavskom govoru *i* mesto *je*: *čĭo* (ek. *čĕo*), *vĭdio* (ek. *vĭdeo*), *grĭjati* (ek. *grĕjati*).

§ 7. Nepostojano *a*

Stārac — gen. *stārca*, dat. *stārcu* . . . ; *pās* — *psā, psū* . . . ;
dōbar — ž. r. *dōbra*, sr. r. *dōbro*; *krātak* — *krātka, krātko* . . . ;
ōsam — *ōsmĭ*; *sĕdam* — *sĕdmĭ*.

Glas *a* koji u jednim oblicima iste reči stoji, a u drugima ga nema zove se nĕpostojāno ili pōmično *a*.

U slovenačkom jeziku mesto njega stoji poluglas (*ə*): *starĕc* (izgov. *starĕc*), *pes*, *dober*, *kratek*, *osem*, *sedem*.

SUGLASNICI

§ 8. Deoba suglasnika

1. Suglasnici su a) nepčani: *j, lj, nj; č, ž, š; ć, đ, dž;*
 b) nenepčani: *p, b, f, v, m; t, d; n, r, l; c, z, s; k, g, h.*

2. Suglasnici se još dele u

- a) zvučnē (jasne):

<i>b</i>	<i>d</i>	<i>g</i>	<i>z</i>	<i>ž</i>	<i>đ</i>	<i>dž</i>	<i>v</i>		
----------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------	----------	--	--

 b) bezvučnē (mukle):

<i>p</i>	<i>t</i>	<i>k</i>	<i>s</i>	<i>š</i>	<i>ć</i>	<i>č</i>	<i>f</i>	<i>h</i>	<i>c</i>
----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------	----------

3. Glasova *ć* i *đ* nema u slovenačkom jeziku. Glas *ć* se izgovara mekše nego *č* (sredina jezika prilazi mestu iza gornjih prednjih zuba); *đ* se izgovara na istom mestu gde i *ć*, samo je zvučno.

Glas *dž* (*y*) je isti glas kao *č* u slovenačkim rečima *do-ločba, opravičba*.

§ 9. Jednačenje suglasnika

I. Zvučni i bezvučni suglasnik (v. § 82) ne mogu stajati jedan do drugoga u istoj reči, nego se moraju izjednačiti, tj. prvi se mora menjati prema drugome:

a) ako je drugi suglasnik bezvučan, mora i prvi postati bezvučan (*vrábac — vráp-ca; sládak — slăt-ka; bēg — bēk-stvo; nízak — nís-ka; téžak — téš-ka; ómeđak — ómeć-ka*);

b) ako je drugi zvučan, mora i prvi postati zvučan (*tōp — tōb-džija; svăt — svād-ba; svăk — svăg-da; glâs — glâz-ba*).

Ne menja se *v* ispred bezvučnoga suglasnika: *ov-ca, kolev-ka*.

I slovenački jezik poznaje ovo jednačenje, samo se ono u pismu ne beleži (etimološki pravopis). U srpskohrvatskom jeziku se piše onako kako se govori (fonetički pravopis).

II. Suglasnici *s* i *z* menjaju se ispred nepčanih suglasnika u *š* i *ž*: *lišće* (slov. listje); *mâšću* (slov. mastjo), *mîšlju* (slov. mislijo), *bōjâžnju* (slov. bojaznijo); *plěšću* (futura glagola plesti), *dověšću* (futura glagola dovesti).

§ 10. Pretvaranje suglasnika *k, g, h*

1. Suglasnici *k, g, h* ispred samoglasnika *e* prelaze u *č, ž, š*.
 Vokativi: *đāče* (iz đak-e), *drūže* (iz drug-e), *sirōmaše* (iz siromah-e); sadašnje vreme: *pěč-em* (iz pek-em), *striž-em* (iz strig-em), *vrš-em* (iz vrh-em); aorist: *pěč-e* (iz pek-e), *diž-e* (iz dig-e).

2. Suglasnici *k, g, h* ispred samoglasnika *i* prelaze u *c, z, s*.

Dativ i lokativ jedn. imenica ženskoga roda: *rūci, u rūci* (iz ruk-i), *knjizi* (iz knjig-i), *snasi* (iz snah-i).

Množina imenica muškoga roda (osim gen. i ak.): *đaci, đacima* (iz đak-i[ma]); *drūzi, drūzima* (iz drug-i[ma]); *sirōmasi, sirōmasima* (iz siromah-i[ma]).

Zapovedni način: *pēci* (iz pek-i), *strizi* (iz strig-i), *vīsi* (iz vrh-i).

Imperfekt: *pēcijah* (iz pek-ijah), *strízijah* (iz strig-ijah).

§ 11. Pretvaranje suglasnika *c* u *č*

Suglasnik *c* prelazi u *č* ispred *-e* u vokativu jednine imenica muškoga roda: *stric — strič-e, stārče, tīgōvče*.

§ 12. Jotovanje suglasnika

Kad stoji glas *j* iza nekih suglasnika, spaja se s njima. To spajanje zove se jotovanje.

<i>k + j</i>	prelazi u <i>č</i>	<i>c + j</i>	prelazi u <i>č</i>
<i>g + j</i>	" " <i>ž</i>	<i>z + j</i>	" " <i>ž</i>
<i>h + j</i>	" " <i>š</i>	<i>s + j</i>	" " <i>š</i>
<i>t + j</i>	" " <i>ć</i>	<i>ć + j</i>	" " <i>ć</i>
<i>d + j</i>	" " <i>đ</i>	<i>d + j</i>	" " <i>đ</i>
<i>p + j</i>	" " <i>plj</i>	<i>r + j</i>	" " <i>r</i>
<i>b + j</i>	" " <i>blj</i>	<i>nj + j</i>	" " <i>nj</i>
<i>m + j</i>	" " <i>mlj</i>	<i>lj + j</i>	" " <i>lj</i>
<i>v + j</i>	" " <i>vlj</i>		

Jotovanje dolazi najčešće u komparativu, u sadašnjem vremenu, u imperfektu, u glagolskom trpnom pridevu i u instr. jednine imenica ženskoga roda bez nastavka.

Komparativ: *jāči* (iz jak-ji), *draži, suši, žūci, blēdi, niži, vīši, vrūci, rīdi, skūplji, grūblji, žīvlji, šīri, kīnji*.

Sadašnje vreme: *vīčem* (iz vik-jem), *lāžem, jāšem, krēcēm, glōdēm, mičem, vēžem, pišem, kāpljem, zōbljem, hrāmljem, ōrem*.

Imperfekt: *lēcāh* (iz let-jah), *vīdāh, vōžāh, nōšāh, ljūbljah, tīpljah, māmļjah, slāvļjah*.

Glagolski trpni pridev: *kīćen* (iz kit-jen), *rōđen, bāčen, vōžen, nōšen, kūpljen, slōmljen, stvōren, ūmānjen*.

Instrumental jednine: *pāmeću* (iz pamet-ju), *zāpověđu*, *kāplju*, *zōblju*, *ōzīmlju*, *ljūbavljju*, *nōću*, *čāđu*, *obītelju*.

Isporedi još: *cvēće*, *lāđa*, *kōplje*, *pōdneblje*, *zdrāvlje* — slov. cvetje, ladja, kopje, podnebjje, zdravje.

§ 13. Pretvaranje suglasnika *l* u *o*

1. Mesto slovenačkog *-l* na kraju reči u srpskohrvatskome jeziku stoji *-o*: *bīo*, *sēdeo*, *dāo*, *kōtao*, *mīsao* — slov. bil, sedel, dal, kotel, misel.

2. *l* na kraju sloga pretvara se *l* u *o*: *žētelac*, gen. *žēteo-ca*, *prātio-ca*.

3. Ako ima pred tim *o* još jedno *o*, onda se oba sliju u dugo *o*: *stō* (iz stoo, slov. stol), *stō-ca* (iz stoo-ca, stol-ca).

§ 14. Gubljenje suglasnika

1. Od dva jednaka suglasnika jedan ispada: *iza* (slov. izza), *odēliti* (slov. oddeliti). Udvojeni suglasnik piše se samo u superlativu prideva koji se počinju suglasnikom *j*: *nājjāči*, *nājjūžniji*.

2. *t* i *d* ispadaju ispred *c* i *č*: *ōtac*, gen. *ōca* (iz ot-ca); *sūdac*, gen. *sūca* (iz sud-ca); vok. *ōče* (iz ot-če), vok. *sūče* (iz sud-če).

3. Suglasnik *t* ispada između dva suglasnika od kojih je prvi *s* ili *š*, a drugi *k*, *m*, *n*, *nj*: *listak*, gen. *liska* (slov. listka); *ūsta* — *ūsmeno* (iz ustmeno); *bōlestan* — *bōlesna* (iz bolestna); *gōdište* — *gōdišnji* (iz godištnji).

Suglasnik *d* ispada, ako se nalazi između *z* (*ž*) i *n*: *grōzdan* — *grōzna* (iz grozdna); *nūždan* — *nūžna* (iz nuždna).

REČI

§ 15. Vrste reči

1. imenica (supstantiv)	} promenljive reči	6. predlog (prepozicija)	} nepromenljive reči
2. pridev (adjektiv)		7. prilog (adverb)	
3. zamenica (pronomen)		8. sveza (konjunkcija)	
4. broj (numeral)		9. usklik (interjeksija)	
5. glagol (verb)			

Promenljive reči imaju osnovu (*žen-*, *nos-*) i nastavke, koji se dodaju osnovi (*žen-a*, *žen-e*, *žen-i*...; *nos-im*, *nos-iš*...).

IMENICE

§ 16. Rod, broj i padeži

1. Imenice su a) muškoga roda (*jèlen, grâd; pŕijatelj, krâj*)
 b) ženskoga „ (*kūća; rěč*)
 c) srednjega „ (*sělo; pŕlje; ĩme; táne*).

2. Imenice se menjaju (sklanjaju, dekliniraju). U promeni (deklinaciji) razlikujemo dva broja (jedinu i množinu) i sedam padeža (nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental).

§ 17. Promena imenica muškoga roda

Imenice na

nenepčani suglasnik

nepčani suglasnik

Jednina:

Nom.	<i>jèlen, grâd</i>	<i>pŕijatelj, krâj</i>
gen.	<i>jèlen-a, grâda</i>	<i>pŕijatelj-a, krâj-a</i>
dat.	<i>jèlen-u</i>	<i>pŕijatelj u</i>
ak.	<i>jèlen-a, grâd</i>	<i>pŕijatelj-a, krâj</i>
vok.	<i>jèlen-e!</i>	<i>pŕijatelj-u!</i>
lok.	<i>jèlen-u</i>	<i>pŕijatelj-u</i>
instr.	<i>jèlen-om</i>	<i>pŕijatelj-em</i>

Množina:

Nom.	<i>jèlen-i, grâd-ov-i</i>	<i>pŕijatelj-i, krâj-ev-i</i>
gen.	<i>jèlën-â, grad-óv-â</i>	<i>pŕijatèlj-â, kraj-év-â</i>
dat.	<i>jèlen-ima</i>	<i>pŕijatèlj-ima</i>
ak.	<i>jèlen-e</i>	<i>pŕijatelj-e</i>
vok.	<i>jèlen-i!</i>	<i>pŕijatelj-i!</i>
lok.	<i>jèlen-ima</i>	<i>pŕijatèlj-ima</i>
instr.	<i>jèlen-ima</i>	<i>pŕijatèlj-ima</i>

Napomene

1. Nom. jednine. a) Imenice muškoga roda na *-o* i *-e* koje su imena lica i životinja menjaju se kao *jèlen*; samo im je vok. jednak nominativu. To su imenice kao *Mârko, Vûle, Bóžo, zèlenko, brâle*.

b) *-l* na kraju reči pretvara se u *-o*: *kôtao, pòsao, pàkao* (slov. kotel, posel, pekel). U ostalim padežima ostaje *l*: *kòtla, kòtlu . . ., pòsla, pòslu . . ., pàkla, pàklu . . .* (§ 13).

2. Gen. jednine. a) *t* i *d* gube se ispred suglasnika *c*: *òca* (nom. òtac), *sùca* (nom. sùdac). Tako i u svim padežima gde ima *c* (§ 14₂).

b) *-l* na kraju sloga menja se u *o*: *žēteo-ca* (iz žetel-ca, ispor. nom. *žētelac*). Ono se menja još u svim padežima, osim gen. množine (§ 13).

3. Ak. jednine. Imenice koje znače živa bića imaju akuzativ jednak genitivu (*jēlen-a*, *prījatelj-a*), a onima koje znače stvari akuzativ jednak je nominativu (*grād*, *krāj*).

4. Vok. jednine. a) Imenice koje se u nom. jednine svršavaju na nenepčani suglasnik imaju nastavak *-e* (*jēlen-e*), a koje se svršavaju na nepčani suglasnik imaju nastavak *-u* (*prījatelj-u*).

b) Ispred *-e* menjaju se *c* i *k* u *č*, *g* u *ž*, *h* u *š* (§10—11): *strīč-e*, *stārč-e*; *dāč-e*, *drūž-e*, *sirómaš-e*.

c) *t* i *d* gube se ispred *č*: *òče* (nom. otac), *sùče* (nom. sudac).

5. Instr. jednine. Iza nenepčanih suglasnika stoji nastavak *-om* (*jēlen-om*), a iza nepčanih i iza *c* nastavak *-em* (*prījatelj-em*, *stārc-em*).

6. Nom. množine. a) Suglasnici *k*, *g*, *h* pretvaraju se u *c*, *z*, *s*: *dāk* — *dāc-i*, *drūg* — *drūz-i*, *sirómah* — *sirómas-i*. To pretvaranje biva i u vok., dat., lok. i instr. množine (§ 10).

b) Nekoje imenice dobijaju u množini na osnovu *-ov* (ako se osnova svršava na nenepčani suglasnik) ili *-ev* (ako se osnova svršava na nepčani suglasnik). Takva se množina zove duga množina.

Jednosložne imenice imaju samo dugu množinu (*tòp-ov-i*, *sīn-ov-i*, *bròj-ev-i*) ili samo kratku (*kònj-i*, *ps-ī*, *cīv-i*, *přst-i*, *Rūs-i*), ali ponajviše imaju dugu i kratku (*glās-ov-i* ili *glāsi*, *drūg-ov-i* ili *drūzi*, *mīšev-i* ili *mīši*).

Dvosložne imenice imaju samo kratku množinu (*jēlen-i*, *lōnci*), malo ih ima samo dugu (*trōšk-ov-i*, *tòčk-ov-i*), a neke i dugu i kratku (*sokòl-ov-i* ili *sokòli*, *gòl-ub-ov-i* ili *gòlubi*, *slūč-ajev-i* ili *slūčaji*).

Trosložne i višesložne imenice imaju samo kratku množinu (*trīg-ovc-i*, *vodēničār-i*).

c) Gotovo sve imenice koje znače ljude pa se u nom. jednine svršuju na *-in* odbacuju u množini taj svršetak: *ūkučan-in* — *ūkučan-i*, *Sřb-in* — *Sřb-i*, *hriščan-in* — *hriščan-i*.

7. Gen. množine. Koje imenice imaju nepostojano *a* u nom. jednine, imaju ga i u gen. množine: *stārac* — *stārāc-ā*; tako i *vrābāc-ā*, *trīg-ovāc-ā*, *lovāc-ā*, *žētelāc-ā*.

8. Imenica *věče*, *věčera* . . . je u jednini muškoga ili srednjega roda. Ako glasi *věčer*, *věčeri* . . ., onda je ženskoga roda. U množini je uvek ženskoga roda: *věčeri*, *večeri* . . .

9. Imenica *čovek* glasi u množini u nom. i vok. *ljūdi*, u gen. *ljūdi*, u dat., lok. i instr. *ljūd(i)ma*, u ak. *ljūde*.

10. Imenica *dān* obično se menja: *dān*, *dāna*, *dānu* . . .

§ 18. Promena imenica ženskoga roda s nastavkom -a

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>kūc-a</i>	<i>kūc-e</i>
gen.	<i>kūc-ě</i>	<i>kūc-ā</i>
dat.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
ak.	<i>kūc-u</i>	<i>kūc-e</i>
vok.	<i>kūc-o!</i>	<i>kūc-e!</i>
lok.	<i>kūc-i</i>	<i>kūc-ama</i>
instr.	<i>kūc-ōm</i>	<i>kūc-ama</i>

Napomene

1. Dat. i lok. jednine. Suglasnici *k*, *g*, *h* menjaju se ispred *i* u *c*, *z*, *s* (§ 10₂): *mūk-a* — *mūc-i*, *māj-c-i*; *slōg-a* — *slōz-i*, *knjłz-i*; *snāh-a* — *snās-i*, *svřs-i*.

2. Vok. jednine. Trosložne i višesložne imenice na *-ica* imaju u vok. obično nastavak *-e*: *sěstrice*, *mājčice*.

3. Gen. množine. Mnoge imenice koje imaju ispred *-a* u nom. jednine bar dva suglasnika (*pěsm-a*) umeću u gen. množine između ta dva suglasnika nepostojamo *a*: *pěsāmā*, *děvojākā*, *ovācā*, *sestārā*.

Između *st*, *št*, *zd*, *žd* ne umeće se nepostojano *a*; gen. množine: *krāstā*, *tāštā*, *zvézdā*, *nūždā*.

§ 19. Promena imenica ženskoga roda bez nastavka

	Jednina:	Množina:
Nom.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
gen.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-i</i>
dat.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
ak.	<i>rěč</i>	<i>rěč-i</i>
vok.	<i>rěč-i!</i>	<i>rěč-i!</i>
lok.	<i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>
instr.	<i>rěč-ju</i> ili <i>rěč-i</i>	<i>rěč-ima</i>

Napomene

1. Instr. jednine. a) Nastavak je **-ju** (slov. **-jo**), ali kad pred imenicom stoji pridev, zamenica ili predlog, može da bude i nastavak **-i**: *Māžē se māšću.* — *Māžē se dōbrōm māšću (māsti).* *Svōjōm rēčju (rēči).* *Sa žālošću (žālosti).*

b) Suglasnik **j** od nastavka **-ju** veže se s različnim suglasnicima po pravilima jotovanja (§ 12): *pāmēću* (iz pamet-ju), *zāpovēđu* (iz zapoved-ju), *kāplju* (iz kap-ju), *zōblju* (iz zob-ju), *ōzīmlju* (iz ozim-ju), *ljūbavljju* (iz ljubav-ju), *nōću* (iz noć-ju), *čāđu* (iz čaj-ju), *obītelju* (iz obitelj-ju).

Bez promene ostaje suglasnik **r**: *stvārju*.

Suglasnici **s** i **z** prelaze ispred nepčanih suglasnika u **š** i **ž**: *mīšlju* (iz mislju), *māšću* (iz masću), *bōjāžnju* (iz bojaznju) (§ 9).

2. Imenica **kēi** ima (osim nom. jednine) sve oblike po obrascu *rēč*: *kēi*, *kčēr-i*, *kčēr-i*, *kčēr* . . .

3. Imenica **māti** menja se u jednini kao u slovenačkom jeziku, osim instr. jedn., koji glasi *māter-ōm*. U množini menja se po obrascu *kūća*.

§ 20. Promena imenica srednjega roda

Jednina:

Nom.	A. <i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	B. <i>īme</i>	<i>tāne</i>
gen.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>īmen-a</i>	<i>tānet-a</i>
dat.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>īmen-u</i>	<i>tānet-u</i>
ak.	<i>sěl-o</i>	<i>pōlj-e</i>	<i>īme</i>	<i>tāne</i>
vok.	<i>sěl-o!</i>	<i>pōlj-e!</i>	<i>īme!</i>	<i>tāne!</i>
lok.	<i>sěl-u</i>	<i>pōlj-u</i>	<i>īmen-u</i>	<i>tānet-u</i>
instr.	<i>sěl-om</i>	<i>pōlj-em</i>	<i>īmen-om</i>	<i>tānet-om</i>

Množina:

Nom.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>īmèn-a</i>	<i>tanèt-a</i>
gen.	<i>sěl-ā</i>	<i>pōlj-ā</i>	<i>īmén-ā</i>	<i>tanét-ā</i>
dat.	<i>sěl-īma</i>	<i>pōlj-īma</i>	<i>īmèn-īma</i>	<i>tanèt-īma</i>
ak.	<i>sěl-a</i>	<i>pōlj-a</i>	<i>īmèn-a</i>	<i>tanèt-a</i>
vok.	<i>sěl-a!</i>	<i>pōlj-a!</i>	<i>īmèn-a!</i>	<i>tanèt-a!</i>
lok.	<i>sěl-īma</i>	<i>pōlj-īma</i>	<i>īmèn-īma</i>	<i>tanèt-īma</i>
instr.	<i>sěl-īma</i>	<i>pōlj-īma</i>	<i>īmèn-īma</i>	<i>tanèt-īma</i>

Napomene

A. 1. Instr. jednine. Iza nenepčanih suglasnika stoji nastavak *-om* (*sèl-om*, *písm-om*), a iza nepčanih te iza *c* nastavak *-em* (*pòlj-em*, *kòplj-em*, *sùnc-em*).

2. Gen. množine. Koje imenice imaju ispred *-o* ili *-e* u nom. jednine dva suglasnika (*písm-o*, *kòplj-e*), one umeću između njih u gen. množine nepostojano *a*: *pīsāmā*, *kopāljā*, *vesāla*, *rēbārā*.

3. Imenica *dřvo* menja se u jedn. *dřvo*, *dřva*... ili *dřvo dřveta*... i znači ono što slovenački „drvo“ ili „drevo“. Množina glasi *dřva*, *dřvā*, *dřvima*... (= slov. „drva“) ili *dřvèta*, *dřvètā*, *dřvètima*... (= slov. „drevesa“).

4. Imenica *kōlo* (gen. *kōla*, dat. *kōlu*) = slov. „kolo“, „krog“. Množina glasi *kolèsa* (= slov. „kolesa“) ili *kōla* (= slov. „krogi“, „voz“).

5. Imenice *ōko* i *ūho* menjaju se u jednini kao *sèlo* (gen. *ōka*, *ūha*...). U množini (nom. *ōcī*, *ūšī*) su ženskoga roda i menjaju se po obrascu *rēč*. Gen. množ. im je dvojak: *ōcī* ili *ōcī-jā*, *ūšī* ili *ūšī-jā*.

B. Kao *īme* menjaju se imenice kojima se osnova u svim padežima, osim nom. jedn., svršuje na *-n* (*brēme*, *brēmen-a*; *vrēme*, *plēme*, *rāme*), a kao *tāne* one kojima se osnova svršuje na *-t* (*dūgme*, *dūgmet-a*; *cēbe*, *tèle*, *pīle*, *čōbānce*, *mōmče*, *ūnuče*, *sirōče*, *đāče*, *ždrēbe*, *jāgnje*, *dēte*).

Množina. Imenice s osnovom na *-t* retko imaju množinu. Imaju je na pr. imenice *tāne*, *dūgme*, *cēbe* — *tanèta*, *dugmèta*, *čebèta*.

Mesto množine ostalih imenica služe zbirne imenice ženskoga roda na *-ād*: *tělād*, *pīlād*, *čōbāncād*... Imenica *dēte* ima mesto množine oblik *dēca*.

Imenice na *-ād* menjaju se kao *rēč* (*zāpovēd*), ali mogu u dat., lok. i instr. imati nastavak *-ma*: *telād-ma*.

§ 21. Zbirne imenice

Zbirne imenice *brāca*, *gospōda*, *vlastèla*, *dēca*, *tělād*, *pīlād*, *čōbāncād*, *mōmčād*... (jedn. *brāt*, *gospōdin*, *vlastèlin*, *dēte*, *tèle*, *pīle*, *čōbānce*, *mōmče*...) su po obliku u jednini, ali pokazuju množinu jednakih lica ili životinja.

Ako su te zbirne imenice podmet (subjekt), onda prirok (predikat) stoji obično u množini: *Děca skâčũ. Mõmčad pëvajũ.*

Dodaci (atributi) uz te imenice i dodaci u priroku ostaju u jednini u ženskom rodu: *Mâlā děca su žīva. Nāša mõmčad su vēsela.*

PRIDEVI

§ 22. Određeni i neodređeni pridevi

Ako je pridev dodatak nepoznata predmeta ili lica, u neodređenom je obliku ili vidu (*stār, stāra, stāro; dõbar, dõbra, dõbro*); ako je dodatak poznata ili već spomenuta predmeta ili lica, u određenom je obliku ili vidu (*stārī, stārā, stārō; dõbrī, dõbrā, dõbrō*).

§ 23. Promena neodređenih prideva

	muški	ženski	srednji rod
		Jednina:	
Nom.	<i>nõv (túđ)</i>	<i>nõv-a (túđ-a)</i>	<i>nõv-o (túđ-e)</i>
gen.	<i>nõv-a</i>	<i>nõv-ē</i>	<i>nõv-a</i>
dat.	<i>nõv-u</i>	<i>nõv-õj</i>	<i>nõv-u</i>
ak.	<i>nõv-a, nõv</i>	<i>nõv-u</i>	<i>nõv-o</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nõv-u</i>	<i>nõv-õj</i>	<i>nõv-u</i>
instr.	<i>nõv-īm</i>	<i>nõv-õm</i>	<i>nõv-īm</i>
		Množina:	
Nom.	<i>nõv-i</i>	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-a</i>
gen.	<i>nõv-īh</i>	<i>nõv-īh</i>	<i>nõv-īh</i>
dat.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
ak.	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-e</i>	<i>nõv-a</i>
vok.	—	—	—
lok.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>
instr.	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>	<i>nõv-īm(a)</i>

Napomena. Nastavci za m. i sr. rod jednine su, osim u instr., jednaki nastavcima imenica m. i sr. roda. Ta se promena zbog toga zove i imenička.

§ 24. Promena određenih prideva

muški rod

srednji rod

Jednina:

Nom.	<i>nǫv-ī</i>	<i>tùď-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
gen.	<i>nǫv-ōg(a)</i>	<i>tùď-ēg(a)</i>	<i>nǫv-ōg(a)</i>	<i>tùď-ēg(a)</i>
dat.	<i>nǫv-ōm(u), -ōme</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>	<i>nǫv-ōm(u), -ōme</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>
ak.	<i>nǫv-ōg(a), nǫv-ī</i>	<i>tùď-ēg(a), tùď-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
vok.	<i>nǫv-ī !!!</i>	<i>tùď-ī</i>	<i>nǫv-ō</i>	<i>tùď-ē</i>
lok.	<i>nǫv-ōm(e)</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>	<i>nǫv-ōm(e)</i>	<i>tùď-ēm(u)</i>
instr.	<i>nǫv-īm</i>	<i>tùď-īm</i>	<i>nǫv-īm</i>	<i>tùď-īm</i>

Množina:

Nom.	<i>nǫv-ī (tùďī)</i>	<i>nǫv-ā (tùďā)</i>
gen.	<i>nǫv-īh</i>	<i>nǫv-īh</i>
dat.	<i>nǫv-īm(a)</i>	<i>nǫv-īm(a)</i>
ak.	<i>nǫv-ē</i>	<i>nǫv-ā</i>
vok.	<i>nǫv-ī</i>	<i>nǫv-ā</i>
lok.	<i>nǫv-īm(a)</i>	<i>nǫv-īm(a)</i>
instr.	<i>nǫv-īm(a)</i>	<i>nǫv-īm(a)</i>

Ženski rod: promena je ista kao u neodređenih prideva (§ 23), samo je samoglasnik u nastavku svuda dug (*nǫvā, tùďā*).

Napomene

1. Kojim se pridevima osnova svršava na nenepčani suglasnik, oni primaju i muškom i srednjem rodu nastavke *-og(a), -om(u) . . .*, a pridevi s osnovom na nepčani suglasnik primaju *-eg(a), -em(u) . . .*

2. U dat., lok. i instr. množ. uzima se oblik na *-ima* kad je pridev sam: *Pomòzi glâdnīma!* Pred imenicom stoji uvek oblik na *-īm*: *Pomòzi glâdnīm pīlcama!*

§ 25. Poređenje prideva

Pridevi imaju tri stepena: prvi stepen ili pozitiv, drugi stepen ili komparativ, treći stepen ili superlativ.

Komparativ pravi se nastavcima I. *-ji, -ja, -je*; II. *-iji, -ija, -ije*; III. *-ši, -ša, -še*.

I. -ji, -ja, -je

1. Nastavak **-ji** imaju jednosložni pridevi sa snažnim (˘) akcentom (*jāk, drāg, sūh* itd.); **j** od nastavka spaja se sa suglasnicima po pravilima jotovanja (§ 12): *jāčī* (iz *jak*-ji), *drāžī* (iz *drag*-ji), *sūšī* (iz *suh*-ji), *žūčī* (iz *žut*-ji), *blēđī* (iz *bled*-ji), *bržī* (iz *brz*-ji), *vrūčī* (iz *vruč*-ji), *rīđī* (iz *riđ*-ji), *skūpljī* (iz *skup*-ji), *grūbljī* (iz *grub*-ji), *žīvljī* (iz *živ*-ji), *kŕnjī* (iz *krnj*-ji); — **s** ispred nepčanog suglasnika prelazi u **š** (§ 9): *čvršćī* (iz *čvrst*-ji).

Pamti. I pridevi *dūg* i *tlh* imaju komparativ s nastavkom **-ji**: *dūžī*, *tlšī*.

2. Nastavak **-ji** imaju i dvosložni pridevi na **-ak** i **-ok**, ali gube u komparativu taj svršetak (*krātak, slādak, visok* itd); **j** od nastavka spaja se sa suglasnicima po pravilima jotovanja (§ 12): *krāčī* (iz *krat*-ji), *slāđī* (iz *slad*-ji), *nīžī* (iz *niz*-ji), *višī* (iz *vis*-ji), *dūbljī* (iz *dub*-ji), *šīrī* (iz *šir*-ji), *tānjī* (iz *tan*-ji); — **s** ispred nepčanog suglasnika prelazi u **š** (§ 9): *žēšćī* (*žest*-ok).

Pridev *těžak* glasi u komparativu *tēžī*.

Slično kao pridevi na **-ak** i **-ok** prave komparativ *dālek* i *dēbeo*: *dālī*, *dēbljī*.

II. -iji, -ija, -ije

1. Nastavak **-iji** imaju jednosložni pridevi s oštrim (˘) akcentom: *čīst* — *čīst-ijī*, *lōšijī*, *nōvijī*, *slābijī*, *spōrijī*, *stārijī*, *stīrijī*, *zdrāvijī*.

Nastavak **-iji** dobijaju i neki sa snažnim (˘) akcentom: *pūst* — *pūst-ijī*, *slānijī*, *svētijī*, *lēnijī*.

2. Tako dvosložni i višesložni pridevi: *mārljiv* — *marljiv-ijī*, *zadovoljnijī* . . .

3. Pridevi *gībak*, *krēpak*, *ljūbak* glase u komparativu *gipčijī*, *krēpčijī*, *ljūpčijī* ili *ljūpkijī*, a *krōtak* i *vltak* imaju *krōtkijī*, *vltkijī*.

III. -ši, -ša, -še

Taj nastavak imaju samo tri prideva: *lāk*, *lēp*, *mēk* — *lāk-šī*, *lēp-šī*, *mēk-šī*.

Neppravilne komparative imaju:

dōbar — *bōljī*, *zāo* — *gōrī*, *vēlik* — *vēčī*, *mālen* — *mānjī*.

Superlativ nastaje od komparativa s predmetkom **naj**:- *nājjāčī*, *nājkračī*, *nājčīstijī*, *nājmarljivijī*, *nājgipčijī*, *nājlakšī*, *nājboljī*.

Komparativ i superlativ menjaju se kao određeni pridevi.

ZAMENICE

§ 26. Deoba

- Zamenice su: 1. lične (personalne);
 2. prisvojne (posesivne);
 3. pokazne (demonstrativne);
 4. upitne (interogativne);
 5. odnosne (relativne);
 6. neodređene (indefinitne).

§ 27. Lične zamenice

Lične zamenice su: *jâ* (za prvo lice), *ti* (za drugo lice), *ôn, ôna, ôno* (za treće lice); povratno-lična zamenica je *sèbe*.

Promena:

	Jednina:		Množina:		
Nom.	<i>jâ</i>	<i>ti</i>	<i>mî</i>	<i>vî</i>	
gen.	<i>mène — me</i>	<i>tèbe — te</i>	<i>nâs — nas</i>	<i>vâs — vas</i>	
dat.	<i>mèni — mi</i>	<i>tèbi — ti</i>	<i>nâma — nam</i>	<i>vâma — vam</i>	
ak.	<i>mène — me</i>	<i>tèbe — te</i>	<i>nâs — nas</i>	<i>vâs — vas</i>	
vok.	—	<i>tî</i>	—	<i>vî</i>	
lok.	<i>mèni</i>	<i>tèbi</i>	<i>nâma</i>	<i>vâma</i>	
instr.	<i>mnôm, mnóme</i>	<i>tôbôm</i>	<i>nâma</i>	<i>vâma</i>	
Nom.	<i>ôn</i>	<i>ôna</i>	<i>ôno</i>	<i>ôni</i>	<i>ône</i> <i>ôna</i>
gen.	<i>njèga — ga</i>	<i>njê — je</i>	kao u muškom rodu	<i>njîh — ih</i>	
dat.	<i>njèmu — mu</i>	<i>njôj — joj</i>		<i>njîma — im</i>	
ak.	<i>njèga — ga, nj</i>	<i>njû — je, ju</i>		<i>njîh — ih</i>	
vok.	—	—		—	
lok.	<i>njèmu</i>	<i>njôj</i>		<i>njîma</i>	
instr.	<i>njîm, njîme</i>	<i>njôm, njóme</i>	<i>njîma</i>		

Napomene:

1. Kraći oblici u gen., dat. i ak. zovu se enklitike (§ 53). U akuzativu se pišu uvek odeljeno od predloga: *zá me, prèdâ me, zâ nj, nâ nj, prèdâ nj*.

2. Pred instr. *mnôm* stoji predlog *sa*, a ne *s*; pred instr. *tôbôm* stoji *s*: *sâ mnôm — s tôbôm*.

3. Nom. množ. za 1 i 2 lice (*mi, vi*) nema ženskoga roda: *mī smo* = slov. *mi smo* ili *me smo*.

4. Zamenica *sèbe* ima instr. *sǎbǎm* (slov. *seboj*); ostali padeži su jednaki slovenačkima.

§ 28. Prisvojne zamenice

Prisvojne zamenice su: 1. *môj, mǎja, mǎje*; *nǎš, -a, -e*; 2. *tvôj, tvǎja, tvǎje*; *vǎš, -a, -e*; 3. *njêgov, -a, -o*; *njên, -a, -o* ili *njêzin, -a, -o*; *njǎhov, -a, -o*; 4. *svôj, svǎja, svǎje*.

Promena:

		Jednina:	
Nom.	<i>môj</i>	<i>mǎja</i>	<i>mǎje</i>
gen.	<i>mǎjeg(a), mǎg(a)</i>	<i>mǎje</i>	<i>mǎjeg(a), mǎg(a)</i>
dat.	<i>mǎjem(u), mǎm(u),</i> <i>mǎme</i>	<i>mǎjǎj</i>	<i>mǎjem(u), mǎm(u),</i> <i>mǎme</i>
ak.	<i>môj — mǎjeg(a), mǎg(a)</i>	<i>mǎju</i>	<i>mǎje</i>
vok.	<i>môj</i>	<i>mǎja</i>	<i>mǎje</i>
lok.	<i>mǎjem(u), mǎm(e)</i>	<i>mǎjǎj</i>	<i>mǎjem(u), mǎm(e)</i>
instr.	<i>mǎjim</i>	<i>mǎjǎm</i>	<i>mǎjim</i>

		Množina:	
Nom.	<i>mǎji</i>	<i>mǎje</i>	<i>mǎja</i>
gen.		<i>mǎjih</i>	
dat.		<i>mǎjim(a)</i>	
ak.	<i>mǎje</i>	<i>mǎje</i>	<i>mǎja</i>
vok.	<i>mǎji</i>	<i>mǎje</i>	<i>mǎja</i>
lok.		<i>mǎjim(a)</i>	
instr.		<i>mǎjim(a)</i>	

Kao *môj* menjaju se *tvôj* i *svôj*; zatim *nǎš* i *vǎš*; te dve zamenice imaju u gen. *nǎšeg(a), vǎšeg(a)*, u dat. i lok. *nǎšem(u), vǎšem(u)*.

Zamenice *njêgov, njǎhov, njên, njêzin* menjaju se kao neodređeni pridev (*nǎv*).

Napomena: gen. *mǎga* je iz mo[j-e]ga; dat. *mǎmu* je iz mo[j-e]mu itd.

§ 29. Pokazne zamenice

Pokazne zamenice su: *ǎvaj, ǎvǎ, ǎvǎ*; *tǎj, tǎ, tǎ*; *ǎnǎj, ǎnǎ, ǎnǎ*; — *ǎvǎkǎv, tǎkǎv, ǎnǎkǎv*; *ǎvǎkǎ, tǎkǎ, ǎnǎkǎ*; *ǎvǎlik, tǎlik, ǎnǎlik*; *ǎvolikǎ, tolikǎ, ǎnǎlikǎ*.

Zamenica *òvāj* pokazuje ono što je blizu lica koje govori;

” *tāj* ” ” ” ” ” ” s kojim se govori;
 ” *ònāj* ” ” ” ” ” daleko i od lica koje govori
 i od onoga s kojim se govori.

Òvāj, tāj, ònāj, ovàkī, tàkī, onàkī, ovolikī, tolikī i *onolikī* menjaju se kao određeni (*òv-oga, òv-omu... , t-ògā, t-òmu... , òn-oga, òn-omu...*), a ostale kao neodređeni pridevi (*ovàkav, ovàkv-a... , ovòlik, ovolik-a...*).

§ 30. Upitne i odnosne zamenice

Upitne:	Odnosne:
<i>kō?</i> — kdo?	<i>kō</i> — kdor
<i>štā?</i> — kaj?	<i>štō</i> — kar
<i>kōjī, -ā, -ē?</i> — kateri, -a, -o?	<i>kōjī, -ā, -ē</i> — kateri, ki
<i>čijī, -ā, -ē?</i> — čigav, -a, -o?	<i>čijī, -ā, -ē</i> — čigar
<i>kākav, -kva, -kvo?</i> — kakšen?	<i>kākav, -kva, -kvo</i> — kakršen

Promena. Upitne i odnosne zamenice su u srpsko-hrvatskom jeziku iste, pa im je i promena ista.

1. Nom.	<i>kō</i>	<i>štā, štō</i>
gen.	<i>kōga, kōg</i>	<i>čēga, štā</i>
dat.	<i>kōmu, kōme, kōm</i>	<i>čēmu</i>
ak.	<i>kōga, kōg</i>	<i>štā, štō</i>
vok.	—	—
lok.	<i>kōme, kōm</i>	<i>čēmu, čēm</i>
instr.	<i>kīm, kīme</i>	<i>čīm, čīme</i>

2. *kōjī, -ā, -ē* i *čijī, -ā, -ē* menjaju se kao određeni pridev (*tūđī, -ā, -ē*);

3. *kākav, kākva, kākvo* menja se kao neodređeni pridev (*nōv, dōbar*).

§ 31. Neodređene zamenice

a) Imeničke:

<i>nēko</i> (nekdo)	<i>nēšto</i> (nekaj)
<i>nīko</i> (nikdo, nihče)	<i>nīšta</i> (nič)
<i>svāko</i> (vsakdo)	<i>svāšta</i> (marsikaj)
<i>īko</i> (sploh kdo)	<i>īšta</i> (sploh kaj)
<i>kōgod</i> (kdo)	<i>štōgod</i> (kaj)
<i>ko gōd</i> (kdorkoli)	<i>što gōd</i> (karkoli)

b) Pridevne:

<i>někī, -ā, -ō</i>	<i>někakav, -kva, -kvo</i>	<i>něčijī, -ā, -ē</i>
[<i>nijedan</i>]	<i>nīkakav, -kva, -kvo</i>	<i>nīčijī, -ā, -ē</i>
<i>svākī, -ā, -ō</i>	<i>svākakav, -kva, -kvo</i>	<i>svāčijī, -ā, -ē</i>

Promena: 1. *něko, nīko, svāko, īko, kōgod, ko gōd* menjaju se kao zamenica *kō*: *něko, nēkoga, nēkomu . . .*; *kōgod, kōgagod, kōmugod . . .*; *ko gōd, koga gōd, komu gōd . . .*

2. *něšto, nīšta, svāšta, īšta, štōgod, što gōd* menjaju se kao zamenica *štō (štā)*: *něšto, nēčega . . .*; *štōgod, čēgagod . . .*; *što gōd, čega gōd . . .*

3. *někī, svākī, něčijī* (slov. od nekoga), *nīčijī* (od nikogar) i *svāčijī* (od vsakogar) menjaju se kao određeni pridev (*nōvī* ili *tūdī*): *někī, nēkoga . . .*; *něčijī, nēčijega . . .*

4. *někakav* (nekakšen), *nīkakav* (nikakršen) i *svākakav* (vsakršen) menjaju se kao neodređeni pridev (*dōbar*): *někakav, nēkakva . . .*

BROJEVI

§ 32. Glavni brojevi

(0) <i>nīštica, nūla</i>	21 <i>dvádeset i jēdan, -dna, -dno</i>
1 <i>jēdan, -dna, -dno</i>	22 <i>dvádeset i dvā, -ē, -ā</i>
2 <i>dvā, -ē, -ā</i>	30 <i>trideset</i>
3 <i>trī</i>	40 <i>četrdeset</i>
4 <i>čētiri</i>	50 <i>pedeset</i>
5 <i>pēt</i>	60 <i>šezdeset</i>
6 <i>šest</i>	70 <i>sedamdeset</i>
7 <i>sēdam</i>	80 <i>osamdeset</i>
8 <i>ōsam</i>	90 <i>devedeset</i>
9 <i>dēvēt</i>	100 <i>stō, stōtina</i>
10 <i>dēsēt</i>	200 <i>dvēsta, dvē stōtine</i>
11 <i>jedānaest</i>	300 <i>trīsta, trī stōtine</i>
12 <i>dvānaest</i>	400 <i>čētiri stōtine</i>
13 <i>trīnaest</i>	500 <i>pēt stōtnā</i>
14 <i>čelīnaest</i>	600 <i>šest stōtnā</i>
15 <i>pētnaest</i>	1000 <i>hīljada, tisuća</i>
16 <i>šēsnaest</i>	2000 <i>dvē hīljade (tisuće)</i>
17 <i>sedāmnaest</i>	3000 <i>trī hīljade (tisuće)</i>
18 <i>osāmnaest</i>	4000 <i>čētiri hīljade (tisuće)</i>
19 <i>devētnaest</i>	5000 <i>pēt hīljadā (tisuća)</i>
20 <i>dvádeset</i>	1,000.000 <i>milīon</i>

§ 33. Promena brojeva

1. *Jedan*, *-dna*, *-dno* ima (osim u nom.) nastavke određenih prideva: m. r. *jedan*, *jědn-og(a)* . . . , ž. r. *jědna*, *jědn-ě*, *jědn-ěj* . . . , sr. r. *jědno*, *jědn-og(a)* . . .

	m. i sr. r.	ž. r.	m., ž. i sr. r.	m., ž. i sr. r.
2. Nom.	<i>dvâ</i>	<i>dvě</i>	<i>trī</i>	<i>čětiri</i>
gen.	<i>dvájū</i>	<i>dvějū</i>	<i>trijū</i>	<i>četirijū</i>
dat.	<i>dvěma</i>	<i>dvěma</i>	<i>trīma</i>	<i>čětirma</i>
ak.	<i>dvâ</i>	<i>dvě</i>	<i>trī</i>	<i>čětiri</i>
vok.	<i>dvâ</i>	<i>dvě</i>	<i>trī</i>	<i>čětiri</i>
lok.	<i>dvěma</i>	<i>dvěma</i>	<i>trīma</i>	<i>čětirma</i>
instr.	<i>dvěma</i>	<i>dvěma</i>	<i>trīma</i>	<i>čětirma</i>

Kao *dvâ* menjaju se *ōba*, *ōbadvâ*, a kao *dvě* menjaju se *ōbe*, *ōbadvě*.

3. Brojevi *pět*, *šěst*, *sědam* itd. ne menjaju se; imenice uz njih stoje u gen. množine: *pět*, *šěst*, *sědam* . . . *stārācā*, *kūcā*, *pīsāmā*.

4. Brojevi *stōtina*, *hīljada* (*flisuća*) menjaju se kao imenice ženskoga roda, ali stoje često u ak. mesto u drugim padežima: *Dōšao je sa stōtinōm* (*stōtinu*) *momākā*.

§ 34. Dvojina (dual)

Nom., ak., vok.	<i>dvâ lōnca</i>	<i>dvě pūške</i>	<i>dvâ písma</i>
gen.	<i>dvájū lōnācā</i>	<i>dvějū pūšākā</i>	<i>dvájū písāmā</i>
dat., lok., instr.	<i>dvěma lōncima</i>	<i>dvěma pūškama</i>	<i>dvěma písma</i>

Uz nom., ak. i vok. *dvâ* (*ōba*, *ōbadvâ*), *dvě* (*ōbe*, *ōbadvě*), *trī* i *čětiri* stoje imenice u dvojini. Imenice imaju samo jedan oblik dvojine, i to za nom., ak. i vok. (= gen. jednine: *lōnca*, *pūške*, *písma*); za ostale padeže uzimaju se oblici iz množine (*lōnācā*, *lōncima* . . .). Iza predloga brojevi i imenice se obično ne menjaju (*kōd dvâ lōnca*, *sā dvâ lōnca*).

P a m t i. Kod brojeva sastavljenih iz jedinica, desetica, stotica itd., imenica se upravlja samo prema jedinicama: *21* (*dva-deset i jedan*) *starac*; *502* (*pet stotina i dva*) *čoveka*.

§ 35. Redni brojevi

Zasebne oblike imaju redni brojevi: *přvī*, *drūgī*, *trěčī*, *čětvrťī*, *stōťī*, *hīljaditī* ili *flisućī*; svi ostali postaju od glavnih brojeva primajući nastavke *-ī*, *-ā*, *-ō*: *pět-ī*, *-ā*, *-ō*; *šěst-ī*, *-ā*, *-ō* . . . *jedānaest-ī*, *četrđesět-ī* i *osmī*, *-ā*, *-ō*.

Menjaju se kao određeni pridevi.

Pamti. Kad se pišu brojkama, iza njih ne stoji tačka, na pr. *15 marta 1931 godine*.

§ 36. Brojne imenice

Mesto brojeva 2—99 mogu se uzeti brojne imenice na *-ica*: *dvòjica (obòjica), tròjica, četvòrica, petòrica* . . . Upotrebljavaju se samo za lica muškoga roda.

Reči uz njih dolaze u gen. množine: *tròjica lovácā, nās petòrica, sa desetòricòm prijatéljā*. — Ako su brojne imenice podmet, prirok dolazi u množinu: *Obòjica idū. Nās petòrica dódosmo*.

GLAGOLI

§ 37. Neodređeni način (infinitiv)

Nastavak neodređenog načina je *-ti*: *trés-ti, pì-ti, dèli-ti, glèda-ti*. Ako odbacimo nastavak, ostaje osnova neodređenog načina (infinitivna osnova): *tres-, pi-, deli-, gleda-*.

Napomene

1. Infinitivi *plèsti, kràsti* su nastali iz *plet-ti* (ispor. *plèt-ëm*), *krad-ti* (ispor. *krád-ëm*).

2. Infinitivi kao *rèci* i *stríci* nastali su iz *rek-ti* (ispor. *rèk-ao*) i iz *strig-ti* (ispor. *strìg-ao*).

3. Kojim se glagolima u slovenačkom jeziku infinitivna osnova svršuje na *-ni*, onima se ona u srpskohrvatskom jeziku svršuje na *-nu*: *krénu-ti, dìgnu-ti* (slov. *kreni-ti, dvigni-ti*).

4. Pamti: *íci, pòci, dóci, náci* — slov. *iti, pojti, dojti, najti*.

§ 38. Sadašnje vreme (prezent)

Jedn.	1 lice	<i>trés-ëm</i>	<i>pì-jëm</i>	<i>dèl-ìm</i>	<i>glèd-ām</i>
	2 „	<i>trés-eš</i>	<i>pì-jěš</i>	<i>dèl-íš</i>	<i>glèd-aš</i>
	3 „	<i>trés-ē</i>	<i>pì-jě</i>	<i>dèl-í</i>	<i>glèd-ā</i>
Množ.	1 „	<i>trés-ëmo</i>	<i>pì-jëmo</i>	<i>dèl-imo</i>	<i>glèd-āmo</i>
	2 „	<i>trés-ëte</i>	<i>pì-jëte</i>	<i>dèl-ite</i>	<i>glèd-āte</i>
	3 „	<i>trés-ū</i>	<i>pì-jū</i>	<i>dèl-ē</i>	<i>glèd-ajū</i>

Nastavci su: *-em, -jem, -im, -am* . . ., a ostalo je osnova sadašnjeg vremena (prezentska osnova).

Napomene

1. Glagoli se menjaju u sadašnjem vremenu kao u slovenačkom jeziku. Razlika je samo u 3 licu množine.

Ako je u 1 licu jedn. nastavak $\begin{pmatrix} -em \\ -jem \\ -im \\ -am \end{pmatrix}$ u 3 licu množ. je $\begin{pmatrix} -u \\ -ju \\ -e \\ -aju \end{pmatrix}$

Isporedi slov. *tres-ejo*, *tres-o* — sh. *tres-u*

„ *pi-jejo*, *pi-jo* — „ *pi-ju*

„ *del-ijo*, *del-e* — „ *del-e*

„ *gled-ajo* — „ *gled-aju*

2. Koji glagoli imaju na kraju i infinitivne i prezentske osnove *k* ili *g* (*rek*-, *strig*-), pretvaraju u sadašnjem vremenu te suglasnike ispred *e* u *č* i *ž*: *rečëm* (iz *rek-em*), *túčëm*, *pěčëm*, *vúčëm*; *strížëm* (iz *strig-em*), *ležëm*, *žèžëm*. — U 3 licu množine ostaju *k* i *g*, jer se ispred *u* ne menjaju: *rèk-ù*, *tùkù*, *pèkù*, *vùkù*; *strìg-ù*, *lègù*, *žègù*.

3. U glagola koji imaju prezentsku osnovu na suglasnik, a nastavke *-jem*, *-ješ* . . . nastaju glasovne promene po pravilima jotovanja (§ 12): *vičëm* (iz *vik-jem*), *lážëm*, *jášëm*, *krèčëm*, *glòđëm*, *mìčëm*, *vèžëm*, *pišëm*, *kàpljëm*, *zòbljëm*, *òrëm*.

4. Zapamti: *ići* — *idëm*; *póći* (iz *po-iti*, slov. *pojti*) — *pòđëm* (iz *po-idem*, slov. *pojdem*); *dóći* — *dòđëm*; *náći* — *nàđëm*.

5. Glagol *móći* glasi u sadašnjem vremenu: *mògu*, *mòžësh*, *mòžeh*, *mòžemo*, *mòžete*, *mògù*. I glagol *htěti* ima u 1 licu jednine nastavak *-u*: *hòću* (v. § 39).

§ 39. Sadašnje vreme pomoćnih glagola *biti* i *htěti*

Potpuni oblik: Skraćeni oblik: Odrečni oblik:

1. bíti.	Jedn.:	1. <i>jěsam</i>	<i>sam</i>	<i>nísam</i>
		2. <i>jěsi</i>	<i>si</i>	<i>nísi</i>
		3. <i>jěst(e)</i>	<i>je</i>	<i>níje</i>
množ.:	1. <i>jěsmo</i>	<i>smo</i>	<i>nísmo</i>	
	2. <i>jěste</i>	<i>ste</i>	<i>níste</i>	
	3. <i>jěsu</i>	<i>su</i>	<i>nísu</i>	

2. htěti.	Jedn.:	1. <i>hòću</i>	<i>ću</i>	<i>něću</i>
		2. <i>hòčeš</i>	<i>češ</i>	<i>něčeš</i>
		3. <i>hòcě</i>	<i>će</i>	<i>něće</i>
množ.:	1. <i>hòcemo</i>	<i>ćemo</i>	<i>něcemo</i>	
	2. <i>hòćete</i>	<i>ćete</i>	<i>něćete</i>	
	3. <i>hòcě</i>	<i>će</i>	<i>něcě</i>	

Upitno: *jěsam li? dā li sam? — hòću li? dā li ću?*

§ 40. Zapovedni način (imperativ)

Nastavci za 2 lice jedn., 1 i 2 lice množ. jesu: A. *-i, -imo, -ite*; B. *-aj, -ajmo, -ajte*; C. *-j, -jmo, -jte*; Č. *-ji, -jimo, -jite*.

A. Prve nastavke primaju glagoli sa sadašnjim vremenom na *-em* i *-im*: *trés-ēm — trės-i, -imo, -ite*; *rěč-ēm — rěc-i* (iz rek-i); *strž-ēm — strž-i* (iz strig-i); *nōs-īm — nōs-i*.

B. Druge nastavke primaju glagoli sa sadašnjim vremenom na *-am*: *glěd-ām — glěd-āj, -ajmo, -ajte*.

C. Treće nastavke primaju glagoli sa sadašnjim vremenom na *-jem*, ako je pred *-jem* samoglasnik: *čũ-jēm — čũ-j, -jmo, -jte*.

Č. Četvrte nastavke primaju glagoli sa sadašnjim vremenom na *-jem*, ako je pred *-jem* suglasnik: *víčēm* (iz vik-jem) — *víči* (iz vik-ji), *víčimo, víčite*; *lāži, jáši, krěci, glōđi, piši, věži, kǎplji, zōblji, ōri* (glasovne promene po pravilima jotovanja, § 12).

Pamti: *brōjīm — brōj* (ne: broji!), *krōjīm — krōj*;
bīti — būdi, būdimo, būdite.

§ 41. Svršeno prošlo vreme (aorist)

Svršeno prošlo vreme (dovršno pretekli čas) pravi se ponajviše od svršenih glagola. Nastavci su:

A. Jedn. 1. <i>-h</i>	množ. 1. <i>-smo</i>	B. Jedn. 1. <i>-oh</i>	množ. 1. <i>-osmo</i>
2. —	2. <i>-ste</i>	2. <i>-e</i>	2. <i>-oste</i>
3. —	3. <i>-še</i>	3. <i>-e</i>	3. <i>-oše</i>

A. Prvi se nastavci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se svršuje na samoglasnik:

skōči-ti: 1. *skōči-h*, 2., 3. *skōči*, 1. *skōči-smo*, 2. *skōči-ste*, 3. *skōči-še*;
pōčē-ti: 1. *pōčē-h*, 2., 3. *pōčē*, 1. *pōčē-smo*, 2. *pōčē-ste*, 3. *pōčē-še*.

Glagol *bīti*: 1. *bī-h*, 2., 3. *bī*, 1. *bī-smo*, 2. *bī-ste*, 3. *bī-še*.

B. Drugi se nastavci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se svršuje na suglasnik:

strés-ti: 1. *strés-oh*, 2., 3. *strês-e*, 1. *strés-osmo*, 2. *strés-oste*, 3. *strés-oše*; — *rèci* (iz *rek-ti*): 1. *rèk-oh*, 2., 3. *rèč-e* (iz *rek-e*), 1. *rèk-osmo*, 2. *rèk-oste*, 3. *rèk-oše*; — *díci* (iz *dig-ti*): 1. *díg-oh*, 2., 3. *díž-e* (iz *dig-e*), 1. *díg-osmo*, 2. *díg-oste*, 3. *díg-oše*.

Zapamti: *dóci*, *póci*, *náci* — *dóđoh*, *póđoh*, *náđoh*.

§ 42. Nesvršeno prošlo vreme (imperfekt)

Nesvršeno prošlo vreme (nedovršno pretekli čas) pravi se od nesvršenih glagola. Nastavci su:

Jednina:	A. 1. -ijah	B. 1. -jah	C. 1. -ah
	2. -ijaše	2. -jaše	2. -aše
	3. -ijaše	3. -jaše	3. -aše
množina:	1. -ijasmo	1. -jasmo	1. -asmo
	2. -ijaste	2. -jaste	2. -aste
	3. -ijahu	3. -jahu	3. -ahu

A. Prvi nastavci dodaju se infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na suglasnik:

trés-ti: 1. *trés-ijáh*, 2., 3. *trés-ijaše*, 1. *trés-ijāsmo*, 2. *trés-ijaste*, 3. *trés-ijahu*; — *plès-ti* (iz *plet-ti*): *plèt-ijáh*; *pèci* (iz *pek-ti*): *pèc-ijáh* (iz *pek-ijáh*).

B. Drugi nastavci dodaju se prezentskoj osnovi ponajviše onda, ako se prezent svršuje na *-im* (glasovne izmene po pravilima jotovanja):

lèt-īm: *lècáh* (iz *let-jah*), *lèčaše* ...; *víd-īm*: *vídáh* (iz *vid-jah*), *vídaše* ...; *nős-īm*: *nōšáh* (iz *nos-jah*), *nōšaše* ...

Ti nastavci dodaju se i glagolima s infinitivnom osnovom na *-nu*: *tōnu-ti*, *gīnu-ti*: *tōn-jáh*, *gīn-jáh* ...

Glagol *bīti*: *bē-jáh*, *bē-jāše* ... ili *bēh*, *bēše*, *bēše*, *bēsmo*, *bēste*, *bēhu*.

C. Treći nastavci dodaju se infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-a*: *písa-ti*: *pīsáh* (iz *pisa-ah*); *lèža-ti*: *lèžáh* ...

§ 43. Glagolski prilozi

1. Glagolski prilog sadašnjosti (particip prezenta) pravi se od nesvršenih glagola. On postaje kada se 3 licu množine sadašnjega vremena doda nastavak *-ći*: *īdū* — *īdū-ći*; *znāju* — *znāju-ći*.

2. Glagolski prilog prošlosti (particip perfekta I) postaje od infinitivne osnove. Ako se infinitivna osnova svršuje na samoglasnik, nastavak je *-v* ili *-vši*; ako se infinitivna osnova svršuje na suglasnik, nastavak je *-av* ili *-avši*: *òpazi-ti* — *òpazi-v(ši)*; *istrés-ti* — *istrés-āv(ši)*.

§ 44. Glagolski pridevi

1. Glagolski radni pridev (particip perfekta II) postaje kada se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-o*, *-la*, *-lo* (ako se infinitivna osnova svršuje na samoglasnik) ili *-ao*, *-la*, *-lo* (ako se infinitivna osnova svršuje na suglasnik): *tráži-ti* — *tráži-o*, *tráži-la*, *tráži-lo*; *trés-ti* — *trés-ao*, *trés-la*, *trés-lo*; *rèci* (iz *rek-ti*) — *rèk-ao*, *rèk-la*, *rèk-lo*.

Pamti. a) Ako se infinitivna osnova svršuje na *t* ili *d* onda se ti suglasnici gube: *plès-ti* (iz *plet-ti*) — *plèo*, *plèla*, *plèlo* (iz *plet-l*, ispor. slov. *plet-el*); *kràs-ti* (iz *krad-ti*) — *krào*, *-la*, *-lo* (iz *krad-l*, ispor. slov. *krad-el*).

b) *íci* — *išao*; *dóci* — *dòšao*; *náci* — *nàšao*.

2. Glagolski trpni pridev (particip perfekta pasivni) imaju samo prelazni glagoli; on postaje kada se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci a) *-en*, *-ena*, *-eno*; b) *-n*, *-na*, *-no*; c) *-t*, *-ta*, *-to*.

a) Prvi se nastavci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na suglasnik ili na *-i*: *trés-ti* — *trés-en*, *-ena*, *-eno*; *plès-ti* (iz *plet-ti*) — *plèt-en*, *-èna*, *-èno*; *pèci* (iz *pek-ti*) — *pèc-en*, *-èna*, *-èno* (iz *pek-en*); *žèc-i* (iz *žeg-ti*) — *žèž-en*, *-èna*, *-èno* (iz *žeg-en*);

ròdi-ti — *ròd-en* (iz *rodi-en*, *rodj-en*); *kłti-ti* — *kłćen* (iz *kiti-en*, *kitj-en*); *ljúbi-ti* — *ljúbljen* (iz *ljubi-en*, *ljubj-en*).

Pamti: *opròsti-ti*, *křsti-ti* — *òprošten*, *křšten*; *umi-ti*, *sàkri-ti* — *umi-v-en*, *-èna*, *-èno*, *sakri-v-en*, *-èna*, *-èno*.

b) Drugi se nastavci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-a*: *kòpa-ti* — *kòpā-n*; *véza-ti* — *vèzā-n*.

c) Treći se nastavci dodaju infinitivnoj osnovi, ako se ona svršuje na *-nu*: *pritisnu-ti* — *pritisnū-t*; *dłgnu-ti* — *dłgnū-t*.

Pamti: *pròklē-t*, *òtē-t*.

§ 45. Prošlo vreme (perfekt)

Prošlo vreme pravi se od glagolskog radnog prideva i skraćenog sadašnjeg vremena glagola *bíti*:

Jedn. 1. <i>tráži-o, -la, -lo sam</i>	množ. 1. <i>tráži-li, -le, -la smo</i>
2. " " " <i>si</i>	2. " " " <i>ste</i>
3. " " " <i>je</i>	3. " " " <i>su</i>

Pamti. 1. Rečce *je* i *su* izostavljaju se često u poslovičama, u pesmama i na početku pripovedaka: *Óstareo, a páměti nè stekao. Úranila víla i děvójka. Vódili svátovi děvójku.*

2. Rečca *je* izostavlja se kod povratnih glagola: *Smějao se. Bøjao se Bōga.*

§ 46. Buduće vreme (futur)

Buduće vreme pravi se od skraćenog sadašnjeg vremena glagola *htěti* i neodređenog načina: *jā ću trážiti, ti ćeš trážiti...*

Ako oblici *ću, ćeš...* dolaze iza infinitiva, spajaju se s njim, a infinitiv odbacuje svoj nastavak *-ti*: *trážiću, trážićeš...*; *plěšću, plěšćeš...* (v. § 9 ll).

Kod glagola na *-ći* nema ni spajanja ni odbacivanja: *jā ću rěci — rěci ću.*

§ 47. Svršeno buduće vreme (futur egzaktni)

Svršeno buduće vreme imaju ponajviše nesvršeni glagoli. Ono stoji samo u zavisnim rečenicama, naročito u onima što se počinju svezama *ako, kad* i *čim*, i naznačuje radnju koja se u budućnosti ima da dogodi pre one radnje koja se spominje u glavnoj rečenici: *Áko būdēte pázili, dōbro ćete svě naučiti.*

Svršeno buduće vreme pravi se od glagolskog radnog prideva i trenutnog sadašnjeg vremena glagola *bíti*:

Jedn. 1. <i>būdēm trážio, -la, -lo</i>	množ. 1. <i>būdēmo trážili, -le, -la</i>
2. <i>būdeš</i> " " "	2. <i>būdēte</i> " " "
3. <i>būde</i> " " "	3. <i>būdū</i> " " "

Pamti. Svršeni glagoli mogu imati mesto futura egzaktnog prezent: *Čim dōdēm (būdēm dōšao) kūći, napísaću zadátask.*

§ 48. Pogodbeni način (kondicional)

Pogodbeni način pravi se od glagolskog radnog prideva i nenaglašenog aorista glagola *bīti*. U 3 licu množine nenaglašeni aorist glagola *bīti* glasi *bi*.

Jedn. 1. <i>trážio, -la, -lo bih</i>	množ. 1. <i>trážili, -le, -la bismo</i>
2. " " " <i>bi</i>	2. " " " <i>biste</i>
3. " " " <i>bi</i>	3. " " " <i>bi</i>

PRILOZI

§ 49. Najobičniji prilozi

1. Prilozi za vreme: *kādā, kād, sādā, sād, ōdmah* (takoj), *ūvek* (vedno), *jūčer* (včera), *dānas, sūtra* (jutri), *ūjutru* (zjutraj), *ūveče* (zvečer), *dānju* (po dnevi), *nōću* (po noći), *jūtrōs* (danes zjutraj), *večeras* (danes zvečer), *lēti* (poleti), *zīmi* (pozimi), *prē* (prej), *pōslē* (poslej).

2. Prilozi za mesto: *gdē* (kje, kjer), *nēgde* (nekje), *nīgde* (nikjer), *kūdā* (kod), *kāmo, ōvāmo* (semkaj), *ōnāmo* (tjakaj), *ōvde* (tukaj), *ōnde* (tamkaj), *nāpolju* (zunaj), *nāpolje* (ven), *unūtra, nāprēd, nātrāg* (nazaj), *dalēko, gōre, dōle*.

3. Prilozi za način: *ovākō, onākō* (tako), *drūkčē* (drugeče), *zāista* (zares), *vīšē* (več), *jōš(te)* (še), *nīpošto* (nikakor ne), *dōbro, jāсно, vēselo, lēpo* . . .

PREDLOZI

§ 50. Najvažniji predlozi

Predlozi s jednim padežem

1. S genitivom: *bez* (brez), *blizu, do, duž* (vzdolž), *iz, iza, između* (izmed, med), *kod* (pri), *kraj, mesto, niže* (pod), *od, oko, osim* (razen), *pored* (poleg, ob, pri), *posle* (po), *preko, protiv* (proti), *pre* (pred), *radi, uoči* (dan pred), *više* (nad), *vrh, zbog*;

2. s dativom: *k*;

3. s akuzativom: *kroz* (skozi), *mimo, niz* (navzdol po), *uz* (navzgor po);

4. s lokativom: *pri* (tik pri), *prema* (proti).

Predlozi sa dva padeža

1. S genitivom i instrumentalom: *s(a)*;
Pamti. Predlog *s* stoji pred instrumentalom kad taj padež znači neku zajednicu ili društvo (na pr. *dôšao je zajedno s brätom*; *šētā sa sèström*); ali kad instrumental znači oruđe ili sredstvo, pred njim nema predloga (*píšemo pèrom*; *glèdämo očima*).
2. s akuzativom i lokativom: *na, o* (o, ob, na), *po* (po, za);
3. s akuzativom i instrumentalom: *među* (med), *pod, pred*.

Predlozi sa tri padeža

1. S genitivom, akuzativom i lokativom: *u*;
na pr.: *ù Srbä, u njëga* (pri Srbih, pri njem); *ù kuću* (v hišo); *ù kući* (v hiši);
2. s genitivom, akuzativom i instrumentalom: *za*.

SVEZE

§ 51. Nezavisne i zavisne sveze

1. Nezavisne sveze: *i* (slov. in, tudi), *pa, ni, niti, ili* (ali), *a, ali* (toda), *nego, već* (marveč), *zato, dakle* (torej), *samo*.
2. Zavisne sveze: *ako, premda* (čeprav), *iako* (čeprav), *jer* (ker), *budući da* (ker), *tako da, da, kada* (ko, kadar), *čim* (ko), *dok* (dokler), *pošto* (ko), *kako* (kakor), *kao da* (kakor da).

REČENICE

§ 52. Prosta i složena rečenica

1. Rečenica koja stoji sama za se zove se **pròstā**.
  - a) Prosta rečenica u kojoj ima samo podmet (subjekt) i prirok (predikat) zove se čistā: *Ūčentk píšë*.
  - b) Prosta rečenica u kojoj ima osim podmeta i priroka još dodatak (atribut), predmet (objekt) i priložna oznaka (adverbial) zove se razgränatā ili rāširenā: *Väljän ūčentk píšë svòje zadätke kòd kučë*.

2. Kad se dve rečenice ili više njih slažu u jednu celinu, nastaje **slōženā rečēnica**.

a) Složene rečenice vezane nezavisnim svezama zovu se nezavisno složene: *Ūčitelj čita, i ūčenik piše*.

b) Složene rečenice vezane zavisnim svezama zovu se zavisno složene: *Ūčenik nē piše, jēr je zaboravio pēro*.

Tu razlikujemo glavnu rečenicu (*učenik ne piše*) i zavisnu (*jer je zaboravio pero*).

§ 53. Enklitike

1. Enklitike su: a) zamenice: *me, te, se, nas, vas, ga, ju, je, ih; mi, ti, si, nam, vam, mu, joj, im;*

b) glagoli: *sam, si, je, smo, ste, su; ću, ćeš, će, ćemo, ćete, će; bih, bi, bismo, biste, bi;*

c) rečca: *li*.

2. Enklitike ne mogu stajati na početku rečenice ni iza sveza *i* i *a*; izuzetak čini rečca *je* u pitanjima: *Jā sam ū škōli. Nisam mu dāo. Iāko nisam htēo, jā sam mōrao dōći. Pōzdravī ga i rēče mu. Trāžio sam ga, a nije ga bilo. — Jē li mārljivo?*

3. Kad ima u jednoj rečenici više enklitika jedna do druge, one stoje ovim redom: a) najpre glagolske enklitike (osim *je*), onda zamenice; na pr.: *Ti ćeš ga nāći. Zlātna su joj krila. (Zlātno joj je krilo).*

b) Od zamenica stoji najpre dativ i genitiv, a onda tek akuzativ; na pr.: *Žāo mi ga bējāše. Bōjt ga se. Ōn mu ga dāde. Činī mi se.*

c) Rečca *li* stoji iza prve reči ili, ako je pred tom rečca *ne*, iza druge reči u rečenici; na pr.: *Hōćeš li vōdē? Nē znāš li čitati?*

DODATAK — ŠTIVA

1. Veséље mládsti

Věselo sáda, věselo sví!
Dók smo jóš mládi, veséļa imā
Kuda gđ kđj křeně očima;
Níakva bríga jóš nas ne tārě,
Bríge su sámo za ľude stāre —
Věselo zátō, věselo sví!

Věselo sáda, věselo sví!
Sědlájmo náše kōňe dřveně,
Pášimo náše sáblje límeně,
Ů boj sví skúpa, hrábrj dečáci,
Něka se vídi da smo junáci —
Junáci mládj, věselo sví!

Věselo sáda, věselo sví!
Slđžimo kđlo, ígrájmo skúpa;
Jėdan kō vōļa náprěd něk stúpa,
Mí hemo za njm jėdnákm skđkom,
Věseljm srćem, sjájujhm okom —
Ígrájmo skúpa, věselo sví!

Věselo tákō, věselo sví!
Dók smo jóš mládi, veséļa imā
Kuda gđ kđj křeně očima;
Níakva bríga jóš nas ne tārě,
Bríge su sámo za ľude stāre —
Věselo zátō, věselo sví!

Pešar Preradovíh

2. Kđnj i bík

Dōbar kđnj třčáše i poigrāvāše nōsěci jėdnog děčka na sěbi. Víde ga bík i počně mu se potsmévatí: „Kád bih já nōsio na lédima tō déte, pōznalo bi ono kō je bík.“ — „Kákva bi tō hvála bíla nád slabím junáštvo pokázati,“ odgōvorí kđnj.

Po Dosíteju Obradovícu

3. Јелен и виноград

Бежећи од ловаца, јелен сакрије се у виноград. Кад су ловци прoшли, јелен почне чупати лишће и јести. Ловци спазе како се лоза њише, приђу, виде јелена и убију га. Сав у крви и издишући јелен рекне: „Праведно страдам! Штo сам врeћао лoзу која ме је сачувала.“

По Досишеју Обрадовићу

4. Туде пeрје

Птице кад изабраше у времена старā
 ора јунāчкoга за свoга главара,
 један дан одредe да се свe изкупe,
 подворeњем свoјим ора да приступe:
 да покāжy себе на сáбору тoмe
 с пeвāњем и пeрјем поглавару свoме.

Кадā будe врeме, свe птице долeтe,
 свoга чара, ора, отсвудā облeтe.
 Нo да видиш чавку, да би лeпшā била,
 рāзним се тудим пeрјем нāкитила.
 Долeти и стāнe усред пeвoг рeда,
 пoносī се она, свāкī у нју глeдā;
 и оrо је глeди, лeпoти се дивī,
 увīјā се чавка као дāвo живī.
 Кад се птице бoљјe у нју зāгледаше
 и нā нјoј свoја пeра пoзнadoше,
 oндā свāкā свoје пeро ишчупāла,
 пoсрāмљена чавка cрна је oстала.

Прe ил' пoслe мoрā свāкoм тākо бити,
 кo се тудим пeрјем као чавка кити.

Љубoмир П. Нeнaдoвић

5. Кyрјак и пāс

Оштрио кyрјак зyбе, кад дoђе oднекудā пāс и упита га:
 „Зар ти јoш ниси чyо да ће завлāдати oпшти мyр?“

„Чyо сам,“ oдгoвори кyрјак, „али јā у тo сyмњам.“

„Е, мoја сyмњалице!“ нāсмеја се добрoдушнī пāс. „Зар ти нe знаш да дāнас више не побeђујy зyби, већ пāмeт?“

„О, знам јā тo врло дoбрo,“ oдгoвори кyрјак, „али је мeни лākшe зyбе oштрити нo пāмeт.“

Милан Вукaсoвић

6. Kórnjača i zéc

„Hájde da se òkladimo,“ rèčë kórnjača zëcu, „kõ ée prë dõnlë?“ — „Kõ ée prë,“ rèčë joj zëc, „jësi li ti polúdela?“ — „Käko mu drägo; nõ já vëlim da se òkladimo.“

Òkladiše se; ü što, tò se ne znädë; a òkladu mètнуше kod bëlegë; kõ dõbijë, nëk je nõsi. Zëcu bi vájjalo trí čëtiri púta dõbro skòčiti kao štò skäčë kad izmičë prëd psima; ali imä vrëmena; mälo pòpasti, mälo pòspávati, a mälo òpët nasluškívati òtklë vëtar dúvā, a kórnjača nëka ìdë. A òna se úbogā úpëla, pa se žúri štò ìkad mõžë. Nõ kad zëc vídi da je žäba skòro na bëlezi, òndā tèk potëčë zá njõm, äli mu badävā: žäba dõđë prë nego òn.

„Kõ imä prävò?“ úpitā ga žäba pobírajúci òkladu, „čëmu ti tvòja brzina? Pa já tèbe dõbiti! A štò bi tèk bilo da ti vájjā nõsiti kúcu na léđima kao mëni úbogõj?“

J. Jurković

7. Bërba y Фрўшкõј Гõри

Зõра зõрй, свë поўстајало,
 Па с' ўз брдо вëсело нагнало;
 Свíрац свíрā, пўшке попуцују,
 Мóме пòју, мómци подвiкују,
 Јõште mäло, — èто винограда.
 Глëдāј сādā ўбавõга рāда:
 Бëри, nõси, чās дõле чās гõре,
 Мómци кликһу, а пëсме се òрë.
 „Жíво! Жíво!“ jëдан дрўгõг кòрй;
 Жíво с' рādй, ал' нiко с' не мòрй.
 Глëдни сāмо, пòслë ўјë свāкë,
 Глëдни, брāте, òнë nõге лāкë!
 Тā tèк штò се свíрац чўјë
 Вëћ ў колу с' поскāкујë.

Кõло, кõло, свíрац свíрā,	Пўшка пўцā: цйка, цйка!
Нõга зëмљу не дõдiра.	Па свë тākõ пўцāј, бëри,
„Сйтно, брāте, ију-ју-ју!“	Пëвāј, ìграј до вëчери.
Мómци чйли подвiкују.	А кād сунце вëће сëдā,
Кõловођа кõлом вија,	Бëсна мómчад јõш се нë дā;
Кõло лëtй, знõј прõбија.	Йдë кўни, подвiкујë,
Кõло, кõло, нāша дiка,	Пўни пўшке, попуцујë.

Бранко Радичевић

8. Čvórak

Nísam déte, nísam ďak,
 āl' sam ĩpāk vesěljāk.
 Víd'li ste me pō stō pútā,
 ali níkad zābrinūta.
 Nè znām štā su brĳe, bólje,
 jā sam ũvěk dōbrē vōljē . . .
 Rādo sam kod ljūdĳi,
 vēsēlē sam ćudi.

Nè znām pēvat bāš na nóte
 da se tōpiš od milōtē;
 ali pēvām brzo, lāko,
 sād ovākō

sād onākō:
 i kō lásta kad cvĳgūknē,
 i kō slāvūj kad prōmūknē,
 i kō kōs,
 āl' kroz nōs;
 i kō ćórba kad se sfčē,
 i kō vrāta kad zacvčē,
 i kō tōčak kad zaškřipĳi,
 i kō lōnac kad prekĳipĳi.

Vragōlān sam od glāvē do pétē
 tā da mi se sĳti nasmějēte!

Īmām dāra
 za pudāra,
 āl' me ljūdi nēcē;
 tū sam lōšē srēcē.
 Nāđū kākva štarca lénja
 štō se tūdā gĳgā, gĳnĳā,
 al' zāgrabĳi dēo;
 jā bih grōžde sāmo jēo,
 prodāvat ga nè bih htēo,
 tākō mi poštĳnja!

Skōro ćete bĳrbu brāti,
 bi l' i mēne htēli zvāti?
 Ĕvo, rĳč bih svōju zādō
 da bih dōšō vřlo rādo
 da pōkāžēm svē štō znām.
 Zōvnite me, dēte, dĳtel!
 Jĳr āko me nè zovněte,
 — dōći ću i sām!

Jovan Jovanović Zmaj

9. Jĳsĳn y cĳly

Прóђоше лĳпĳ дāни. Настўпила је пōзнā jĳsĳn c vĳlikĳm kĳšama. Vřeme gāдно. Mřzi ćōveka и ĳz kuhĳe da ĳziћĳe. A и kākō da ga не mřzi? *Vlāga đzgō — vlāga đzdō. Zĳmľa се расплĳнула đд сĳlnĳ vōdĳe, па пĳшти под нōгама. Pō neбу се vitлају сĳlnĳ đblāci. A сĳтна kĳша сād ũдарĳ — сād прĳстанĳ. ũгледāш пōнекипўт крајĳчак плāvōg nĳба. Срце ти заигра од рāдosti, рĳкнĳш: „Хвāла Bōgy!“ Tĳк одједārĳd, — đblāk га прĳкријĳe и однĳсĳ ти свў nāду и рāдōst. Dđћĳe vĳčĳe, — đnō се ĳзведřĳi. Tĳк сāмо пōд зāпад видĳш kđĳĳi đblāčak, а и мўњу гдĳe сĳvнĳe. Mĳслиш да he сўтра бити лĳпо vřeme. Kad се ũјутру трĳgnĳш ĳзā сна, đnō плўсак! Да Bōg сāчуvā!

Коме ĳđд није нўждĳe, — nè идĳe у тākĳe дāне нĳкуд đд kuhĳe, па ни ĳз kuhĳe не ĳзлāзĳi. Svākĳĳi ти tō заузмĳe svđĳe mĳsto okō vатрĳe. Glĳdā vĳсĳelij plāmĳn на đĳňĳшту и gāдно vřeme nāпōľу.

Јанко Веселиновић

10. Grád

Bílo je vědro i tího jěsěnjě po pódne kád me ótac pövede nã vrh zvoníka.

Cěli je grád lěžao pòd nama; mógao sam ga promátrati kão da ga nã dlanu nösím. U ónomě mnòštvu crvènih kròvòvã nicali su pòsvuda mnògí dímnjáci. Okò crkvě béleo se širok tfg, po kòjěmu su vrveli ljúdi, cfní i malèni kao mrávi. Kao úsprávne, dùge réke tèkle su s tfga nã sve čètiri strãne široke ùlice. Óne su se gránale između kúcã ù mnogě ùličice i pròlaze. Činilo mi se da glědãm s visòka golěmu pãukovu mrěžu u kòjój se úhvatile vělíke pãlače i malène kúćice.

Nã pět se ili nã šěst městã zelèneli vělí i mãnji pèrivòji s jězercem ili čěsmòm u srědini. Úz nekě široke ùlice nízali se rédovi lépih drvétã, ínače nije nigde bílo vídeti ni vrtíca isprěd kúcã.

Po glávniim je ùlicama išlo gòre i dòle mnòštvo ljúdi. Hòdili su záposlèni úz kuće, jěr su srědinòm júрила trãmvãjská kòla, kòčije i automobíli, pa ljúdi na kònjima i kotùračama.

Dalěko, svě óko grãda, stfšili su visòki dímnjáci mnògíh tvòrnícã i rigali úvís cfn dím. U lúci je bílo láďã i pãrobròdã. Někí su úlazili, a drùgí òdlazili. Nã kraju sam grãda vídeo železnicķú stãnicu. Železnicķã su kòla úlazila nálik nã dugu, cfnu zmiju.

Slúšao sam víku i žãgor ljúdi, dřndãnje kòlã i zvždúk stròjěvã. Pricínjalo mi se da čújěm sa zvoníka šúm dalěka mòra.

Súnce zãďě, i přví mrák pãdně pòlako nã grád. Štò sam tãďã vídeo, nécu lãko zabòraviti. Činilo mi se da su bfze plãmene strěle polètele po žícama grãdskih ùlicã i užěgle dùgě rédove světíljkã. Zã tili čãs sínu grád ù sjaju jákě bélě světlosti.

Jěsěnjě su večeri hlãdne, a čúvãr dádě nam znãk da váljã síci. Pòžúrím se s ócem niz duge stěpenice, pa se spústím s njíme u ónãj vělíkí mrávinjãk ljúdsķí.

Vladimir Nazor

11. Mãrķova snãga

Вино пїјє Крãлевїћу Мãрко
У Руднїку граду бїјелòме,
На чардãку нã бїјелòј кúли
Руднїчкòга кнєза Рãдомїра.
Кãд се хлãдна понãпише вїна,
Вєлї Мãрķу кнєже Рãдомїре:

„Побратиме, Краљевићу Мάρко,
 Хоћеш ићи у Рудник планину,
 А на извор рекѣ Јасенице?
 Ту ти има један камѣн вељи,
 Нико њѣга дигнути не може,
 А камоли са рамена бацит;
 Тебе хвалѣ да си добар јунак,
 Хајд окушај, можеш ли га дигнут!“
 Вељи њѣму Краљевићу Мάρко:
 „Хоћу ићи, мио побратиме.“
 Па одоше у Рудник планину.

Кад су били реци на извору,
 Ал' ту вељи камѣн крај извора;
 Глѣда камѣн Краљевићу Мάρко,
 Глѣда камѣн, пак се насмејао,
 Па га узѣ у бијелѣ руке;
 Колико га силно притиснуо,
 На камѣну прсти упанули,
 Па га баци низ Рудник планину.
 А кад виде кнеже Радомире
 Шта учини од камѣна Мάρко,
 Тад је кнеже Мάρку говорио:
 „Бѣ аферим, побратиме Мάρко!
 Истина је што говорѣ људи
 Да над Марком не има јунака.“
 Па одоше рудничкоме граду,
 Опѣт пију румѣнику вино
 На чардаку од бијелѣ кулѣ.

Још казују и причају људи:
 Гдѣ је Мάρко ногѣм закрѣчио,
 Ту је под њим стѣна упанула,
 Пак се видѣ Маркова стопала;
 А гдѣ коплѣм у стѣну удрио,
 Од аршина рупа останула.

Народна ѡсма

Објашњења. Рудник: највиша планина у Шумадији и варошица на њој; бијеломе, бијелој, бијеле: место беломе, белој, беле, поради стиха.

12. Mārков sòkò

Sòkò lèti prekò Будвѣ града,
 Жүтѣ му се нòге до кòлена,
 Златнѣ му се крїла до рãмена,
 А на глави златнã пѣрјаница.

Питале га Бүдљанке дѣвòјке:

„О такò ти, нãш сїви сòколе!

Кò је тѣби нòге пожүтио?

Кò ли ти је крїла позлãтио?

Кò ли ти је пѣрјаницу дãо?

Крїл'ма лèти, кљүном прогòвãрã:

„О такò ми, бүдљанскѣ дѣвòјке!

Слүжио сам дòбра господãра,

Господãра Крãлєвиãа Мãрка,

Ў Мãрка су двїје сѣстре млãде,

Једна ми је нòге пожүтила,

Дрүгã ми је крїла позлãтила,

Мãрко ми је пѣрјаницу дãо.“

Народна њесма

Објашњења. Будва: градић у Далмацији, јужно од Котора;
 Будљанка: жена или девојка из Будве; златне му се: сјају му се
 као злато; о тако ти: о тако ти Бога!; двїје: две.

13. Mārko Králjević i Ljütica Bògdān

Pòranile trī sřpskē vòjvode

Od Kòsova ùz kršnò primòrje:

Jedno bjěše od Prilipa Mārko,

Drügò bjěše Rělja od Pazãra,

Trěće bjěše Mìloš od Pòcěrja;

Ўdariše pokraj vinogrãda,

Vinogrãda Ljüticē Bògdãna.

Ѐgrã kònja Rělja od Pazãra,

Nãgonī ga preko vinogrãda,

Pa òn lòmī gròzna vinogrãda.

Vèli njemu od Prilipa Mārko:

„Pròđ' se, Rělja, gròzna vinogrãda!

Da tí znáděš čij' su vinogrãdi,

Dalèko bi kònja obgònio:
 Vinogrād je Ljùticē Bogdána.
 Já sam jèdnōm ovùdā pròšao
 I lòmio grōzna vinogrāda;
 Pripazī me Ljùtica Bōgdāne
 Na kòbili tǎnkōj bedèviiji;
 Já nè smjedoh ščèkati Bogdána,
 Već pòbjegoh ùz kršnō primōrje;
 Põtjerā me Ljùtica Bōgdāne
 Na njègovōj tǎnkōj bedèviiji;
 Da mi nè bi Šárca od mejdána,
 Dòista me ùhvatiti šćáše;
 Věc mi Šárac stāde òdmicati,
 A kòbila pōčē òstajati.
 Kad tō vīdje Ljùtica Bōgdāne,
 Ōn potéze téšku tòpuzinu,
 Pùštā zā mnōm ùz kršnō primōrje,
 Dòhvatī me po svīlenu pásu,
 Pòbratime, sápom od tòpuza!
 Stjērā mène zā uši Šarínu;
 Jédva mu se u sèdlo povrátih,
 I utèkoh ùz kršnō primōrje.
 Īmā òtad sèdam gōdinicā,
 Već ovùdā nijèsam pròšao.“

Īstom òni u bèsjedi bjèhu,
 Dok se prāmèn zapòdjedē támě
 Vinogrādu ùz rāvnō primōrje.
 Pògledaše trí srpskē vōjvode,
 Al' èto ti Ljùticē Bogdána
 I sa njíme dvánaest vōjvōdā!

Kād tō vīdje Králjeviću Márko,
 Ōn bèsjedi Rělji i Mílošu:
 „Čüjète li, dō dvā pòbratima!
 Èto nāma Ljùticē Bogdána,
 Svā trí émo izgùbiti glāve,
 Věc hòdite da mi pòbjegněmo!“
 Al' gòvorī Míloš od Pòcërja:
 „Pòbratime, Králjeviću Márko!

Danas mīslē i gōvorē ljūdi
 Da trī bōljā ne imā junāka
 Ōd nās òvē trī sīpskē vōjvode;
 Bōljē nam je svā trī pōginuti,
 Nēg' srāmotno dānas pōbjegnuti.“

Kād tō zāču Krāljeviću Mārko,
 Ōn im òndā drūgū progōvārā:
 „Čūjēte li, dō dvā pōbratima!
 A vī hōd'te da ih dījelīmo:
 Il' vōlite na sāma Bogdána,
 Il' njēgovih dvānaest vōjvōdā?“
 Vēlī njēmu i Mīloš i Rēlja:
 „Mī vōlimo na sāma Bogdána.“
 Tō je Mārko jēdva dōčekao.

Ū tō dōba i Bōgdān dōpade.
 Tīrže Mārko tēškū tōpuzinu
 Pak pōtjerā dvānaest vōjvōdā;
 Dōk s' okrēnu nēkoliko pūtā,
 Svīh dvānaest od kōnjā rāstavi
 I bījelē savēza im rūke,
 Pōtjerā ih oko vinogrāda.
 Al' ēto ti Ljūtīcē Bogdána
 Gdjē ōn gōnī Rēlju i Mīloša;
 Obōjici savēzao rūke.

Kād tō vīdje Krāljeviću Mārko,
 Prēpade se kāko nīkad nīje,
 Pak stā glēdat kūd ēe pōbjegnuti.
 Alī njēmu ōdmāh nā ūm pāde
 Gdjē su s' jēdan drūgōm zāvjerīli:
 Gdjē se jēdan u nēvolji nāđe,
 Da mu drūgī u pomōci būdē;
 Pak potēže dizgene Šarīnu,
 Sāmur-kālpak na čēlo namāče,
 Te sāstavi sāmur i ōbrve,
 A potēže sāblju ōkovānu,
 Na Bogdána pōgledā pōprēko.
 Stāde Bōgdān ūkraj vinogrāda;
 Kad sāgledā cīnē ōči Mārku

I kàkav je na òcima Mârko,
 Pod Bogdánom nõge obùmrëše.
 Glëdã Mârko Ljùticu Bogdána,
 Bògdãn glëdã Králjevića Mârka,
 A nè smijë jëdan nã drugõga.
 Dòckan rëçë Ljùtica Bògdãne:
 „Hòdi, Mârko, da se pòmìrimo:
 Pùsti mèni dvánaest vòjvõdã
 Da ti pùstim Rëlju i Mìloša.“

Tò je Mârko jëdva dòčekao,
 Pùsti njëmu dvánaest vòjvõdã,
 Bògdãn pùsti Rëlju i Mìloša.
 Skìde Mârko mjëšinu sa Šárca,
 Pak sjëdoše pìti rùjnõ víno,
 Mëzetë ga gròznim vinogrãdom.

A kãdã se vína nãkitiše,
 Ûstadoše trí vòjvode srpskë,
 Dòbrijeh se kónjã dòhvatiše.
 Rëçe Mârko Ljùtici Bogdãnu:
 „Zbògom òstãj, Ljùtica Bògdãne!
 Da s' ù zdrãvlju òpët sãstanëmo
 I crvëna vína nãpijëmo!“

Vëli njëmu Ljùtica Bògdãne:
 „Zbògom pòšõ, Králjeviću Mârko!
 Vëç te mòje òçi nè vidjele!
 Kãko si me dãnas prëpanuo,
 Nìkadã te poželjeti nèçu.“

Òde Mârko ùz kršnõ primõrje,
 Òsta Bògdãn ùkraj vinogrãda.

Narodna pesma

Objašnjenja. Kosovo uz kršno primorje: dolina kod Knina u Dalmaciji; od Prilipa Marko: Kraljević Marko vladao je u Prilepu; Pazar: Novi Pazar; Pocerje: kraj oko planine Cera; grozna vinograda: m. grozdan (pun grožđa) vinograd; šćaše: 3 l. jedn. imperf. od hteti; da mi ne bi Šarca, doista me uhvatiti šćaše: slov. da nisem imel Šarca, bi me bil gotovo ujel; već ovuda nijesam prošao: više ovuda nisam prošao; pramen tame: p. prašine; do dva pobratima: m. dva pobratima (do radi stiha, inače bez značenja); popreko, obumreše: m. poprijeko, obumriješe (ekavski oblici u ijekavskoj pesmi, zbog stiha); mezete za groznim vinogradom: uz vino jedu grožđe.

14. Мърко Краљевић и бег Костадин

Коне јашу до два побратима,
 Бег Костадин и Краљевић Мърко.
 Бег Костадин беседио Мърку:
 „Побратиме, Краљевићу Мърко,
 Да ти мени о јесени дођеш,
 О јесени о Дмитрову данку,
 А о моме крсноме имену,
 Па да видиш части и поштења,
 А и лепа, браће, дочекања,
 И господскe ђаконије редом.“

Ал' беседи Краљевићу Мърко:
 „Не хвали се, беже, с дочекањем!
 Кад ја тражих брата Андријаша,
 Ја се дeсих у двору твојему
 О јесени о Дмитрову данку,
 А о твоме крсноме имену:
 Видео сам твоје дочекање,
 И видех ти до три нечовештва.“

Ал' беседи беже Костадине:
 „Побратиме, Краљевићу Мърко,
 Та каква ми нечовештва кажеш?“
 Вели њему Краљевићу Мърко:
 „Прво ти је, браће, нечовештво:
 Дођоше ти до две сиротице
 Да ј' нахраниш хлѣба бијелога
 И напојиш вина црвенога;
 А ти велиш двема сиротама:
 „Ид'т' одатле, један људски гаде!
 Не гад'те ми пред господом вина!“
 А мени је жао, беже, било,
 Жао било двеју сиротица,
 Па ја узех до две сиротице,
 Одведох их доле на чаршију,
 Нахраних их хлѣба бијелога
 И напојих вина црвенога,
 Па покрѣих на њих чисти скерлет,
 Чисти скерлет и зелену свиљу,

Па их онда послах двору твоме;
 А ја, беже, гледи́м из прикрајка
 Како ћеш их онда дочекати;
 А ти љзе једно сирочади,
 Љзе њега на лијеву рѹку,
 Дрѹгѹ љзе на десницу рѹку,
 Однесе их у дворе за стѹле:
 — „Јед’те, пијте, гѹсподскѹ сѹнови!“

Дрѹгѹ ти је, беже, нечѹвештво:
 Штѹ су били старѹ господари,
 Па су своју хазну изгѹбили,
 И на њима старѹ скѹрлет бѹше,
 Онѹ мѹћеш ѹ доњу трѹезу;
 А која су новѹ господари,
 И отскѹра хазну замѹтнули,
 И на њима новѹ скѹрлет бѹше,
 Онѹ мѹћеш ѹ горњу трѹезу,
 Пред њих носѹш ви́но и ракију
 И гѹсподску ѹакѹнију рѹдом.

Трѹћѹ ти је, беже, нечѹвештво:
 Ти имадѹш и оца и мајку,
 — Ни једнога у аста́лу нѹма
 Да ти пијѹ прѹву ча́шу ви́на!“

Народна ѹесма

Објашњења. До два побратима, до две сиротице: до стоји ради стиха, иначе је без значења; Дмитров данак: Митров дан (8 нов.); част и поштење: поштовање; да ј’ нахраниш: да их нахраниш; бијелога, лијеву: ијекавски облици у екавској песми због стиха; хазну приметнути: стећи благо (*pridobiti si bogastvo*).

15. BŹiĉnā rādŹst

NastŹpio je prāznik BŹiĉa i rādŹsti. I mlādŹ i starŹ, i malŹ i velĉkŹ rādŹvalo se tŹmĉ svĉtlŹm dānu, a jādñā GrŹjiĉina udŹvica Ĺvana strĉpela je od njĉga. Nājde štŹ trĉbā hlĉba: hlĉba je i pŹkŹjnik Źstavio, ali trĉbā mřsa. Źna, sirŹtica, tŹgā ne imađāše. Prĉže da zārādĹ. I rādila je, ali Źpĉt ne mŹže tolikŹ speĉāliti da peĉĉnicu kŹpĹ . . .

I dŹđe prāznik, i Źna zākla jĉdnog ĉurāna. Dĉĉica se igrala okŹ vatrĉ gdĉ se ĉurān pĉkao, i rādŹvala sŹtrašñĉm prāznĉku, sŹtrašñĉm Źmršāju.

Ūveče je Ľvana prôstřla svùdā slāmu po kučerku. Dêčica su pijūkala i rādovāla se: nĭsu od rādosti mōgla ni večerati, něgo je pĭtājū: „Jě l', nāno?“

— „Ōj, hrāno?“

— „A kād će Bógin dān?“

— „Sūtra, hrāno.“

— „Jě l', kad spāvāmo?“ pĭtāše mālĭša.

— „Jěste, dĭko!“

— „Sějo, hājde da spāvāmo, něka prě dôdē Bógin dān!“

I dêčica polégaše i pòspaše. Ľvana izĭde ū kuću, te spò-taknū ūgārke i mětnū jòš jědno dřvo ū pěc. Nāmestĭ bādñjāk kākò će pregòreti, pa se vrātĭ u sòbĭcu, pòkrĭ dĕcu, te lěže i òna . . .

*

Pétli oglāšāvāhu zòru kād se stārĭ pópa Stòjan dĭže iz svòjě pòsteljě . . . Ōn se po običāju překrstĭ, pa se dĭže i pòčě obláčĭti. Zātĭm izĭde i pròbùdĭ mòmka.

I mòmče ūstade, ūzě vèdricu i òde na bñnār da se ūmĭjě i da donēsě svěžě vòdē. Pópa přéde několĭko pútā prekò sobě. Sřce mu je lāgāno lúpalo u grūdima. Ōn sām ūživāše òd nekě skrivēnē rādostĭ.

Stānko dònese vòdē i pòlĭ mu. Kād se ūbrisā i òčešljā, rěce Stānku: „Ūzmi, sĭnko, ònāj džāk i ònō prāse ònde, pa ponēsĭ zā mñom!“

— „A kùdā ćemo, pòpo?“

— „Ponēsĭ tĭ sāmò zā mñom!“

Stānko ūprtĭ i jědno i drügō.

Pópa náđe svòj štāp, òtvorĭ vrāta i izĭde nāpolje. Sněg je vėjao. Bĭo je preko člānākā. Ali stārĭ pópa koráčāše kao mlādĭc. Ōn òsecāše svě vĕcū i vĕcū rādòst u dúšĭ svòjòj. Slúga koráčāše zā njĭm, i vĕc se bĭo oznòjĭo, jěr ònō štò je nòsĭo nè beše bāš tākò lāko . . .

Přèd kućòm Grŭjĭcĭnòm pópa zāstade i zākucā na vrātĭma. Nĭko se ne òdazvā. Ōn zākucā i pò trećĭ pūt i víknu: „Ěj, domācĭne!“

— „Ōj!“ òdazvā se Ľvana.

— „Ľmā li vas žĭvĭh?“

— „Ľmā,“ rěce òna i skòčĭ.

Izĭde ū kuću sa žĭškom. Pòglĕd joj pāde nā njĕnu „pečēnicu“ — cŭrána. Ōna se sĕtĭ da je dānas Bòžĭc, sĕtĭ se da je

danas tō pōlažajnik i rēče: „Sād! . . . Sād!“ I ōde tumārati po čošku dōk iz jēdnoga kōšića izvadi prēgršt kukūruza.

„Dāj ōvāmo!“ rēče pōpa Stānku. I ūzē pečenicu sa njēgova rāmena, pa je zāturi sēbi nā rame. Vráta kúcnā otvōriše se.

„Hristos se rōdi!“ rēče pōpa pūn blāženstva.

Ívana ga pōsū kukūruzom i ōdgovori: „Vāistinu se rōdi!“

Pōpa prēkorāči prāg i ūđe sa pečenicōm na rāmenu ū kuću. Svěmu prē nádala se Ívana něgo tōmē. Sūze joj grūhnuše nā oči. Ōna príde ōnoj světōj rūci kōjā tākō pūno blagōsiljā, pa pōsrte sirōta, māl' te nije pāla.

„Žíva bíla, kčēri!“ rēče pōpa, a i njěmu sūze vřcajū, pa se líjū niz bēlū svētiteľskū brādu.

Ōn príde ōgnjištu, razgfnu vātru, ūzē pregōrelī bādñjāk, krēsnu jedārēd. Cērov žār pršnū, i hiljadama vārnícā polēteše ūvis.

— „Gōspode mīlostivī, dāj ovolikō zdrāvlja u ōvomē dōmu!“

Pa ōpuči krēsati i govōriti: „A ovolikō srēčē i zadovoljstva! . . . A ovolikō míra i ljúbavi! . . . A ovolikō berićeta i nāpretka!“

Ū taj pār zvūk zvōna sa vīsokōg tórñja prōlomī vāzdūh, jéknu silōvito, i odjéknu u pōpinim grūdima. Ōn se māši kēsē, izvadi dūkat, pa ga pōložī na ōgnjište i prēkrsti se.

Ívana mu stāde ljúbiti rúke. Děca se izbúdiše, i jēdno po jēdno izlažāše iz sōbicē i stādoše igrati oko pečenicē.

— „Hvála ti, pōpo! Tī mēni rādōst, Bōg tēbi zdrāvlje!“

— „Nije mēni! Nēmōj mēni rēci hvála, něgo Bōgu kōjī mi tō ū glāvu ūli, a jā sam tīm nāpravio rādōst i vāma i sēbi.“

Pōpa izāde nāpolje. Zā njim se čūla vēsēlā vīka dčējā i ūsklik pūn mōlitvē: „Bōg ti zdrāvlje dāo!“

A vāzdūh bēše pūn zvūka, kōjī pōpi dōlažāše kao blāgoslōv Bōžjī . . .

Janko M. Veselinović

Objašnjenja. Hajde što treba hleba: slov. naj bo, kar je kruha treba; preže: 3 l. jedn. aorista od pregnuti, pregnem (odločiti se, lotiti se); hrano: zlatica moja; kad će Bogin dan: slov. kdaj bo božiček; diko: draga moja; posrte: 3 l. jedn. aorista od posrnuti (omahniti); mal' te nije pala: slov. toliko da ni padla; hiljadama varnica poleteše: slov. na tisoče isker je zletelo; opuči kresati i govōriti: slov. pretrgano (v presledkih) je kresal in govōril; u taj par: slov. v tem trenutku.

16. Zima

Ni brigē nas štō snēg vėjē,
tōplā pēč nas dōbro grējē.
Jēst, tākō je tōplo svīma
gdē za ògrev dřvā imā.

Al' kō nēmā zlō se pāti,
pa mī ćemo njīma dāti!
Za pātnike vājā da se pōstarāmo,
Bōg je nāma dāo da mī drūgōm dāmo.

Jovan Jovanović Zmaj

Objašnjenja. Ni brige nas: slov. nič nam ni mar; zlo se pati: slov. hudo trpi.

17. Bōžićnī dāni

Štā se sjājē u sēlu malēnu?
Ili svētīlī na prōzore sūnce?
Ili' ćobani pōžār prižegnuli?
Ili' dēvōjke boščāluka vėzū?

Nē sjajē se na prōzore sūnce,
Ni ćobani pōžār prižegnuli,
Ni dēvōjke boščāluka vėzū,

Vėc se sjājū trī bōžićnā dāna
Štō su dōšli sēlo pohōditi.
Přvī dānak dōneo veselje
I nārodu nōvu đeisiiju;
Drūgī dānak dōneo dārove,
Svūdā hōdā i svūdā dārivā;
Trėćī dānak zdrāvlje donōsio,
Da je sēlo zdrāvo i vėselo.

Narodna pesma

18. Křsnō ĩme

Свāкї Сřбин ĩмā по један дāн у гōдини кōга он слāви,
и тō се зōвє кřснō ĩме, свєтї, свєтō и блāгдāн.

Домāнин се стāрā и приправљā цєлє гōдинє кāкo ĩе и
чїм ĩе прōславити кřснō ĩме.

Кад бЃдє ѱочи кřснōг ĩмена прєд нōћ, ондā зāћє један
їз кућє, òбично млāћї, по сєлу те зōвнє нā крснō ĩме свє
сєлāке кōјї онō крснō ĩме нє славє. Тāј прєд свакōм кућом
скїнє кāпу и òбично овāкō пōчнє: „Бōжјā кућa и вāшa!
Пōздравио је òтац (или брāt) да дōћєте дōвечє нā чашу
рāкијє, да се разгōворїмо и да мāло нōћи пōткратїмо; штō
бЃдє свєтї Нїкола (или кōјї бЃдє) дōнео, нєћемо сакрити;
дōћите, нємōјте да нє дōћєте!“ Кад бЃдє ѱвечє, ондā нєкōм
òтидє домāнин, нєкōм пōшљє сїна, нєкōм нāјамнїка (жєне
ѱвечє слāбо їду) или дрўгōга кōга їз кућє.

Кад званице дõлазѣ свечарима у кућу, õбично овакõ гõворѣ: „Добар вечѣ и чѣстито ти свѣтõ! Слãвио га мнõго лѣта и гõдяна у здрављу и у весѣљу!“ Гдѣкоји понѣсу и јãбуку или, по вãрошима, лймун, те дãду домãнину кад му назõву добар вечѣ. А пријатељи из других сѣла дõђу и нѣзвãни, па ту сви вѣчерају, пїју, разговãрају се и пѣвају дõ некõ дõба нõни. Пõтом селяци õтиду свãки свõјõј кӯћи. Домãнин кãжѣ свãкõме на пõходу: „Дõђите и сӯтра на чашу рãкијѣ!“ И такõ их свãки дãn пõзивã од вѣчерѣ на дõручак, а од дõручка на рӯчак. А пријатељи вѣћ õнде и õстану.

Сӯтрадãn дõђу рãно на дõручак, па мãло дõцније на рӯчак. Прѣ рӯчка или на рӯчак трѣба да [дõђѣ и пõп да прѣкãди и да очита кõљиво. Кад вѣћ бõдѣ око пõла рӯчка, õнда запãлѣ вõштану свѣћу, донѣсу тãмјана и вїна, те устану у славу: пõмолѣ се Бõгу, јѣду кõљиво, õбрѣдѣ се вїном напїјајући „зã слãвѣ небескѣ кõја мõжѣ да нам пõмõжѣ“, и лõмѣ (домãнин с пõпом или с кїм другїм кад нѣмã пõпа) крси кõлач, кõји мõра бити од пшенична брãшна ўкисело ўмѣшен и нãшãран поскурњакõм. Јѣдну четвртину õд тога колãча дãду пõпу, јѣдну домãници, а двѣ õни јѣду, и пѣвају, двã и двã, у славу:

Кõ пїјѣ вїно зã слãвѣ Бõжјѣ,
 Пõмоз' му, Бõже и слãво Бõжја!
 А штã је лѣпшѣ õд слãвѣ Бõжјѣ
 И од вѣчерѣ с правдõм стечѣне?

Пõтом сѣдну õпѣт, и пїјући и јѣдући разговãрају се и пѣвају дõ мрака. Домãнин нѣ сѣда зã стõ, нѣго стõји голõглав, и служь гõстима вїно и рãкију. Такõ слãвѣ трї дãна, сãмо штõ не устају вишѣ у славу. Други се дãn крсног имена зõвѣ пõјутãрјѣ, а трѣћи устãвци. Пријатељи õдлазѣ чãк четвртї дãn.

И нãјгорї сирõмах трѣба да прõславї свõје крсно име, мãкар прõдао кãкво живїнче или другõ штõ из кућѣ, те кӯпио рãкијѣ, ãко свõје нѣмã, и õстãлõ штõ му вãљã.

Пõнãјвишѣ слãвѣ Никõлдãn, Јõвãндãn, Ђурђевдãn, Æранђеловдãn итд., и тõ се нѣ мѣња, нѣго õстајѣ од колена на колено. Зãтõ се смãтрају као рõђаци сви кõји слãвѣ јѣднога свѣца.

Вук Сш. Караџић

Објашњѣња. Слабо: ретко; прочитати: prečitati molitev, blagosloviti; кõљиво: kuhana pšenica; поскурњак: lesorez, s katerim vti-snejo pri pravoslavnih v hostijo črke *ΙΣ·ΧΡ·ΝΙΚΑ* (Jezus Kristus zmagovavec).

19. Rastko

Kõ ùdarā tākõ pözno u dubini nõcnõg mīra
Na kãpiji zãtvorenõj svetõgorskõg mãnastīra?

„Věc je prõšlo tãvnõ věcě, i nēmã se pónoc hvätã,
Sėdi õci, kãluđeri, otvõr'te mi těškã vrãta!

Svetlosti mi dũša hõcě, a õdmora slãbě nõge,

Klõnulo je mõje tělo, ùmõrne su mõje nõge,

Al' je krěpka võlja mõja, štõ me nõcas k vãma võdi,

Da põsvětīm život rõdu, õtadzbinī i slobõdi.

Prězreo sam cãrskě dvõre, cãrskũ krũnu i põrfiru,

I sãd ěvo svetlõst trãžīm u skrõmnõme mãnastīru.

Otvõr'te mi, cãsnī õci, mãnastīrskã těškã vrãta,

I prĩmite cãrskõg sīna kõ nãjmlãđeg svõga brãta . . .“

Zãskripãše těškã vrãta, a nãd njīma sõva pŕ'nu,

I s krěštãnjem rãzvi krĩla i sklõnī se ù nõc cŕnũ.

A na prãgu hrãma svetõg, gđe se Bõžjě ĩme slãvi,

Sa bũktinjõm ùpãljenõm nãstõjnik se õtac jãvi.

Õn bũktīnju gõre dīžě iznad glãvě svõjě svetě

I ùgledã, ěũděci se, bezãzleno bõso dēte.

Visõko mu blėdõ ěelo, põmŕšene gũstě vlãsi,

Ali ěelo ùzvišeno božãnstvena mũdrõst krãsi.

Zã rũku ga stãrac ùzě, põljubī mu ěelo blėdõ

I krõz suze prõšaputã: „Prĩmãmo te, mĩlõ ěėdo!“

Vėkovi su prohũjali od ěũdesně õně nõci,

Vėkovi su prohũjali, i mnõgī ěe jõšte prõci,

Al' tõ dēte jõšte žĩvi, jěr njėgova žĩvi slãva,

Jěr tõ dēte běše Rastko, sīn Nemanjin, svetī Sãva.

Vojislav Ilić

20. Svetī Sãva i brãha kõjã se dēlě

Србе Кõсовце nãĥě jėdně gõdině strãšna nẽvoļa. Zãĥě nẽkã bolěština meĥu nĩхова vėlikã stãda, te im õvce stãnu nãglo maňkãvati. Svĩ se põchnũ mõliti svetõm Sãvi da im põmogně u nẽvoļi i da im sãchuvã stãda. Svetī Sãva prĩmĩ nĩхову ĩскрену mõlītvу, obũĉě se u kãлуĥerskõ odėlo i krėně se sa svõjĩm õcem, svetĩm Симєнуом, meĥu Кõсовце.

Їдући tãkõ prõĥу поред двã рõĥенã brãta, kõjã су бãш тãдã дėлила имãње штõ им је од õца õстало. Svetī Sãva

прође поред њих и не каже им ништа. Тò паднè у очи свèтом Симèону, па упита свèтог Саву: „Зашто, сѣнко, ништа не ка́за онòј двојци поред којих ма́ло прè прођосмо кад ништа рђаво не чињаху?“ Свèти Сáva одгòвори òцу: „Ти, òче, рече да òни ништа рђаво не чињаху; а зàр не виде да дèлè имање којè им је од òца òстало, а тìме зàмећу између сèбе свàху, мржњу, зàвист, пàкòст, те не тàко брзо осирòмашити и никад вишè нећè живети у братској слòзи, мìру и лубави? Ёто, зàтò их не пòздравио кад поред њих прођох.“

Народна приповешка

21. О народнòм језику

Ах слаткè мòј мàтèрњи глàсе, штò су ми те вишè нèзналице и придошлице прèзирале, тò си ми вèhma срцу òмилео. У вишим круговима занèмàрен, нашао си срèћом уточиште у нèдрима прòстòга нàрода нашега, који те је као чèдо јединче нèговао, пак си ми тàко лèп да је сàмо Бòг лèпши који те је ствòрио, сàмо нàрод крàсниј који те је изумео и сачувао. Милè језиче мòј, да ништа дрòго у теби писано није дò наших нàродних пèсама и пòсловица, заслужио би да те сви сѣнови и кнèри лубè као òчи у глави, заслужио би да се у тебе свè знàности и сàв јàвни живот òдèва као штò се на сунчанèм зрàкама рана зòра румèни и бèли дàн òтсèва.

Бискуп Јосип Јурај Штросмајер

22. Бискуп Јòсип Јурај Штросмајер

Педèсèт и шèст гòдина био је бискупом у Ђàкову најумниј Хрвàт свòга дòба и највèћи нàродни дòбротвор Јòсип Јурај Штросмајер. Он је знаò да ће се нàрод наш мòћи јачè брàнити од нèпријатèља и бòљè нàпредовати, ако будè јачи у свòм знàњу. Зàтò је у Зàгребу вèликим новчанèм прилозима òсновао Југослàвèнску акадèмију и зà њу дàо градити крàсну пàлачу. У тòј пàлачи смèштена је бòгата и крàсна збирка (галèрија) слика штò их је бискуп Штросмајер пòкуповао путујући по свèту. Највиша шко́ла у Зàгребу, свеучилиште, òснована је нèговим нàстојањем и дàровима. У Ђàкову подигао је величанствену цркву. Многè је писце помàгао, а потпомàгао је и многè нàучне и дòбротворне зàводе.

Његово име nije slavno samo u našoj domovini nego je čuvano i po čitavom svetu.

Najviše je nastojao o tom da se ujedinje Srbi, Hrvati i Slovenci i da se svi Slovenci što više zbliže i da zajedнички rade za svoj napredak. U tome radu bio je odlučan i neustrašiv.

23. Otadžbino, majko mila

Otadžbino, majko mila,
Slavna zemljo, slavna bila!
Kad mi slatkô ime tvoje
U ustima lebdet stanê,
Razigrâ se srce moje,
Živim žarom nag' o planê
Te sve pita: pod nebesi
Ima l' lepše no ti jesi?

Pa ko da te divnu takô
Ne zavoli dušom jako?
Nosim mlado srce, grudi,
Vruca krvca žilom vrije:
Ali tvoje srce bude,
Za te samo nek mi bije
Do zadnjega izdisaja,
Zemljo naša, sliko raja!

Tugomir Alaupović

Objašnjenja. Pod nebesi: pod nebesima; vrije: vri.

24. Bôže prâvdê

Bôže prâvdê, Ti što spâse
Od prôpasti dôsad nás,
Čuj i ôtsad naše glâse
I ôtsad nam bude spâs!
Môćnôm rúkôm vodi, bráni
Budúćnosti naše brôd!
Bôže, spâsi, Bôže, hrâni
Našeg kralja i naš rôd!

Slôži našu braću drâgû
Nâ svak dičan, slâvan râd!
Slôga biće porâz vrâgu,
A najjači svîma grâd.
Nêk nâ našoj blistâ grâni
Brâtskê slôgê zlâtan plôd!
Bôže, spâsi, Bôže, hrâni
Našeg kralja i naš rôd!

Nêk nâ naše vedrô čelo
Tvôg nè padnê gnêva grôm!
Blagoslôvi naše sêlo,
Pôlje, njivu, grâd i dôm!
Kad nastûpê borbê dâni,
K pôbedi nam vodi hôd!
Bôže, spâsi, Bôže, hrâni
Našeg kralja i naš rôd!

Iz mrâçnôga sinu grôba
Nâšê krûnê nôvi sjâj,
Nâstalo je nôvo dôba,
Nôvu srêću, Bôže, dâj!
Kraljevinu našu brâni,
Petvékovnê borbê plôd!
Aleksândra, Bôže, hrâni,
Môli Ti se sâv naš rôd!

Jovan Đorđević

25. Лїјепā нāша дōмовина

Лїјепā нāша дōмовино,	Тѣци, Сāво, Дрāво, тѣци,
Ќј јуначкā зѣмљо мїла,	Нїт' тї, Дўнав, сїлу губї,
Старѣ слāвѣ дјѣдовино,	Кўд ли шўмїш, свїјету рѣци
Дā би вāзда срѣтна бїла!	Да свōј нāрод Хрвāт љуби:
Мїла кāно си нам слāвна,	Дōк му њїве сўнце грїјѣ,
Мїла си нам тї јѣдїна!	Дōк му хрāше бўра вїјѣ,
Мїла кўдā си нам рāвна,	Дōк му мртва грōбак крїјѣ,
Мїла кўдā си планїна.	Дōк му жїво срце бїјѣ.

Анїун Михановић

26. Ćirilskō pїsmo

Їма ђд тога дѡба више од илїадѣ годїна кāко су двā брāта из Солўна, Ćirilo i Metѡдїје, превѣли Svѣtѡ pїsmo на јѣзик слѡvenskї, kѡјї се данас зѡвѣ staroslѡvenskї јѣзик. ђд грѣkїh слѡvā Ćirilo је сāstavio āzbuku, nāzvānu glagolїcѡm, а pѡslѣ Ćirilicu, pѡ svѡј прїlici, sv. Klimѣnt. Prema tѡmѣ krїvo се Ćirilica tākѡ зѡвѣ као да ју је слѡжїо sv. Ćirilo. — Lātїnskā је āzbuka (latinica) sāstavljena ђд слѡvā stārih Lātїnā ili Rїmlїanā.

Srbi i Hrvāti slўжѣ се i Ćirilїcѡm i latinїcѡm, а Slovenci, Ćesi, Slovāci, Poljāci i Lўzїckї Srbi slўжѣ се sāmo latinїcѡm, Rїsi i Bўgari sāmo Ćirilїcѡm.

27. Nārodнѣ pѡslѡvice

Бѡг. Бѣз Бога нїшта. — Кѡ Бѡгу слўжи, њма дѡбра господāра. — Брāт брāту, дрўг дрўгу, а Бѡг не свїма.

Чѡвек. Злāто се ў ватри кўшā, а чѡвек у нѣсрећи. — Вѡ се вѣжѣ за рѡгове, а чѡвек за јѣзик. — Данас чѡвек, сўтра црна зѣмља.

Рāд. Рāдиши Бѡг пѡмажѣ. — Кѡ нїшта не чїнї, злѡ чїнї. — У рāтара црне рўке, а бѣла пѡгача.

Дѡм и дѡмовина. Тѣшко свўдā свѡму без свѡјѣга. — Свўда је пѡћи, ал' је кўћи дѡћи. — Кѡ не држи брāта за брāта, тāј не тўђина за господāра.

Здрāвље. Бѣз здравла нѣмā бѡгатства. — Дѡк је чѡвек здрāв, и вѡда му је слāтка. — Више је људї пѡмрло ђд јѣла и од пїна, него ђд глади и ђд жѣћи.

28. Kō mǎnjē īštē, vīšē mu se dāje

Bila trī brāta, pa na bēlōme svētu nīšta vīšē nīsu imali do jēdnu krūšku, te bi tū krūšku rēdom čūvali: jēdan bi ōstao kōd kruškē, a drūgā dvōjica išla bi na nādnicu.

Jēdnōm Bōg pošaljē āndela da vīdī kākō ōvā brāca živē, pa āko zlō živē da im dā bōljū hrānu. Kad āndeo Bōžji sīdē nā zemlju, prētvorī se u prōsjāka, pa dōšāvši k ōnomē štō čūvā krūšku, zāmoli ga da mu dā jēdnu krūšku. Ōn ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ēvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“ Āndeo mu zāhvālī i ōtidē. — Kad sūtradān ōstanē drūgī brāt da čūvā krūšku, dōdē ōpēt āndeo, pa ga zāmoli da mu dā jēdnu krūšku. I ōn mu ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ēvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“ Āndeo i njēmu zāhvālī i ōtidē. — Kad būdē rēd na trēcēga brāta da čūvā krūšku, ōpēt dōdē āndeo i zāmoli i njēga da mu dā jēdnu krūšku. I ōn mu ūzberē od svōjih krūšākā, pa mu dā i rēčē: „Ēvo ti od mōjih krūšākā; od brātinskih ne mōgu ti dāti.“

Kad būdē četvrtī dān, āndeo se načini káluđer, pa dōdē rāno ūjutru i zatēčē ih svū trōjicu kōd kuēē, pa im rēčē: „Hājdete zā mnōm da vam dām bōljū hrānu!“ Ōni pōdū zā njim bēz rēči. Kad dōdū na jēdan vėlikī pōtok, vōda tēčē, svē hūji. Ōndā zāpītā āndeo nājstārijēga brāta: „Štā bi tī da ti je?“ A ōn odgōvorī: „Da je svē vīno od ōvē vōdē, pa da je mōje.“ Āndeo prēkrstī štāpom, a tō mēsto vōdē potēčē vīno: tū se būrād ōpravljajū, tū se vīno sīpā, ljūdi rādē, sēlo čītavo. Ōndā ga āndeo ōnde ōstavī i rēčē mu: „Ēto ti štō si žēleo, sād žīvi!“ Pa ūzmē ōnū dvōjicu i pōdē s njīma dālje.

Kad dōdū na jēdno pōlje, a tū gōlūb prekrīlio pōlje. Ōndā zāpītā āndeo srēdnjēga brāta: „Štā bi tī sād žēleo?“ A ōn mu odgōvorī: „Da su tō svē ōvce, pa da su mōje.“ Bōžji āndeo prēkrstī pōlje štāpom, a tō svē mēsto golubōvā ōvce: tū su stānovi, jēdne žēne stōku mūzū, jēdne mlēko razlīvajū, jēdne skōrūp skīdajū, jēdne sīr sīrē, jēdne māslo tōpē; tū se načini i kōzara, jēdni sēkū, jēdni mērē, jēdni nōvce prīmajū, ljūdi rādē, sēlo čītavo. Ōndā mu rēčē āndeo: „Ēto ti štō si žēleo!“

Pa ūzmē nājmlādēga brāta i pōdē s njim prēko polja, pa ga zāpītā: „A štā bi tī htēo?“ Ōn mu odgōvorī: „Jā nē bih

ništa drügō, věc da mi Bōg dā žēnu ōd prāvē křvi hriščānskē.“ Ōndā mu āńdeo rěčē: „Ō, tō je tēško dōbiti! U svěmu světu sāmo tří imajū. Dvě su žēne, a jědna je dēvōjka, i njū prōsē dvōji prōsioci.“

Īdući tākō zādugo, dōđū u jėdan grād gdě je bīo cār i u njěga kći ōd prāvē křvi hriščānskē. Kāko dōđū ū grād, ōdmāh ōtidū k cāru da prōsē u njěga dēvōjku. Kad ōni tāmō, a dvā cāra dōšla da je prōsē, i mētnuli jābuke nā stō. Ōndā i ōni svōju jābukū mētnū pored ōnih. Kād ih cār sāgledā, rěčē svīma kojī su se ōnde dēsili: „Štā čemo sād? Ōnō su cārevi, a ōvō su kao prōsjāci premā njima!“ Ōndā cē āńdeo rěci: „Znāte li štā? Ovākō da ūrėdimo: nēka ūzmē dēvōjka tří lōze, pa nēka pōsādī ū bāšti namēnjujūci kōjū kōme hōčē, pa na čijōj lōzi sūtra būdē grōžđe, za ōnogā nēkā pōđē dēvōjka.“ Ōni svī nā tō pristanū. Dēvōjka pōsādī tří lōze ū bāšti i svākōme nāmēni po jėdnu.

Kad ūjutru, a tō na lōzi ōnogā sirōmaha grōžđe. Ōndā cār nēmādnē kūd, nēgo dā kćēr ōnomē brātu nājmlāđemu, pa ōdmāh ū crkvu, te se vėnčajū. Pōšto se vėnčajū, āńdeo ih odvėdē ū šumu, pa ih ōstavī ōnde, i ōni stānū žīveti ū šumi za gōdinu dānā.

A kād se nāvřši gōdina, rěčē Bōg ōpět āńdelu: „Īdi, vīdi kāko ōnē sīrote žīvē. Āko tēško žīvē, pōdāj im bōljū hrānu!“ Kad āńdeo sīdē nā zemlju, ōpět se prėtvorī u prōsjāka, pa ōtidē k ōnomē štō mu pōtok tēčē vīnom i zāmoli u njěga čāšu vīna, a ōn ga ōdbijē gōvorėci: „Da jā dājēm svākōme pō čāšu vīna, nē bi tōgā bīlo.“ Kad tō čūjē āńdeo, prėkrstī štākōm, a pōtok potēčē vōdōm kāo i prē, pa ōndā rěčē ōnomē brātu: „Nije tō za tēbe: idi tī pōd krušku, pa čūvāj krūšku!“

Pōtom ōtidē āńdeo ōdāndē, i pōđē k ōnomē drügōm štō su mu ōvce pōlje prekrīlile, i zāmoli ga da mu ūdėli krīšku sīra, a ōn ga ōdbijē gōvorėci: „Da jā dėlim svākōme pō krīšku sīra, nē bi tōgā bīlo.“ Kad tō čūjē āńdeo, prėkrstī štākōm, a tō od ovācā přhnū gōlubovi, pa ōndā rěčē ōnomē brātu: „Nije tō za tēbe; idi tī pōd krušku, pa čūvāj krūšku!“

Nājposlē ōtidē āńdeo i nājmlāđemu da vīdi kāko ōn žīvī. Kad tāmō, a ōn sa svōjōm žěnōm ū šumi žīvī sirōmaškī u jėdnōj kōlibi. Āńdeo zāmoli da ga prīmē da přenoći, a ōni ga sā svīm sřcem prīmē i stānū se mōliti da im ōprostī štō ga nē

mogu dočekati kako bi želeli. „Mi smo“, velē, „sirōmasi ljudi.“
 Ānđeo im odgovori: „Ništa zātō; jā sam zādovōljan ōnim štō imā.“

Ōni ōndā štā će da rādē? Žīta nīsu imali da mēsē prāvī hlēb, nēgo su tūkli kōru od kojekākva dŕvēcā i ōd togā hlēb mēsili. Tākav hlēb ūmēsī žēna i sād zā gosta, i mētnē ga pod crēpnju da se pečē, pak stānū razgovārati gōsta. Kad pōslē ōni ōgledajū jē li im tāj hlēb pečēn, a tō pod crēpnjōm prāvī hlēb, nārāstao, nīšta ti lēpšē, i dīgao crēpnju nād sobōm. Kād ōni tō vidē, dīgnū rūke Bōgu: „Hvāla ti, Bōže, te mōžēmo gōsta ugōstiti!“ Pōšto iznēsū hlēbac prēd gosta, donēsū tīkvu s vōdōm, pa kād stānū pīti, a tō ū tīkvi vīno. Ōndā ānđeo prēkrstī štākōm kōlibu, i na ōnomē mēstu stvōrē se cārskī dvōri, i ū njima svēga dōsta.

Tādā ih blagōslovī ānđeo i ōstavī ōnde, te su srēčno žīveli dō svōga vēcā.

Narodna pripovetka

Objašnjenja. Bi... čuvali: slov. so varovali; nema dne: 3 lice jedn. aor. od glagola nemati; potok teče vinom: slov. potok vina teče; kad tamo: slov. in glejl; do svoga veka: slov. svoje žive dni; do smrti.

29. Жѣтва

Жито је дōзрело, зѣлѣн се ū злато промѣтнула, и жѣтва пōчѣла.

Ū рану зōру пōдигле се двѣ чѣте пѣвајући из сѣла ū поље. Њива им је дō њивѣ. Жѣтеоци су наоружани као да ће у крвāvи бōј; па јōш сāме жѣне под ђружјем, свāкој на рāмену ђштар срп. У лицу им рāдђст и задовђлство.

Кад ū поље, чāса нѣ часѣ, вѣћ се лāћају рāда дђк је зā хлāда. Звйзга стђји лāганих српђва, и испрѣд њих пāдā нā земљу пūно клāсје као глāве дūшманскѣ ђд сабљѣ и рўкѣ јуначкѣ. Свѣ уједāнпут српом замāхнуле као да је од јѣдне рўкѣ; а тђ се видī кђја је вреднија од кђјѣ. Јѣдна жўри дрўгу.

Сўнце јђш ни изāшло није, али свѣ тѣшки знђј пђпануо. Није шāла сāгнут рāдити без прѣстāнка!

Тākђ су се наджњѣвале жѣтелице дђк сўнце отскђчило није. Ōно је жѣстоко, āли су ђне јђш жѣшћѣ.

Око дѣвѣтога сāхата дђнѣле јѣло рѣдаре. На јѣдној ѡ другој ѡиви пђседао се ū хлāд под ђнā сāмотнā дѣбла. Глāд бāјѣ, а јѣла нѣстajѣ. Жѣћ се гāси. Здѣле чистѣ, чўтуре празнѣ.

Друштво снагом опасано. Никоме срце ништа не иштѣ. Па зашто да се дангуби?

Кад било прѣд вечѣр, редови се истерали, пѣље пѣжњело, снапови су пѣвѣзани, јанџи се испѣкли и вечѣра дѣнѣла. За вечерѣм свѣ се рѣзиграло; свѣ се весѣли трѣду ђд Бога дѣбро плѣхену. Шѣла и пѣсма. А кад се ѣмор јѣви, жѣтеоци запевали:

Домѣхине, господине, пуштај нас дѣма!

Далѣко су нѣши двѣри преко лугѣва.

У кѣга је старѣ мѣјка: застарѣхе се.

У кѣга је мѣшко чѣдо: ѣплакахе се.

У кѣга је млѣдѣ вѣјно: покѣрахе га.

Јанко Јурковић

Објашњења. Часа не часе: *prav niĉ se ne obotavljajo*; отскочило сунце: *sonce se je dvignilo*; глад баје, а јела нестѣје: *lakota take ĉudeŹe dela, da jelo kar izginja*; редови се истерали: *redġ (vrste) so poŹete, poŹeli so do zadnje redġ*.

30. Три птѣице

Три птѣице гѣру прелѣтеше,	Кѣја нѣси клѣсак од пѣеницѣ
Свѣкѣ нѣси у клјуну знѣмѣње:	Ќнѣ пѣдѣ на Пѣetrovo пѣље,
	Кѣја нѣси винову лѣзѣцу
Прѣва нѣси клѣсак од пѣеницѣ,	Ќнѣ пѣдѣ на кѣштѣлскѣ пѣље,
Другѣ нѣси винову лѣзѣцу,	Кѣја нѣси здравље и весѣље
Трѣѣ нѣси здравље и весѣље.	Ќнѣ пѣдѣ на сву Дѣлмѣѣѣју.

Narodna pesma

31. Мѣба

Кѣд Срба је ђбичѣј да ѣду лѣти ѣ некѣ свѣце, кад не смеју сѣби рѣдѣти, гѣздама на мѣбу, тј. без плѣтѣ, сѣмо за јело и за пиће. Нѣјвишѣ ѣду на мѣбу те жѣњу; рѣтко кѣсѣ, кѣпају кукѣрузе, кѣпѣ сѣно или шљѣве.

На мѣбу нѣјвишѣ ѣду млѣди мѣмци, дѣвојке и млѣде, и свѣко се обѣчѣ и нѣкѣти кѣо на Васкрсѣње или на Цвѣти кад ѣдѣ цркѣви или мѣнастѣру, па цѣли дѣн жѣњући пѣвају, чѣпају се, шѣлѣ се и весѣлѣ, а пѣслѣ вѣчѣрѣ ѣграју и пѣвају дѣ некѣ дѣба нѣни.

На некѣм мѣстима (као у Срѣму) кад дѡжању њѣву па пођу кѣћи на вѣчеру, онда дѣвѡјке начинѣ од марама барјаке, па онако са барјацима ѣду пѣвајући као какви свѣтови или војници; кад дођу прѣд кућу, онда побѡду барјаке у земљу.

Мѡба се обично кѣпи на мрску, и домаћин трѣба да је частѣ као кад слѣви крсно ѣме; зѣто свѣгда и зѡву гѣзде на мѡбу, јѣр сирѡмаси нѣмају чѣм да частѣ. На мѡбу дођу и пријатељи из другѣх сѣла, и свѣки доведѣ сѣ собѡм по нѣколико мѡмчади, дѣвојака и младѣ.

Вук Сѣ. Караџић

32. Zéčeva ženidba

Kād se ženī mladōženja zēče,
Kūma kūmī zelenōg kūrjāka,
Stārōg svāta rūtavōg mēdveda,
A dēvera žūtōga jāzāvca,
A ūzimā lisicu dēvōjku.
Kūpī svāte, īdē po dēvōjku.

Kād su bili nāsred polja rāvna,
Ali sēdī čōban kod ovācā
I kod njēga trōje mṙkih pāsā.
Dotṙčaše blīzu do svātōvā,
Mīlōm kūmu būndu podēraše,
Stārōm svātu zelenū dōlamu,
A dēveru gāce podēraše.

Kad tō vīde mladōženja zēče,
Ōn se vīnu prēko polja rāvna
Kāno zvézda prekō vedra nēba,
Pa ōn bēžī ū među zelenū,
Dīžē nōge gōre vīše sēbe:

„Hvála vāma, mōje nōge bṙzē,
Kōjē ste me ōd zla izbavile!
I mōj mi se bābājko ženio,
Ali nije svātove kūpio
Nīt' je išō pōljem po dēvōjku,
Vēč ženio s' ū međi zelenōj!“

Narodna pesma

33. Хéro осуђен на смрт

Служио Херо у цара, па се погодили за плáту, али тáкò: áко би йкад йкаквѣ прѣварѣ учинио цáру, да нѣма ничим другим платити нò свòјом глáвом.

Једнòм га остáлѣ слуге óптужѣ цáру гòворѣни да му је у бáшти лупешки смòкве пòјео. Цáр призòвѣ Хѣра и рѣчѣ му: „Хѣј, Херо, вѣро па нѣверо! Ти мѣни учини прѣвару и зáслужи смрт кòјòј си сáм крив; áли за òнò дòклѣ си ме вѣрно служио дáјем ти цáрску мйлòст и рѣч да йзберѣш кòјòм ћеш смрти умрѣти.“

„А хòћеш ли, чѣстити цáре, бйти òд рѣчи?“ упита га Херо.

„Хòћу, вáлa!“

Òндá Херо: „Е, чѣстити цáре, пòшто је тáкò, јá бих нáјволео да умрѣм од стáрости као штò ми је пòкòјни òтац умро.“ — Цáр се насмѣјѣ и òпростй му живот.

Народна приповејка

Објашњење. Вера па невера: ÷lovek dvomljive zvestobe.

34. Nasrádin-hòdža i njègova kráva

Nasrádin-hòdža imao јèдну kráву kòјá nije niçemu váljala. Јèднòм му рѣчѣ жèна да одвèдѣ kráву на пázár и да је прòдá. Кáд је hòдža довèдѣ на пázár, пòчнѣ víkати штò му гр̀ло дáјѣ: „Òвá kráva ne váljá ništa, nè моžѣ ни јèдног tèleta да òthránì. Млéка дáјѣ пòсве мáло.“ Тáкò је Nasrádin-hòdža кудìо свòју kráву штò је вèшѣ мògao. Òн је тò свѣ ìstinu kazívao, јèр је зnáо да је лáж hárám.

Кáд је свѣт çуò штá Nasrádin-hòdža víчѣ, níко ни да пòгледá kráву. Òтò се Nasrádin-hòdži прикúчи јèдан njègov kòмšija и приšapнѣ му ù uho: „Штò тáкò víчѣш нá kravу, тá níси побудáлио, зnáш да не váljá свòг мáла кудити, јèр га òндá нѣчеш níkad прòдати. Нèго дáј тì мèни тú kráву, па да вèдиш кáко се прòдáјѣ, а тì се гдѣ сáкрìј и не излази да не познáдú да је tvòја kráva.“

Nasrádin-hòdža dádѣ му kráву и сáкрìјѣ се. Njègov kòмšija stánѣ vòдити kráву и víkати: „Èво dòбрѣ krávѣ; káд је млéко нáјskупljѣ, дáјѣ на пòмуžaj пò пѣт óкá млéка.“ Òн је тáкò hváлио, а ùтò се свѣт пòчѣò kùпити òкò kravѣ и пítати: „Пòшто је?“

Tád òднеклѣ ìzbìјѣ Nasrádin-hòdža па пòvíчѣ: „Pa káд је òна тáкò dòбра, нѣçу је ни prodávati!“ Òзмѣ kráву од kòмšijѣ и одвèдѣ је kúчи.

Narodna pripovetka

35. Ѐмѧм кѳну

Ѐмѧм кѳну од йвова прѳна,
 Ѐмбар — тѳкву пѳну кукѳруза,
 И пѳъаву од стѳтину лѳта,
 Изгѳрела на стѳтину мѳста,
 Да с' ѳкрпѳ, јѳш би нѳва бѳла;
 У пѳдруму трѳ ѧкова вѳна:
 У јѳдноме сѧмо пѧучина,
 У дрѳгѳме сѧмо киселина,
 У трѳћѳму нѳгде нѳшта нѳмѧ.

Народна ѳесма

36. Кѳза, кѳпус и вѳк

Нѳкакав ѳѳвек кѳпио на пазѧру јѳднога вѳка, јѳдну кѳзу и кѳпуса. Вѳка је за ѳзѳцу вѳдио у јѳднѳј рѳци, ѳ другѳј кѳзу, а кѳпус ѳпртѳо на лѳда. Нѳ кад је дѳшао на јѳдну рѳку, трѳбало му је пренѳсити свѳ јѳдно по јѳдно, а нѳкако двѳје зајѳдно.

Пѳта се, кѧко је ѳн свѳ тѳ прѳнео, а да не ѳставѳ кѳзу с вѳком, ни кѳпус с кѳзѳм.

Народна загонѳтка

37. Загѳнѳтка

Ѓд малѳг сам прѳста тѧњѳ,   срѳце црнѳ, кѧмено.
 ѳд дѧн дѳ дѧн бѳвѧм мањѳ.   Јѧ сам ѳнѳ ѳѧку
 Тѳло ми је дрѳвено,   штѳ је плѳг тежѧку.

Јован Јовановић Змај

38. Нѧроднѳ пѳталице

Пѳтало цѳгѧнче мајку: „Кѳјѳ је нѧјдужѳ дѧн у гѳдини?“
 — „Ѓнај кад нѳмѧ брѧшна ѳ кућѳ.“

Пѳтали псѧ: „Зѧшто мнѳго лѧјѳш?“ — „Дрѳгѳга занѧта нѳ знѧм.“

Пѳтао Млѳчић Бокѳља: „Кѧко се нѧшки зѳвѳ смрѳт?“ —
 „Мѳ је нѳкад не зѳвѳмо, али ѳна и нѳзвѧна ѳмѳ дѳћѳ.“

Пѳтали вѳка: „Бѳјѳш ли се пѧса?“ — „Не бѳјѳм се, ѧли ми нѳје мѳло да на мѳне лѧју.“

Пѳтали лѳњѳвца: „Зѧшто се тѧко прѳтѳжѳш и зѳвѧш?“ —
 „Умѳрила ме лѳнѳст.“

39. Národně zagònětke

1. Jā sam mlād, tānan, lēp; kad pūtujēm, imām rēp. Što gōd ĭdēm dālĵē, mōg rēpa svē mājĵē; izgubim ga pūtujūci pa bēz rēpa dōdēm kūci. 2. Dolēteše pŕice bēz pērja, pādoše nā drvo bēz lišća; dolēte mōmĉe bez ūstā, te pōjedē pŕice bēz pērja.	3. ĭmadoh dvā brāta. Dok bējāhu slēpi, vrlo mi lēpi; a ĉim pōgledajū, ne vāljajū. 4. Bēlo ĉēbe sāv svēt pŕekrī, a svōju sēstru ne mōže. 5. Kūcica u gōrici na jēdnōj nōžici.

— **Odgonetke.** 1. Konac. — 2. Sneg i sunce. — 3. Opanci. — 4. Sneg i voda. — 5. Gljiva.

40. Národně zagònětke i pítaliце

1. Gdě je lāĵa nājsigūrniĵa? — 2. Zāšto lōvac zēca trāĵĭ? — 3. Kō vāzdān pūtujě, a ĭz kuĥē se nē mĭĉē? — 4. Kōĵa vōda pōĵe pŕekrīla, a nē mōĵē mrāva da ūdāvĭ? — 5. Štā kāpu na glāvi drĵĭ?

Odgonetke. 1. Na suhu. — 2. Jer ne zna gde je. — 3. Puj. — 4. Posa. — 5. Konci.

REČNIK

A

ákòv, -ova — vedro
alà! — ah! oh!
àlàt, aláta — orodje
àli — toda
àma — toda
àmbār, -a — žitnica
àrštīn, aršīna — laket (mera blizu $\frac{3}{4}$ m)
àstāl, astála (= *stò, stòla*) — miza
àzbuka — abeceda

B

bàbājko, -a — oče
bàbo, -a — oče, očka
bàcati, -ām — metati
bàciti, bācīm — vreči, zagnati
badāvā — zastonj
badāvādžija — zastonjkar, brezdelnik
bādñjak, -a — klada (ki jo na sveti večer postavijo v ogenj)
bājati, -ēm — čarati
bāka — stara mati, babica
bār — vsaj
bāra — mlaka
bārjak, -a — zastava
bāšta — vrt
bātina — palica
bāvļenje — bivanje
bè afèrim! — prav imenitno! bravo!
bedèvija — kobila (arabske pasme)
bèg, -a — turški častni naslov
bèkstvo — beg, pobeg
bèlega — znamenje, cilj
bërba — trgatav
beričet — letina; sreča, blagoslov

bèsediti, -īm — govoriti
bezàzlen — nedolžen, pobožen
bèzvučan, -čna, -čno — nezvoneč
bírati, bīrām — izbirati
bīvati, bīvām — biti, postajati
blāg àkcenat — kratek potegnjjen naglas
blagoslīljati, blagòslījām — blagoslavljati
blīstati, -ām — svetiti se, lesketati se
bògac, bókca — ubožec, berač
Bòkelj, Bokélja — prebivalec iz Boke Kotorske
bolēština — kuga, kužna bolezen
bólja — bolečina
boščàluk, -a — obleka (za darilo)
brāle, -a — bratec
brāšno — moka
brātinskī — bratovski
brāva — ključavnica
brāvār, -a — ključavničar
brīga — skrb
brijāč, brijāča — brivec
bròj, bròja — število, števnik
bròjiti, -īm — šteti
bròjka — številka
budāla — neumnež, neumnica
budalāština — neumnost
budūci da — ker
būka — hrum
būktinja — bakla
būkvica — abeceda
būnār, bunāra — vodnjak, studenec
būnda — kožuh
būrād, -i — sodi
būre, -eta — sod
buzdòvān, buzdovāna — kij

C

cígla = *ðpeka*
cípela — *čevelj*
crépnja — *črepinja* (prstena, skle-
 di podobna posoda, pod ka-
 tero se peče pogača)
črtati, -ām — *risati*
crven, crvèna, -o — *rdeč*
crvèneti, -īm — *rdeti*
Cvèti, Cvèti, ž. r. množ. — *cvetna*
nedelja
corgúknuti, cvrgúknēm — *začiv-*
kati
cvrkútati, cvrkúcēm — *čivkati*

Č

čād, -i — *saje*
čāk — *celo*
čārapa — *nogavica*
čārdāk, -a — *balkon, opazoval-*
nica; dvor, grad
čāršija — *trg*
čas, -a — *hip, ura*
čas . . . čas — *zdaj . . . zdaj*
časovnik, -a — *ura*
čast, -i — *čast; pogostitev, poje-*
dina
čāstan, -sna, -sno — *časten, čestit*
čāvka — *kavka*
čēdo — *dete, otrok*
čēkaonica — *čakalnica*
čēkić, -a — *kladivo*
čeljāde, -eta — *domača (ženska)*
čēpati, čēpām se — *stopati drug*
drugemu na nogo
čēsma — *vodnjak*
čēstitōst, -osti — *poštenost*
čēšalj, -šlja — *glavnik*
čijt — *čigav, čigar*
čīm — *ko*
čīniti, -īm — *delati; čīnī se* —
zdi se
čīnōvnik, -a — *uradnik*
čītav — *ves, cel*
čīzma — *škorenj*
čīzmār, čīzmāra — *čevljār*
čīzmārskī — *čevljārski*

čōban = *čōbanin*
čōbānce, -eta — *pastirček*
čōbanica — *pastirica*
čōbanin, -a — *pastir*
čōha — *(domače) sukno, raševina*
čōpōr, -ora — *čreda*
čōrba — *juha*
čūpati, -ām — *skubiti, puliti*
čūven, čuvèna, -èno — *znan, slo-*
več
čvōrak, -rka — *škorec*

Č

čāca, m. r. — *oče*
čēbe, -eta — *odeja*
čīrtš, -a — *čevljārski klej*
čōšak, -ška — *vogal*
čūd, -i — *narav(a)*
čūrak, -rka — *kožuh*
čūrān, čūrāna — *puran*

D

dākle — *torej*
dālek, dalēka, -o — *oddaljen*
dāngubiti, -īm — *tratiti čas*
dēčāk, dečāka — *deček*
dēde! — *no! daj!*
deōba — *delitev*
desētak, -tka — *okoli deset*
dēsiti, -īm se — *primeriti se; biti,*
muditi se
dēte! — *nujte! dajte!*
dēver, dēvera — *drug (pri poroki)*
dīgnuti (dīči), dīgnēm — *dvigniti*
dīmnjāk, -a — *dimnik*
dīvit, -a — *črnilnik*
dīviti, dīvtm se — *čuditi se, ob-*
čudovati
dīzati, dīžēm — *dvigati*
dizgen, -a — *uzda*
do, predl. s gen. — *poleg; razen*
dčba, sr. r. — *čas, doba*
dōbrotvor, -a — *dobrotnik*
dobrōtvōran -rna, -rno — *dobro-*
delen
dōckan — *kasno, pozno*

dòcnijē — kesneje, pozneje
dòčekānje — sprejem
dòčekati, -ām — pričakati, sprejeti
dóci, dódēm — priti
dodátať, -tka — dodatek, pridevek; prilastek
dodirati, dōdirām — dotikati se
dōdola (dóda) — deklica, ki prosi dežja
dōhvatiti, -im — prijeti, doseči;
d. se čēga — prijeti kaj
dōista — (za)res, gotovo
dōk — dokler; ko
dōlama — dolga spodnja obleka
dōlaziti, -im — prihajati
domācica — gospodinja
domācīn, -a — gospodar
dōnēti, donēsēm — prinesiti
dōnlē — do tam, do tja
dōnjt — spodnji
dōpasti, dōpadnēm — pripasti;
 priteči, priskočiti, prileteti
dōručak, -čka — zajtrk
dōsad — doslej
dōsādan, -dna, -dno — dolgočasen, neprijeten
dōsetiti, -im se — spomniti se
dotrčati, -im — priteči, prihiteti
dōveče — zvečer
dōznati, -ām — izvedeti
dōžeti, -žanjēm — požeti
drāgan, -a — dragi, ljubček
drēšiti, drēšim — razvezovati
drljača — brana
drljati, drljām — branati
dřndānje — drdranje
drūg, -a — tovariš
drugārica — tovarišica
drūkčijt — drugačen
drūm, drūma — cesta
drūštvo — družba
drovēce — drevje
dřoven — lesen
dřvo, dřveta (dřva) — drevo, drvo;
droveta — drevesa; *dřva* — drva
drvōdelja, m. r. — tesar
dubina — globina

dūbok, dubōka, -o — globok
dūcān, dućāna — trgovina
dūgačak, -čka, -čko — dolg, podolgovat
dūgme, -eta — gumb
dūšmān, dušmāna — sovražnik
dūšmānskī — sovražni
dūvati, dūvām — pihati
dūž, predl. s gen. — vzdolž
dvōjāk — dvojen

D

ďāče, -eta — dijaček
ďakōnija — poslastica
ďāvō, ďāvola — zli duh, vrag
ďeisiija (= odēlo) — obleka
ďōrda — sablja

Dž

džāk, džāka — vreča
džamādan — telovnik
džēp, džēpa — žep

E

ējvalā! — dobro!
ēvo! — glej (tu)!

F

frūla — piščal

G

gāće, gācā, ž. r. množ. — hlače
gād -a — gnus, stud, nesnaga
gādan, -dna, -dno — ogaben, ostuden
gāditi, -im — gnusiti, mazati
gādati, gādam — meriti, streljati
gājiti, gājim — gojiti
gājtan, -a — vrvica
gāzda, m. r. — gospodar
gdē — kje, kjer; ki; ker
gdēgde — tu pa tam

gde gōd — kjerkoli
gděkojī — nekateri, marsikateri
gēnjati, gēnjām se — vleči se
gīgati, gīgām se — koracati
glādan, -dna, -dno — lačen
gljīva — goba
gněv, -a — jeza
gōdina — leto, letina
gōdinica — leto
gōdišnjī — letni
gōdište — leto, letnik
gōlem, golēma, -o — velik, ogromen
gōrak, -rka, -rko — grenak
gōrī (komp. od zāo) — hujši, slabši
gōspōdica — gospodična
gōtovo — skoro
grād, -a — mesto
grādski — mestni
grāda — gradivo, ogrodje, stavba
grādanin, -a — meščan
grāknuti, grāknēm — zakrokati
grāmžljivac — lakomnež
grāna — veja
grānčica — vejica
grānat, -a, -o — vejast, košat
grānati, -ām se — cepiti se
grēbotina — praska
grēda — hlod
grēk, grēka, -o — grenak
grēm, grēma — drevo
grōblje — pokopališče
grōzdan, -zna, -zno — grozdnat (poln grozdja)
grūhnuti, -nēm — zagrmeti, izbruhniti; *sūze grūnū* — solze privro
gūbica — gobec
gūbiti, -īm — izgublјati
gūbljēnje — izguba, izpad
gūja — kača
gūnj, gūnja — suknja (črna moška do kolen)
gūsle, gūsālā — gosli (godalo za spremljanje narodnih pesmi)
gūša — golša; grlo
gvōzden — železen
gvōžde — železo

H

hārām, harāma = *proklētstvo*
hārambaša — hajduški poglavar
hārtija — papir
hāzna — blagajna, premoženje
Hēro — Hercegovec
himben — hinavski, zahrbtn
hlād, -a — senca
hlādak, -tka — senčica
hlēb, -a — kruh
hrāmati, hrāmljēm — šepati
hrāšće, sr. r. jedn. — hrastje, hrast
hrišćanin, -a — kristjan
hūjati, -īm — bučati, šumeti
hvātati, -ām (se) — prijemati (se), loviti (se); *hvātā se mrāk* — noč se dela; *hvātā se pōnoč* — bliža se polnoč

I

i — in; tudi
iāko — čeprav
īdūci — prihodnji
igrati, īgrām — plesati; *i. kōnja* — poditi konja
īkad — (sploh) kdaj
īkakav, -kva, -kvo — (sploh) kakšen
īko — (sploh) kdo
īli — ali
īmānje — imetje, posestvo
īmati, -ām — imeti; *īmā* — je
īmenica — samostalnik
īmūćan, -ćna, -ćno — imovit, premožen
īnāće — sicer
īpāk — vendar
īskati, īštēm — zahtevati
īskupiti, -īm (se) — zbrati (se)
īspēci, -čēm — speči
īspod, predl. s gen. — pod
īspōrediti, -īm — primeriti
īspred, predl. s gen. — pred
īsprīćati, īsprīćām — povedati
īspunjavati, īspūnjavām — izpolnjevati, izpolnjevati

ispupćenje — vzboklina
 istina — resnica
 istočni — vzhodni
 istom — šele, komaj
 istōrija — zgodovina
 iščezavati, iščezavām — izginjati
 iščupati, -ām — izpuliti
 išta — (sploh) kaj
 ivov — ivov, vrbov; (iva — iva
 [neka vrba])
 izàbrati, izàberēm — izbrati, iz-
 voliti
 izáci, izādēm — iziti, iti (ven)
 izbaviti, -īm — rešiti
 izbiti, izbijēm — pojaviti se
 izdisāj, -a — vzdihljaj
 izdišūci — umirajoč
 izdržāvānje — vzdrževanje
 iztici, iztīdēm — iziti, iti (ven)
 izlog, -a — izložba

između, predl. s gen. — med
 izmēnjati, izmēnjām — pregibati;
 sklanjati, spregati
 izmicati, -čēm — izmikati, bežati
 izōstavlјati, -ām — izpuščati
 izrađivati, izrađujēm — izdelo-
 vati
 izrīcānje — izražanje
 izučiti, izučīm sītnē knjige — na-
 učiti se (drobno) pisati
 izuzétak, -tka — izjema
 izüzēv — izvzemši
 izvaditi, -īm — izvleči, vzeti (iz)
 izvesno — gotovo
 izvoinjāvati, izvoinjāvām se — opra-
 vičevati se
 izvōditi, izvodīm — izvajati
 izvršēnje — izvršitev

J

jačina — jakost, moč, sila
 jādan, -dna, -dno — nesrečen,
 reven
 jāk, jāka, -o — močan
 jāre, -eta — kozliček, kozica
 jāto, sr. r. — jata
 jaūkati, jāučēm — javkati, tožiti

jāzavac, jāzāvca — jazbec
 jedānpūt — enkrat
 jedārēd — enkrat
 jednāčēnje — prilikovanje
 jednōm — enkrat, некоč
 jednōslozan, -žna, -žno — eno-
 zložen
 jēdro — jadro
 jēdva — komaj
 jēka — odmev
 jēlek, -a — telovnik (brez rokavov)
 jēr — ker
 jōk! — ne!
 jōš — še
 jōtovānje — mehčanje
 jūčē(r) — včeraj
 junāčina, m. r. — velik junak
 jūriti, jūrīm — hiteti, dreveti
 jūtrōs — danes zjutraj

K

kābao, -bla — kabel, vedro, škof
 kād (kāda) — kdaj, kadar, ko
 kad gōd — kadarkoli
 kākav, -kva, -kvo — kakšen, kakr-
 šen
 kāko mu drāgo — bodisi kakor-
 koli
 kākotati, -čēm — kokodakati
 kāludēr, -a — menih
 kāludērski — meniški
 kāmoli — kaj šele
 kānāp, kānāpa — vrvice
 kancelārija — pisarna
 kāno = kāo
 kāo (kāo štō) — kakor, kot, ko
 kāp, -i — kaplja
 kāpija, -e — hišna vrata
 kāpūt, kapūta — suknjič
 kāšika — žlica
 kāšto — včasih
 kātkada — včasih
 kázalište — gledališče
 kázati, kážēm — reči; kážēm —
 rečem, pravim
 kazivati, kazujem — praviti, pri-
 povedovati, govoriti; kazati

kěsa — mošnja
kĩdati, -am — trgati
kĩša — dež
kĩšica — dežek
klĩčica — kličica, poganjek
klĩktati, klĩkcēm — vriskati
klizáč, klizáča — drsalec
klizaltšte — drsališče
klizaljka — drsalka
klizati, -ām se — drsati se
klõnuo, -la, -lo — onemogel
knjĩga — knjiga; pismo
kõ — kdo, kdor
kõbac, -pca — skobec
kod, predl. s gen. — pri
kõgod — kdo, nekdo
ko gõd — kdorkoli
kojekãkav, -kva, -kvo — kakršenkoli, vsakovrsten
kõla, kõlã, sr. r. množ. — voz
kõlěvka — zibelka
koliko gõd — kolikorkoli
kõlovođa — kolovodja, vojarin
 (ki vodi kolo)
kõljĩvo — kuhana pšenica
komãrac, -rca — komar
kõmšĩja, m. r. — sosed
kopĩcati, -ām se — cepetati, brcati
kõra — skorja; lub
kõriti, -ĩm — grajati, karati
kõrnjoča — želva
kõrov, -a — plevel
kõs — poševen
kõsa, ž. r. jedn. — lasje
kõšulja — srajca
kotãrača — kolo (bicikel)
kõzara — kozja klavnica
krãj, krãja — rob, konec
kraj, predl. s gen. — pri, poleg, ob
krajĩčãk, -čka — krajec, konček
krẽnuti, krẽnēm — premakniti;
 odriniti; *k. se* — napotiti se;
k. õčĩma — pogledati
krěštãnje — vreščanje
krětãti, kręcēm — gibati, premi-
 kati
krěvet, -a — postelja
krĩška — kos, krhelj

křĩnj, křĩnja, -e — okrnjen, okrušen
krõv, krõva — streha
kroz, predl. s ak. — skoz(i)
křšnõ ĩme = slãva — praznik
 hišnega patrona
křst, křsta — kopica
křš, křša — skala
křšan, -šna, -šno — skalnat
krũna — krošnja
krũpan, -pna, -pno — debel,
 močan
krũteljast — debelkast, čokat
křv, křvi — kri
křvca — kri
kũcati, -ãm — trkati
kũcãni, m. r. množ. — domačini
kućerãk, -rka — hišica, kolibica
kũci — domov
kũcĩnĩ — hišni
kũd (kũdã) — kam(or); kod(er);
k. gõd — kamorkoli; *nēmãm*
k. kãmo — ne morem drugače
kũditi, -ĩm — grajati
kũka — kljuka
kũkãc, -kca — žuželka
kũkãti, -ãm — tožiti, javkati
kukũruz, -a — koruza
kũla — stolp, grad
kũm, -a — boter, priča
kũmĩti, kũmĩm kõga — prositi
 koga za botra, pričo
kũpiti, -ĩm (se) — zbirati (se)
kũpus, -a — zelje
kũrjãk, -a — volk
kũšãti, -ãm — poskušati, izkušati
kũtĩja — škatla

L

lãcati, -ãm se — lotevati se, opri-
 jemati se
lãďa — ladja
lãgan, -a, -o — lahek; počasen
lãk — lahek
lãsta — lastovica
lãtiti, -ĩm se — lotiti se
lãv, -a — lev
lãžãc, lãšãca — lažnivec

lèbdeti, -im — plavati, viseti v zraku
lèčnik, -a — zdravnik
lèda, lèdà, sr. r. množ. — hrbet
lèk, léka — zdravilo
lèkār, lekàra — zdravnik
lènivac, lèntvca — lenuh
lènština — lenuh
lènj = lèn
lèti — poleti
lètnjī — poletni
lètōs — to poletje
lice — obraz; oseba
lični — osebni
limen — pločevinast
limān, -a — limona
litica — strma skala
lōš — slab, nesrečen; *lōšē sam srèčē* — sreča mi ni naklonjena
lōza — trta
lōzica — trtica
lōžiti, -im — kuriti
lūd, lūda, -o — neumen
lūg, -a — log
lukāvstvo — zvitost, pretkanost
lūkōv — česnov, čebulov
lūpati, lūpām — udarjati, biti, razbijati, ropotati
lūpeški — tatinski
lūpiti, -im — lopniti

Lj

ljūdskī — človeški
ljūt, ljūta, -o — hud
ljūtiti, ljūtīm se — srditi se, jeziti se

M

māč, māča — meč
māgarac, māgārca — osel
magarèči — oslovski
mājstor, -a — mojster
majstōrija — prevara, zvijača
mākar — čeprav
mākaze, mākazā, ž. r. množ. — škarje

māknuti (māci), māknēm — geniti se
ma kōjī — katerikoli
māl, māla — premoženje
mālen, malēna, -o — majhen
māliša — malček
mālko — malo
mānastīr, -a — samostan
manāstīrskī — samostanski
manjkāvati, mājnkāvām — cepati
mārāma — robec, ruta
mārīti, mārīm — marati, brigati se
mārva — živina
māslina — oljka
māšiti, -im se čēga — prijeti, pograbiti kaj
mātor — star
mēda — meja, živa meja
mēdedina = mēdvedina — medvedja koža
među, predl. s ak. i instr. — med
mēgdān (mējdan), megdāna — bojšče; dvoboj
mēk; mēkan, -a, -o — mehak
mēnjati, mēnjām — pregibati; sklanjati, spregati
mēsto — prostor, kraj
mētnuti, mētnēm — postaviti
mīlōta — milina
mīrišljiv — dehteč
mīstrija — zidarska žlica
mjēšina = mēšina — meh
mlāda (gen. množ. mlādī) — nevesta
mladōženja, m. r. — ženin
Mlēčić, -a — Benečan
mljēskati, mljēštēm — mlaskati
mnogōbrojan, mnogōbrōjna, -o — (mnogo)številen
mōba — prostovoljno poljsko delo
mōčionica — snop lanu (kakor se postavi v močilo)
mōliti, mōlīm — prositi
mōma — dekle
mōmak, -mka — mladenič, fant
mōmče, -eta — fantič
mōmčić, -a — fantič
mōriti, -im (se) — utrujati (se)

mrâk, -a — tema
mrâv, -a — mravlja
mrâvinjak, -a — mravljišče
mřk — črn, temen
mřs, -a — mesnata jed
mřsak, -ska — nepostni dan
mřšiti, -im se — mřčiti se
mřziti, -im — sovražiti; *mřzi me* — zoprno mi je
můkao, -kla, -klo — zamolkel, nezveneč
múnja — blisk
můsti, *můzēm* — molsti
muštērija — kupec, odjemalec

N

nabrâjânje — naštevanje
načiniti, *načinim* — napraviti;
n. se kâluder — spremeniti se v meniha
nâci, *nâdēm* — najti
nâdati, *nâdâm se* — nadejati se
nâdnica — dnina
nadživeti, -im — preživeti
nadžnjēvati, *nadžnjēvâm se* — tekovati, kosati se pri žetju
nahōditi, *nahōdim se* — počutiti se
nâjamnik, -a — najet hlapec, najemnik
nâjposlē — naposled
nâjprē — najprej
nâjvoleti, -im — najbolj ljubiti;
nâjvoim ūmrēti — najraje bi umrl
nâjzād — končno
nâkiliti, -im (se) — okrasiti (se),
n. se vīna — napiti, nalesti se vina
nâkōvanj, -vnja — nakovalo
nâlaziti, -im — nahajati; *n. se* — biti
nâlik nâ što — podoben čemu
namâci, *nâmaknēm* (aor. *namâkoh*, *namâče*) -- natekniti, potisniti
nâmeriti, -im — naleteti, srečati
nâmeštāj, -a — pohištvo, oprava
nâmisliti, -im — skleniti

nâna — mati
naorūžati, -ām — oborožiti
nâpokōn — končno, naposled
nâpolje — ven; *nâpolju* — zunaj
nâporedo — vzporedno, drug poleg drugega
nâročito — posebno, zlasti
nâskoro — kmalu
nâslēde — nasledstvo
nasluškvati, *nasluškvēm* — prisluškovati
Nasrâdin-hōdža — Pavliha
nâstavak, *nâstavka* — končnica, obrazilo
nâstaviti, -im — nadaljevati
nâstojânje — prizadevanje, trud
nâstojati, -im o čēmu — skrbeti za kaj, truditi se za kaj
nâstojnik — predstojnik
našârati, *nâšârâm* — načrčkati, okrasiti
nâški — po naše
nâtruo, -la, -lo — nagnit, gnil
nâuditi, -im — škodo napraviti
nâumiti, -im — nameniti, skleniti
navâlit, *navâlim* — navaliti, napasti
nâvraçati, -ām — napeljevati, zapeljevati
navřšiti, *navřšim* — izpolniti, dopolniti
nē bi li — da bi
nēcij — od nekoga
neçōveštvo — neçlovečnost, brezsrčnost
nēdelja — nedelja, teden
nēdostžan, -žna, -žno — nedosegljiv
nēgda = *nēkada* — nekaj
nēgde — nekje
neiskâžân, -a, -o — neizrečen
nējâk — šibek
nēk(a) — naj
nēkad(a) — nekoč, nekaj, včasih
nēkakav, -kva, -kvo — nekaj(šen)
nēko — nekdo
nēmilicē — neusmiljeno
nēmōj, *nēmōjte* — nikar, nikarte

neněpčanĭ sùglasnik — trdi so-
glasnik
neòbičan, -čna, -čno — nenavaden
neòdrèden — nedoločen
něpčanĭ sùglasnik — topljeni
(mehki) soglasnik
něpostojān, -a, -o — nestalen,
giblĭv
něprijatelj, -a — sovražnik
neprijateljskĭ — sovražni
nepròmašan, -šna, -šno — ne-
zgrešljĭv
něpun — pičel
něrād, -a — brezdelje
něstajati, -ēm — izginjati, zmanj-
kovati
něstati, něstanēm — izginiti,
zmanjkati
něsvršen — nedovršen
něšto, něčega — nekaj
nětrenimicē — ne da bi trenil
něvolja — nadloga, stiska, nesreča
něvoljan, -ljna, -ljno — v stiski,
nesrečen
nězgodan, -dna, -dno — neprijeten,
neprimeren
něznalica, m. r. — nevednež
nězvān, -a, -o — nepovabljen
nĭcati, -čēm — poganjati
nĭcijĭ — od nikogar
nĭgde — nikjer
nĭkad(ā) — nikoli
nĭkakav, -kva, -kvo — nikak(šen)
nĭkako — nikakor
nĭko, nĭkoga — nikdo, nihče
nĭmalo — prav nič, niti najmanj
nĭšta, nĭčega — nič
niz, predl. s ak. — navzdol po
nĭzati, nĭžēm se — vrstiti se
niže, predl. s gen. — pod
nō = něgo; nō — toda, ampak
nōčas — nocoj
nōču — ponoči
nōvac, nōvca — denar
novčanica — denarnica
nōžice, ž. r. množ. — škarje
nūžda — potreba, sila
nūždan, -žna, -žno — potreben

Nj

nĭjzin = njĕn
nĭjhati, nĭjšēm — nihati, zibati
nĭjška — gobec, smrček

O

o, predl. s ak. i lok. — o, ob, na
obāliti, obālĭm — prevrniti
obárati, obārām — podirati
oběcati, -ām — obljubiti
obgòniti, obgonĭm — gnati (okrog)
òbičan, -čna, -čno — navaden
òbiči, -knēm se — navaditi se
òbojak, òbōjka — onuča
obòriti, oborĭm — prevrniti
obráditi, obrādĭm — obdelati
òbradovati, -ujēm (se) — razve-
seliti (se)
òbrađĭvati, obrāđujēm — obdelo-
vati
òbraz, -a — lice
òbrazac, -sca — obrazec, zgled
obréditi, òbrédĭm se vínom — po
vrsti piti vino
òbrijati, -ēm — obriti
òbuča — obuvalo
òbučār, -a — čevljar
obúci, obúčēm — obleči
obùmreti, obumrēm — zamreti,
otrpni
očěšljati, očěšljām — počesati
òčev — očetov
òdāndē (òdānle) — od tam, od-
tod, odondod
òdātĭlē — odtod
òdāvno — zdavnaj
odāzvati, -zovēm se — odzvati se,
oglasiti se
odbacĭvati, odbācujēm — odpa-
hovati
òdbiti, òdbijēm kōga — zavrniti
koga
odéliti, òdélĭm — oddeliti, ločiti
odélo — obleka
òdēm = òtidēm
òdenuti, -ēm — obleči
odgònĕtka — rešitev uganke

odgovárati, odgòvārām se — izgovarjati se, opravičevati se
odgovòriti, odgòvorim se — izgovoriti se, opravičiti se
odjedàrèd — na mah; *tèk odjedàrèd* — kar na mah
odjektívati, odjèkujèm — odmevati
òdlazak, -ska — odhod
odlúčiti, odlúčim — skleniti
òdmāh — takoj
odmāhnuti, òdmāhnèm — zamahniti
òdmicati, òdmičèm — odmikati se, preHITEVATI
òdneklè — od nekod
òdnekudā — od nekod
òdnosnī — oziralni
òdonđā — od tedaj
òdrečan, -čna, -čno — nikalen
òdréditi, òdrédim — določiti
òdrešit — odločen, jasen, odkrit
odúzimānje — odštevanje
odvājati, òdvājām — ločiti
òdvišè — preveč
odvòjiti, òdvojim se — ločiti se
odvúci, -čèm — odnesti
ògrev, -a — kurjava
òka — mera (4 litri)
okāniti, òkānim se čèga — odreči se čemu, opustiti kaj
òklada — stava
òkladiti, -im se ū što — staviti kaj
oko, predl. s gen. — okoli, okrog
òkrénuti, òkrènèm — obrniti
òkret, -a — obrat
òkretati, -čèm — obračati
òkretnòst, -osti — urnost, ročnost, spretnost
òkrpiti, -im — zakrpati
òlovo — svinec
òmeđak, -čka — grmiček
òmiletī, -im — priljubiti se, prikupiti se
òmot, -a (kòverat, -rta) — ovoj
òmršāj, -a — kos mesa, mesnata jed; prenehanje posta

ònāj, ònā, ònō — oni
onākav, -kva, -kvo; onākī — takšen
onākō — tako(le)
òndā — tedaj
ònde — tam
ònizak, -ska, -sko — precej nizek
onòlik — tolik
opáliti, òpālm — ustreliti
òpānci, òpanākā, m. r. množ. — opanke
òpāsan, -sna, -sno — nevaren
òpčenit — splošen
opèkotina — opekline
òpèt — zopet
òpljačkati, -ām — opleniti
opoménuti, opòmènèm — opomniti
òpravljati, -ām — popravljati
opròstīti, òprostīm se — posloviti se
optòčiti, òptočim — obrobiti
opùstīti, òpustim — spustiti
òriti, -im se — razlegati se
òrúde — orodje
òsečanje — čutenje, čustvo
òsecati, -ām — čutiti
òsetiti, -im — občutiti
òsim, predl. s gen. — razen
òsobina — lastnost
òstátak, -tka — ostanek
òstaviti, -im — pustiti, zapustiti
òstrvo — otok
osúditī, òsúdim — obsoditi
osvānūti, òsvanèm — vstati, napočiti
òštar àkcenat — kratek potisnjen naglas
òšteti, -im — (p)oškodovati
òtac, òca — oče
òtad — od takrat
òtadžbina — očetnjava, domovina
otégnuti, òtègnèm — raztegniti, zategniti
òtèti, òtmèm — odzvzeti, ugrabiti, izvojevati
òthrániti, òthranim — odgojiti
otíci, òtidèm — oditi, iti

otimáč, otimáča — ropar
otkle — odkod
otmičar, -a — ugrabitelj
ôtsad — odslej
otsečan, -čna, -čno — odločen
otškòčiti, otškočim kòmu — pre-
 magati koga v skakanju
otškòra — pred kratkim
otsvùda — od povsod
otvarati, otvārām — odpirati
otvoriti, otvorim — odpreti; *otvo-*
ren — odprt, odkrit
òvāj, òvā, òvō — ta, tale
ovākav, -kva, -kvo — takšen
ovākō — tako, takole
òvāmo — sem(kaj)
òvde — tu(kaj)
ovòlik — tolik
ovùda — tod
òzdō — zdolaj
òzgō — zgoraj
òzim, -i — ozimina
oznòjiti, oznojim se — spotiti se

P

pàbtrčiti, -im — paberkovati
pádež, -a — sklon
pàkao, -kla — pekel
pākōst — zloba
pākostan, -sna, -sno — zloben, hu-
 doben
pāmítiti, -im — pomniti
pàrče, pàrčeta — košček
pāsti, pāsēm — pasti se
pāšnjāk, pašnjāka — pašnik
pātnīk, -a — trpin
pāučina — pajčevina
pāuk, -a — pajek
pāukov — pajkov
pāzār, pazāra — semenj
pečēnica — božična pečenka
pēhār, pēhāra — čaša, kupica
pēkār, -a — pek
pērivōj, -a — vrt (park)
pēsница — pest
pēšicē — peš
pētao, -tla — petelin

pētēljka — pecelj, recelj
pētnī — petni; *iz pētnih žila* —
 na vse kriplje
petvėkovan, -vna, -vno — petsto-
 leten
pėvāč, pėvāča — pevec
pėvānje — petje
píce — pitje
pījūkati, pījučem — čivkati
pīle, -eta — pišče
pisāljkā — svinčnik
pīsnuti, -nēm — črhiniti
pištati, -im — sikati
pištólj, pištólja — pištola
pītalica — (šaljivo) vprašanje
pitānje — vprašanje
plāč, -a — jok
plāmen, -a, -o — plamteč, ognjen
plānuti, plānēm žfvīm žārom —
 vzplamteti, vzkipeti v živem
 žaru
plāta — plača
plavėtan, plavėtna, -o — modri-
 kast
plōd, plōda — plod, sad
plōdan, -dna, -dno — rodoviten
plūtati, -ām — plavati
plūto — plutovina
pljūsak, -ska — ploha, naliv
po, predl. s ak. i lok. — po, za
pōbēda — zmaga
pōbėditi, pōbėdim — zmagati, pre-
 magati
pōbėđvati, pōbėđujēm — zmago-
 vati
pobudāliti, -im — znoreti
pōčetak, -tka — začetek
pōčinuti, -nēm — odpočiti se
pōčinjati, -ēm — začenjati
pōci, pōdēm — pojti, odpraviti se;
p. za kōga — omožiti se s kom
pōdėrati, pōdėrēm — raztrgati
pōdignuti (pōdiči), pōdignēm —
 dvigniti, zgraditi
pōdmet — osebek
pōdne — poldne
pōdnōsiti, pōdnostm — prenašati,
 trpeti

põdužē — precej dolgo
podvikivati, podvikujēm — vri-
 skati, ukati
podvorēnje — poklonitev
põgodba — pogoj
põgodbenī — pogojni
põgõditi, põgõdīm — zadeti
põgrešan, -šna, -šno — napačen
põguren — skrivljen, upognjen
põhod, -a — odhod
põhõditi, põhõdīm — obiskati
poigrāvati, poigrāvām — poska-
 kovati, plesati
põjās, -a — pas
põjutārje — drugi dan slave
pokazivati, pokazujēm — kazati,
 razkazovati
põkaznī — kazalni
põkisnuti, -nēm — zmočiti se
põkliznuti, -nēm — spodrsniti
põklopac, -pca — pokrov
pokraj, predl. s gen. — poleg, pri,
 ob
põkrivka — pokrivalo, odeja
põkrõjiti, põkrojīm — prikrojiti
põkucati, -ām — potrhati
põlako — počasi, potihoma
põlaziti, -īm — odhajati
põlašājnik, -a — prvi obiskovalec
 o božiču
polūdeti, -īm — znoreti
pomāgati, pomāžēm kõga — po-
 magati komu
põmičan, -čna, -čno — premičen,
 gibljiv
põmīriti, põmīrīm se — spraviti
 se
põmočnī — pomožni
põmřsiti, põmřsīm — zmrřiti, raz-
 kuřtrati
põmužāj, -a — enkratna molža
põnājvišē — večinoma
põnekad — včasih
põnekipūt — včasih
ponēstati, -stanē — zmanjkati
põnēti, ponēsēm — ponesti; obro-
 diti; *p. se* — spoprijeti se
põnosit — ponosen

ponõsiti, põnostm se od kõga —
 prevzeten biti do koga, zani-
 čevati koga
põnuditi, -īm kõga — ponuditi
 komu
põpanuti, -nēm — popasti; *znõj*
ih põpanuo — pot jih je oblil
popucivati, popucujēm — pokati
põraniti, -īm — zgodaj vstati, zgo-
 daj odpraviti se
pored, predl. s gen. — poleg, ob,
 pri
põredēnje — primerjanje; *p. prī-*
dēvā — stopnjevanje pridev-
 nikov
põrez, -a — davek
põřfira — bager, bagrenica (škr-
 latni plašč)
posāvetovati, -ujēm kõga — (na-)
 svetovati komu
põslē, predl. s gen. — po
poslõvāč, poslovāča — delavec
põslovica — pogovor
posmātrati, põsmātrām — opazo-
 vati
posrāmīti, põsrāmīm — osramotiti
põstarati, -ām se — pobrigati se
postīdeti, -īm — osramotiti
põsvaditi, -īm se — spreti se
põsve — povsem
põsvuda — povsod
põšto — potem ko; *põšto je?* —
 po čem je? koliko stane?
põtapřati, -ēm — potrepljati
potēgnuti, põtēgnēm (aor. potēgõh,
potēže . . .) — potegniti
põterati, -ām — pognati, pregnati,
 odgnati
potkrātiti, põtkrātīm — skrajřati
potpomāgati, potpõmāžēm kõga —
 pomagati komu, põdpirati koga
põtpun — popoln
potrāřiti, põttrāřīm — poiskati
potrčati, -īm — poleteti, steči
potsmēvati, põtsmēvām se kõmu —
 zasmehovati koga
põtverdno — trdilno
põuka — nauk

põuzdān — zanesljiv, zaupen
pouzdāvati, pouzdāvām se u kōga — zanašati se na koga, zapupati komu
povikati, pōvīčēm — zavpiti
povrātīti, pōvrātīm se — povrniti se
pozīvati, pōzīvām — vabiti
pōznati, -ām — spoznati
poznāvati, pōznājēm — poznati
pōžnjeti, pōžanjēm — požeti
požūtīti, pōžūtīm — porumeniti
prātīlac, -ioca — spremljevalec
prātīti, -īm — spremljati
prāv — raven
prāvda — pravica
prāvedan, -dna, -dno — pravičen
prāvednik, -a — pravičnik
prāvīti, -īm — delati, tvoriti
prāvo — prav; *p. ti rēci* — da ti po pravici povem
pre, predl. s gen. — pred
prē, pril. — prej
prēci, prēdēm — preiti, iti (preko)
prēdak, prētkā — prednik
predānje — izročilo
prēgača — predpasnik
prēgazīti, -īm — pohoditi, povoziti
prēgršt, -i — prgišče
prēkādīti, prēkādīm — pokaditi — (s kadilom)
prēktid — prestanek
prēkōriti, prēkōrīm — pograjati
prēkrīlīti, prēkrīlīm — pokriti
prēkrīstīti, prēkrīstīm — prekrizati
prēlazan, -zna, -zno — prehoden
prēlazīti, -īm — prehajati
prema, predl. s lok. — proti; po
prēmnda — čeprav
prēpanūti, -nēm — prestrašiti
preplānūti, prēplanēm — ožgati, ogoreti
prēstajati, -ēm — nehavati
prēstati, -stanēm — prenehati
prētvārati, prētvārām — pretvarjati, spreminjati
prēvarīti, -īm se — zmotiti se

prhnuti, prhnēm — vzfrfotati, vzleteti
prīča — pripovedka
prīčati, prīčām — pripovedovati
prīčekati, -ām — počakati
prīčinjati, prīčinjam se — dozdevati se
prīci, prīdēm — pristopiti
prīdev, -a — pridevnik
prīdošlica, m. r. — prišlec
prīgrnūti, prīgrnēm — ogrniti
prīkrajak, -krājka — kraj, rob; *iz prīkrajka* — od strani
prīkūčīti, prīkūčīm se — približati se
prīličan, -čna, -čno — precejšen
prīlično — precej
prīlog, -a — prispevek, dar; príslov
prīmati, prīmām — (s)prejemati, dobivati
prīmīti, prīmīm — sprejeti, dobiti
pripovēdati, pripovēdām — pripovedovati
prīprēmīti, prīprēmīm — pripraviti
prīrok — povedek
prīstōjnōst, -ostī — spodobnost
prīsvojan, -jna, -jno — svojilen
prīvīči, -vīknēm se — privaditi se
prīvūci, -čēm — privleči
prīžēci, -žēžēm — prižgati
prīkosīti, -īm — kljubovati
prīljati, prīljām — mazati
prībjāti, prībtjām — prebijati; pronicati
prōci, prōdēm — iti (mimo, na-prej); miniti; *zlō p.* — slabo se odrezati; *p. se čēga* — pustiti kaj, izogniti se čemu
prōdrēti, prōdrēm — raztrgati
prodūžīti, prōdūžīm — podaljšati, nadaljevati
prōhōdati, prōhōdām — shoditi
prōhūjati, -īm — zdreveti (mimo), zvihrati (mimo)
prōizvod — zmnožek
prōlaz, -a — prehod

pròletní — pomladni
pròmena — sprememba, pregi-
 banje, sklanjatev
proměnljiv — pregiben
pròmetnuti, -něm (se) — izpreme-
 niti (se)
*promúknuti (promúci), pròmúk-
 něm* — ohripeti
pronálamak, -ska — iznajdba
pròsilac, pròsioca — snubač
pròsják, -a — berač
pròst — navaden, preprost
pròstírka — pogrinjalo, preproga
prošápùtati, prošápučem — poše-
 petati
pròšlòst, -osti — preteklost
protézati, pròtěžem se — stego-
 vati se
pròtív, predl. s gen. — proti
*pròučiti, pròučím knjihu (= pí-
 smo)* — prečitati pismo
prověsti, provědem — prebiti, pre-
 živeti
pròzor, -a — okno
pròzvatí, pròzověm — imenovati
přšnuti, -něm — razleteti se
prúče — protje
prúžiti, -ím — ponuditi, podati
prúvašnji — prvotni, prvi
púcati, -ám — streljati
púdār, pudára — vinogradski
 čuvaj
püknuti, -něm — počiti
púst, pústa, -o — pust, zapuščen
pútem — po poti
pútník, -a — popotnik
púzati, -žem — lesti, plezati
půž, -a — polž

R

rād, -a — delo
rádiša, m. r. — delaven človek
rāditi, rádím — delati
rádník — delavec
rádnja — delo, dejanje; delavnica
rádovati, -ujem se čemu — vese-
 liti se česa

rákija — žganje
ráskalášan, -šna, -šno — razuzdan,
 malopriden
rasplínuti, ráspltněm se — na-
 brekniti; razmočiti se
ràstati, ràstaněm se — ločiti se
ràstaviti, -ím — ločiti
rāt, -a — vojna
rātār, -a — poljedelec
rávan, -vna, -vno — enak
razápínjati, -ěm — razpenjati
rázgledati, -ám — ogledati (si)
razgovárati, razgòvārām se — po-
 govarjati se; *r. kòga* — zaba-
 vati koga
razgránat — členovit; *razgránatá*
rečénica — razširjeni stavek
razigrati, rázigrām se — razgi-
 bati se
razlívati, rázlívām — izlivati, pre-
 livati
ráž, ráži — rž
řdav — hudoben, slab
reč, -i — beseda
rečca — besedica
rečénica — stavek
rečènični — stavčni
rěd, -a — vrsta
rědak, -tka — vrstica
rědār, redára — reditelj, stražnik
rědara — gospodinja (žena v za-
 drugi, ki je na vrsti, da opravlja
 hišne posle)
rědní bròj — vrstilni števnik
rědom — po vrsti
rědòvan, -vna, -vno — reden
rěduša = rědara
rīd, rīda, -e — rjavordeč
ròba — blago
ròd, ròda — rod, spol
ròditelji, ròditelja, m. r. množ. —
 starši
ròdák, -a — sorodnik
ròdená mātí — rodna mati
ròdení brát — rodni (pravi) brat
rúčák, -čka — kosilo
rúcati, rúčām — kositi
rúgati, rúgām se — rogati se

rumènika víno — rdeče vino
rūpa — luknja, jama
rūtav, -a, -o — kosmat
rváč, rváča — borec, rokoborec
řzati, řžēm — rezgetati

S

sabírānje — seštevanje
sábor, -a — zbor, shod
sačúvati, sačúvām — obvarovati
sād (sādā) — sedaj
sádašnjī — sedanji
sāgnuti, sāgnēm — pripogniti, upogniti
sagrāditi, sāgrādtm — zgraditi, sezidati
sāhat = sāt
sākriti, sākrijēm — skriti
sākupiti, -tm — zbrati
sāmurovina — sobolja koža, soboljevina
sāndučē, -eta — skrinjica
saopšténje — sporočilo
sāp, sāpa — ročaj, držaj
sāsvtm — popolnoma
sāšiti, sāšijēm — sešiti
sāt, -a — ura
sāv, svā, svē — ves
sāvest — vest
sāvetovati, -ujēm — svetovati
sāvlādati, sāvlādām — premagati
sāznati, -ām — izvedeti
sēčati, -ām se — spominjati se
sēd, séda, -o — siv
sēdnuti, -nēm — sestiti
sēja — sestra
sēlo — vas
sējāk, seljāka — kmet
sētiti, -tm se — spomniti se
sēvnuti, sēvnēm — zabliskati se
shvātiti, -tm — zagrabiti; razumeti
síci, sídēm — zlesti, stopiti (dol)
sīgūran, -rna, -rno — varen; sīgūrno — gotovo
silaziti, -tm — iti (navzdol)
sīpati, -ām — ulivati

siróče, -eta — sirota
sltan, -tna, -tno — droben
sjāhati, -šēm — razjahati
sjājan, -jna, -jno — sijajen, lesketajoč se
sjāti, sjām (sjājēm) se — lesketati se, svetiti se
skèrlet, -a — škrlat
skidati, skidām — snemati
sklnuti, -nēm (aor. skīdoh) — sneti
sklōniti, sklōnīm se — skriti se
skopčāvati, skōpčāvām — spenjati
skōro — kmalu
skōrūp, -a — smetana
skrātiti, skrātīm — skrajšati
skūp, skūpa, -o — drag
skūpiti, -tm — zbrati
slāb — šibek
slāgati, slāžēm se — skladati se
slāti, slājēm — pošljati
slāvūj, slavūja — slavec
slōbodan, -dna, -dno — svoboden; srčen
slōg, slōga — zlog
Slōvén, Slōvéna — Slovan
slōvenskī — slovanski
slōvo — črka
slōženā rečēnica — zloženi stavek
slōžiti, slōžtm — zložiti, sestaviti; zediniti
slūtiti, slūtīm — slutiti, s slutnjo priklicati
slūžiti, slūžtm se čime — posluževati se česa, uporabljati kaj
smēstīti, -tm — postaviti, namestiti
smēškati, -ām se — smehljati se
smēti, smēm (aor. smēdoh) — smeti, upati si
smōk, smōka — mlečni izdelek (maslo, sir)
snāga — moč
snāžan, -žna, -žno — močan; s. āk-cenat — dolg potisnjen naglas
snevēsēliti, snevēselīm se — užalostiti se
spās — rešitev

spásti, -ēm — rešiti
spásti, spādnēm — pasti
spāziti, -īm — zapaziti
spēcāliiti, spēcālim — s trudom pridobiti
spomēnuti, spòmēnēm — omeniti
spōminjati, -ēm — omenjati
spōr — počasen
spotāknuti, spōtaknēm — podtek-niti
spřāva — priprava, orodje
spřemati, spřemām — pripravljati
spřemiti, spřemīm — pripraviti
spřezati, spřěžēm — spregati
sřdačan, -čna, -čno — prisrčen
sřdāšce — srcece
sřdžba — jeza
srednjovēkōvni — srednjeveški
sřesti, sřet(n)ēm — srečati
sřezati, -žēm — urezati
stādo — čreda
stāja — hlev
stājati, stōjīm — stati; nastati, začeti se
stāklo — steklo
stān, -a — stanovanje, planšarnica
stānica — postaja
stārati, -ām se — skrbeti, truditi se
stāsati, -ām — prispeti
stāti, stānēm — obstati; postaviti se, stopiti; začeti
stēci, -cēm — pridobiti
stēpēn, stēpena — stopnja
stērati, -ām — zgnati, pognati
stīci (stīgnuti), stīgnēm — doseči, dospeti, dohiteti
stīdeti, -īm se — sramovati se
stīzati, -žēm — dohajati
stjērati = stērati
stō, stōla — miza
stōga — zaradi tega, zategadelj
stōka — živina
stōlār, stolāra — mizar
strādati, strādām — trpeti
strāžnji — zadnji
strēla — puščica
strēpiti, -īm od čēga — trepetati pred čim

stropōštati, -ām se — zgruditi se
střšiti, -īm — štrleti
strūg, -a — stružec, stružnica
stūp, stūpa — steber, drog
stūpiti, stūpīm — stopiti
stvārati, stvārām — ustvarjati
stvōrēnje — stvaritev
stvōriti, stvōrīm — ustvariti, narediti
sūd, sūda — sodišče
sūdac, sūca — sodnik
sūdiya, m. r. — sodnik
sūmnja — dvom
sūmnjalica — dvomljivec
sūmnjati, sūmnjām (ū što) — dvo-miti (o čem)
sūmōran, -rna, -rno — mračen, žalosten
suncāni — sončni
sūnder, -a — goba
sūpārnik, -a — nasprotnik, tek-mec
sūprotnōst, -osti — nasprotje
sūr, sūra, -o — siv; rjavkast
sūsresti, sūsretnēm — srečati
sūtradān — drugi dan, drugega dne
sūtrašnji — jutrišnji
suvārak, -rka — suhica, suha ve-jica
sūvrementk, -a — sodobnik
sūza — solza
svāčiji — vsakogar, čigar si bodi
svāda — prepir
svādati, -ām se — prepirati se
svāgda — vselej, vedno
svākad — vselej, vedno
svākakav, -kva, -kvo — vsakršen
svākī — vsak
svāko — vsakdo
svākojāk — raznoter, različen
svālitī, svālim — prevrniti
svāšta, svāčēga — marsikaj
svēčār, svēčāra — godovnik (tisti, ki praznuje „křsnō lme“)
svēdodžba — spričevalo
svēmočan, -čna, -čno — vsemo-gočen

svěšteník, -a — duhovnik
světac, svěca — svetnik
světiteľjskí — svetniški
světkovati, -ujem — praznovati
světlo — luč, svetloba
svěza — veznik
svídati, svídám se — ugajati
svírac, -rca — godec, dudar
svíralica — piščalka
svřdao, -dla — sveder
svřšavati, svřšávám — končevati
svřšen — dovršen
svřšétak, -tka — konec; končnica
svřšiti, svřším — končati
svřšívati, svřšujem — končevati
svúci, -čem — sleči
svúdā — povesod

Š

šāka — pest
šāptati, šāpcēm — šepetati
šāra — dolga puška, okrašena z rezbarijami
šāren, šārēna, -o — pisan
ščēkati, -ām = sāčekati, -ām — pričakati
ščēpati, -ām — zgrabiti, prijeti;
š. se — spoprijeti se
šēcer, -a — sladkor
šēgrt, -a — vajenec
šēštr, šēštra — klobuk
šēširdžija, m. r. — klobučar
šétati, šétām — sprehajati se
šétnja — sprehod
šéva — škrijanec
štā (štō) — kaj, kar
štāka — bergla
štāmpati, -ām — tiskati
štāp, štāpa — palica
štēdnjak, -a — štedilnik
štítiti, štítim — ščititi, braniti
štō — kaj, kar; ker, ki, da; *štō vřše . . . tō vēcma* — čim bolj . . . tem bolj
štōgod — kaj, nekaj; *što göd* — karkoli
šūbara — kučma
šūma — gozd

T

tā — pa; saj
tāčka — točka, pika
tāda — tedaj
tāj, tā, tō — ta
tājac, -jca — molk
tākav, -kva, -kvo; tākt — takšen
tākōde(r) — tudi
tānjan, -a — kadilo
tānan, -a, -o — tanek
tāne, -eta — svinčenka, krogla
tānjtr, tanjira — krožnik
tāšta — tašča
tāvan, -vna, -vno — teman
te — in, ter
tēci, -čem — pridobivati
tēk — šele; *tēk štō* — komaj
tērati, -ām — gnati
testēra — žaga
tēšiti, -ím — tolažiti, miriti
tētka — teta
tēžāk, težāka — poljedelec
tīkva — buča
tīl — kratki; *zā t. čas* — takoj, v hipu
tīpa — cunjja, krpa
tkānica — tkan pas, prepasač
tlē, tlā — tlo
tōbdžija, m. r. — topničar
tōčak, -čka — kolo
tōpuzina — velik kij
tóranj, -rnja — stolp, zvonik
tōzluci, -lūkā, m. r. množ. — dokolenice
trāg, -a — sled
trāžiti, trāžim — iskati, zahtevati
trčati, -ím — teči
trēbati, -ām — potrebovati; *trēbā* — potreben, -bna, -bno je
trēpavica — trepalnica
trēšnja — črešnja
třgnuti, -nēm (aor. třgoh, třže) — potegniti; *t. se izā sna* — nenadoma se prebuditi
trēm — počasen, okoren
trōšak, -ška — strošek, izdatek
třpeza — miza
trūba — trobenta

túci, -čem — tolči, tepsti
 tûd, túda, -e — tuj
 tûdin, -a — tujec
 tumâratî, -âm — tavati
 tûriti, -im — poriniti, postaviti
 tûžan, -žna, -žno — žalosten
 tûžiti, tûžim se — pritoževati se
 tvôrd, tvôrda, -o — trd
 tvôrdava — trdnjava

U

u, predl. s gen. — pri
 ûbav, -a, -o — lep, ljubek
 učiniti, učintm — storiti, narediti
 učiti, -im kôga čemu — učiti
 koga kaj
 úci, údem — vstopiti
 údariti, -im — udariti; mahniti jo;
 u. na kôga — napasti koga;
 údarî kîša — začne deževati
 udâviti, udâvîm — zadaviti, uto-
 piti
 udéliti, udéltm — dati miloščino,
 obdariti
 ûdilj — vedno
 údoljica — vdrtna, vdolbina
 údriti, -im = údariti
 udvôjiti, udvôjtm — podvojiti
 ûgalj, ûglja — oglje; kâmenî u. —
 premog
 ûgao, ûgla — ogel
 ûgarak, ûgârka — ogorek
 ûhvatiti, -im — ujeti, uloviti; u.
 se — (spo)prijeti se
 ûja — oddih, počitek
 ûjed, -a — ugriz
 ujedânpût — hipoma, na mah,
 hkratu
 ûjustru — zjutraj
 ûklanjati, -âm se — izogibati se
 ûkraj, predl. s gen. — poleg
 ûkučanin, -a — domačin
 ûlaziti, -im — vstopati
 umânjiti, umânjtm — zmanjšati
 umêtati, ûmecêm — vtikati, vri-
 vati, vlagati

ûmeti, ûmêm — umeti, znati
 ûmetnuti, -êm — vriniti
 ûmlje — pamet, razum
 ûmor, -a — utrujenost
 ûmôran, -rna, -rno — truden
 umôriti, ûmorîm se — utruditi se
 unîci, unîdem — vstopiti
 ûnuče, -eta — vnuček
 unûtra — notri, noter
 ûoči, predl. s gen. — (dan) pred
 ûpanuti, -êm (= ûpasti, ûpad-
 nêm) — pasti (v), vdreti se
 ûpêti, ûpnêm se — napeti se;
 potruditi se
 ûplakati, -čem se — zajokati
 upôrediti, -im — primeriti
 ûpravljati, -âm čime — voditi,
 ravnati kaj
 ûprâvo — vprav, naravnost, kar
 uprîljati, uprîljam — zamazati
 upûstiti, upustîm — izpustiti
 ûraniti, -im — zgodaj vstati
 urazumljtvati, urazûmljujem —
 pameti učiti; poučevati
 ûsklik, -a — vzklik, medmet
 úslov, -a — pogoj
 ûsprâvan, -vna, -vno — pokončen,
 raven
 ûspuzati, -žêm se — splezati
 ûstâvci, ûstavakâ — tretji dan
 slave
 utančâvati, utančâvam — tanjšati,
 bistriti
 ûtešiti, -im — utolažiti
 ûtočište — zatočišče, zavetišče
 ûvêk — vedno
 ûveriti, -im — prepričati
 uvîjati, uvîjâm se — zvijati se,
 zvirati se
 ûvîs — kvišku
 uvrêditi, úvrêdîm — razžaliti
 uz, predl. s ak. — navzgor po, ob
 uzâjmiti, uzâjmîm — posoditi
 ûzbrati, -berêm — odtrgati
 uzbûditi, úzbûdtm — razburiti
 uzdrhtati, úzdrščêm — zadrhteti
 ûzêti, úzmêm — vzeti
 ûzglâvlje — zglatvje

ūzica — vrvica
 ūzimati, -ām — jemati
 ūzjahati, -šem — zajahati
 ūzlaziti, -im — dvigati se
 uzlēteti, -im — vzleteti
 uzmoči, ūzmognēm (uzmōgu) —
 zmoči, zmorem
 ūže, -eta — vrv
 užēci, užēžēm — prižgati

V

vālā! — gotovol bogmel
 vāljan, valjāna, -o — priden
 vāljeti, -ām — veljeti; vālja —
 potrebno je
 vālжда — menda, bržkone
 vāpno — apno
 vāroš, -i — mesto
 Vaskrsenje — velika noč
 vaskrsnuti, -ēm — zbuditi k ži-
 vljenju
 vātra — ogenj
 vāzda — vedno
 vāzdān — ves dan
 vāzdūh, -a — zrak
 vēče, vēčera, m. i sr. r.; vēčer, vē-
 čeri, ž. r. — večer
 vēčeras — danes zvečer
 vēc (vēče) — že, marveč
 vēcma — več, bolj
 veličina — velikost
 vēlji = vēlik
 vēnčati, -ām — poročiti
 vēoma — zelo
 vēran, -rna, -rno — zvest
 vēra pa nēvera — človek dvom-
 ljive zvestobe; nezvestnež
 vēšt — spreten, več
 vēština — spretnost
 vēžba (vēžbanje) — vaja
 vīd, -a — oblika
 vīdelo — luč
 vijati, vījam — poditi
 vīka — vpitje
 vīkati, vīčem — vpiti, klicati
 vīnuti, vīnēm se — zaviheteti se,
 zagnati se

visok ākcenat — dolg potegnjen
 naglas
 vīšak, -ška — prebitek
 vīše, predl. s gen. — nad
 vīše, pril. — več
 vīšesložan — večzložen
 vītlati, -ām — poditi, goniti
 vlādalac, -aoca — vladar
 vlādati, vlādām se — vesti se
 vlās, -a — las
 vlastēlin, -a — graščak, pleme-
 nitaš
 vōče, sr. r. jedn. — sadje
 vōčka — sadno drevo
 vōčnjāk, -a — sadni vrt
 vodēnica — mlin (na vodo)
 vodēničar, -a — mlinar
 vodēnični — mlinski
 vōđa — vodja
 vōjnik, vōjnika — vojak
 vōjno, -a, m. r. — mož, soprog
 vōleti, vōltm — ljubiti, rad (rajši)
 imeti
 vōštan, -a, -o — voščen
 vōz, -a — voz, vlak
 vōzovođa — vlakovodja
 vragōlān, vragōlāna — navihanec,
 premetenec
 vrātiti, vrātīm (se) — vrniti (se)
 vřcati, -ām — brizgati, vreti
 vřci, vřšem — mlatiti (žito)
 vřebati, vřebām — prežati
 vředan, -dna, -dno — vreden, dra-
 gocen; zmožen, priden
 vřēdati, vřēdām — žaliti, škodo
 delati
 vřelo, sr. r. — vreclec, izvirec
 vřēme, vřēmena — čas
 vřisnuti, vřisnēm — zavriskati
 vřlo — zelo
 vūci, -čem — vleči
 vūna — volna

Z

zabōraviti, -im — pozabiti
 zābrinūt — v skrbeh
 zacvřcati, -im — zaškripati

záci, zādēm — zaiti, obiti, iti
 (okrog)
zadatak, -tka — naloga
zadēsiti, zādēsīm — zadeti, do-
 leteti
zadōcniti, zādōcniīm — zamuditi,
 zakesniti
zādugo — dolgo
zādužbina — pobožna ustanova
zagōnēlka — uganka
zāgrada — ograja; oklepaj
zāgrajati, -ēm — zavpiti
zāgrliti -īm — objeti
zāigrati, zāigrām — zaplesati;
srce zāigrā — srce zapolje
zāista — zares
zājednica — skupnost
zājedničkī — skupen
zājedno — skupaj
zākasati, -ām se — zagnati se
zakrōčiti, zākročiīm — stopiti
zākucati, -ām — potrkati
zālazak, -ska — zahod
zālogāj — založek, grižljaj
zālud — zastoj
zāmenica — zajmek
zamētati, zāmečēm — začenjati
zamōliti, zāmōliīm — zaprositi
zānāt, zānāta — rokodelstvo, obrt
zānātlija — rokodelec, obrtnik
zānīmānje — poklic
zāo, zlā, zlō — zloben, hudoben
zāpadati, -ām — toniti
zāpāliti, zāpālīm — prižgati
zāpāmtiti, -īm — zapomniti si
zāpeta — vejica
zāpēti, zāpnēm — napeti; napeti
 vse sile; prizadeti si
zāpītati, zāpītām — vprašati
zāpōdesti (zāpōdenuti), zāpōdenēm
se — nastati, dvigniti se
zāpovēdntī nāčin — velelnik
zōpūtiti, zāpūtiīm — napotiti se
zār — ali, mar
zārāditi, zārādīīm — zaslužiti
zārez, -a — vejica
zarezīvati, zarēzujēm — zarezo-
 vati, vrezovati

zāseban, -bna, -bno — poseben
zāstarām se — zaskrbi me
zāstati, zāstanēm — obstati
zāštititi, zāštitīīm — zavarovati,
 obvarovati
zāšto — zakaj
zātēci, zātēčēm — najti, zasačiti
zātīm — potem, nato
zātražiti, zātražīīm — zahtevati
zātrebā mi — postane mi potre-
 ben, -bna, -bno
zātrka — zalet
zāturiti, -īm — vreči (nazaj); na-
 ložiti, zadeti
zātvarati, zātvarām — zapirati
zāuzēti, zāuzmēm — (za)vzeti
zāveriti, -īm se — zaobljubiti se
zāvīčāj, -a — domovina, rojstni
 kraj
zāvōleti, zāvōliīm — vzljubiti
zazvīzdati, -īm — zapiskati
zābīr = zbrōj, zbrōja — vsota
zābīrnā īmenica — skupno ime
zādēla — skleda
zdrūživānje — spajanje
zēba — ščinkavec
zēc, -a — zajec
zēlēn, -i — zelenje, zelenjava
zēlenko, -a — serec (konj)
zēmlija — zemlja, dežela
zēmļjotrēs, -a — potres
zgōdan, -dna, -dno — primeren,
 prikladen
zgrāda — stavba
zīmi — pozimi
zlōstavljānje — grdo ravnanje,
 trpinčenje
zmīja — kača
znāti, znām — znati; poznati
zōb, zōbi — oves
zōriti, -īm — zoriti se, svitati se
zōvnuti, zōvnēm — poklicati
zrāka — žarek
zrikavac, zrikāvca — kobilica
zūb, -a — zob
zvānica — povabljenec
zvāti, zōvēm — klicati
zvīzga — žvižganje

zviždati, -īm — žvižgati
 zvižduk, -a — žvižg
 zvučan, -čna, -čno — zveneč
 zvučnost, -osti — zven
 zvuk, -a — zvok

Ž

žagor, -a — hrup, nemir
 žalba — pritožba
 žaliti, -īm — žalovati
 žar, -a — žar, žerjavica
 ždrebe, ždrěbeta — žrebe
 žeci, žěžem — žgati, pripekati

žédan, -dna, -dno — žejen
 žěd, -i — žeja
 žěstok — hud, ognjevit, silen;
 imeniten
 žetelac, -eoca — ženjec
 žětva — žetev
 život, živòta — življenje
 živòtinja — žival
 žížak, -ška — oljenica, lešcherba
 žnjem = žanjem
 žuč, žūci — žolč
 žuriti, žūrīm (kòga) — naganjati;
 ž. se — hiteti
 žât, žûta, -o — žolt, rumen

SADRŽAJ

Strana

I. VEŽBE

1. **A. Пред посао** (Милорад П. Шапчанин) — **B. Anđeo i đavo** (Milan Đ. Milićević) 3
Azbuka
2. **Домаћи лек** (Дивковић, Читанка I) 4
Zvučni i bezv. sugl. — Jednačenje suglasnika
3. **Писмо** 6
Gubljenje sugl. t i d
4. **Lav i medved** (Ljubomir P. Nenadović) 7
Neodređeni način — Sadašnje време
5. **Паук и пуж** (Назор-Босанац, Читанка I) 10
Glagoli biti, hteti, moći
6. **Pravila pristojnosti** (Divković, Čitanka I) 11
Zapovedni način
7. **Врана и рак** (Дивковић, Читанка I) 12
Glag. prilog sadašnjosti i prošlosti
8. **Пословице** 14
Glag. trpni pridev
9. **Sveti Sava i majka** (Narodna) 15
Glag. radni pridev — Prošlo време
10. **Задружни имутак** (Чајковца, Читанка III) 17
Будуће време — Свршено будуће време
11. **Stanko postaje hajduk** (Janko Veselinović) 19
Свршено прошло време
- 12. **У топлој соби** 22
Nesвршено прошло време
- 13. **Чудне дечје жеље** (Народна) 24
Pogodbeni начин
14. **A. Čizmarski šegrt** (Jovan Jovanović Zmaj) — **B. Zanimanja** 25
Imenice m. r.
15. **Karađorđe** (Milan Đ. Milićević) 29
Duga i kratka množ. — Pridevi m. r.
- 16. **Додоле** (Вук Ст. Караџић) 32
Imenice ž. r. na -a — Pridevi ž. r.
17. **Матерња реч** (Људевит Вуличевић) 34
Imenice ž. r. bez nastavka
- 18. **A. Konj u ratu** (Divković, Čitanka I) — **B. Jastreb i kukavica** (Pavlović, Čitanka II) 36
Imenice sr. r. — Pridevi sr. r.

	Strana
19. Магарац и слон (Јован Јовановић Змај)	39
Именце око и ућо	
20. Путовање железницом	40
Именце коло, дрво, веће, човек, дан	
21. Kraljević Marko (По Тih. Oстојићу)	42
Предлози — Instrumental s предлогом i без њега	
22. А. Девојка и риба (Народна) — Б. Загонетке	45
Поређење prideва	
23. А. Robinsonov kalendar (Daniel Defoe) — В. Чудна три ловца (Nazor-Bosanac, Čitanka II)	47
Главни бројеви — Dvoјina — Redni бројеви	
24. Свету се не може угодити (Народна)	51
Бројне именце	
25. Materine suze (Nарodna)	53
Privoјне zamenice — Lične zamenice	
26. Kurjak i konj (По Dos. Obradoviću)	55
Enklitike	
27. Свети Сава и два супарника (Народна)	56
Pokazne zamenice	
28. Čavka i ptice (По Dos. Obradoviću)	58
Upitne i odnosne zamenice	
29. Продрти су ми опанци (По нар. приповеци)	59
Neodređene zamenice	
II. TUMAČENJA	62
III. PREGLED GRAMATIKE	74
IV. DODATAK — ŠTIVA	
1. *Веселе младости (Петар Прерадовић)	104
2. Konj i bik (По Dositeју Obradoviću)	104
3. Јелен и виноград (По Доситеју Обрадовићу)	105
4. *Tuђе perје (Ljubomir P. Nenadović)	105
5. Курјак и паћ (Милан Вукасовић)	105
6. Kornjača i zec (I. Jurković)	106
7. *Берба у Фрушкој Гори (Бранко Радичевић)	106
8. *Čvorak (Јован Јовановић Змај)	107
9. Јесен у селу (Јанко М. Веселиновић)	107
10. Grad (Vladimir Nazor)	108
11. *Маркова снага (Народна песма)	108
12. *Марков соко (Народна песма)	110
13. *Marko Kraljević i Ljutica Bogdan (Nарodna pesma)	110
14. *Марко Краљевић и бег Костадин (Народна песма)	114

	Strana
15. Božična radost (Janko M. Veselinović)	115
16. *Zima (Jovan Jovanović Zmaj)	118
17. *Božični dani (Narodna pesma)	118
18. Крсно име (Вук Ст. Караџић)	118
19. *Rastko (Vojislav Ilić)	120
20. Свети Сява и браћа која се деле (Народна приповетка)	120
21. О народном језику (Јосип Јурај Штросмајер)	121
22. Бискуп Јосип Јурај Штросмајер	121
23. *Otadžbino, majko mila (Tugomir Alaupović)	122
24. *Воће правде (Јован Ђорђевић)	122
25. *Лијепа наша домовина (Антун Михановић)	123
26. Ćirilsko pismo (Po Ševiću, Gramatika)	123
27. Народне пословице	123
28. Ко мање иште, више му се даје (Narodna pripovetka)	124
29. Жетва (Јанко Јурковић)	126
30. *Tri ptičice (Narodna pesma)	127
31. Моба (Вук Ст. Караџић)	127
32. *Zečeva ženidba (Narodna pesma)	128
33. Херо осуђен на смрт (Народна приповетка)	129
34. Nasradin-hodža i njegova krava (Narodna pripovetka)	129
35. *Имам кућу (Народна песма)	130
36. Koza, kupus i vuk (Narodna zagonetka)	130
37. *Загонетка (Јован Јовановић Змај)	130
38. Народне питалице	130
39. *Narodne zagonetke	131
40. Народне загонетке и питалице	131
V. REČNIK	132

Opombi

1. Glede akcentuacije prim. Vadnico I, 119.

2. Pod poglavljem „Tumačenja“ so razložene samo take besede, ki jih v Vadnici I pod istim poglavljem še ni bilo. „Rečnik“ pa obsega besedni zaklad vse knjige.